

tica sint, hæc epulotica. Talia sunt emplastra mitigantia e sebo ceruino, cerussa, de succis herbarum refrigerantium de spermate ranarum, diapomphol.

Non negligendus tamen vna est archeus partis & sensus delicatus, ne duritiæ applicata noceant, ne inuertatur ordo, adeoque acrimonia partes lancinentur, quæ demulcendæ erant, nec in exsiccando frustrentur, quæ id expetunt & indicant, adhibitis mucilaginosi, humectantibus, distinctis probe temporibus, quæ omnia ex dictis patent.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT I.

De

Cephalicis.

Pro materia medica noscenda optimum est, medicamenta in *communia*, saltem secundum quid, hinc & determinata seu *specifica* diuidere. Vt enim quidam negare sustineant *specifica*, quæ nempe huic vel illi parti aut visceri speciatim succurrant; illud omne tamen intelligendum est de occulta, cœca, & irrationali *determinatione, qua cephalica v.g. vel pectoralia dicuntur*, absurdo modo & reuera occulto habere, sympathiam, magnetismum, vt intactis reliquis huic vni, soli, & semper prospiciant, de quibus *Helmontius* ait, non dici posse remedio: Vade tu ad talem venam, vel ad istum locum. Nam altero genuino sensu reuera dantur *specifica*, quæ non solum generatim sanguinem & serum, tanquam elementa & succos *substantificos* vitales microcosmi, alterant, nec indicantibus ac indicationibus generalibus, sed *specificis*, vt indicata *specifici*, *specifico* dono prædita, satisfaciunt; verum & ita eosdem disponunt, vt in partes has illas affectas redundare *specialis* vsus queat, determinando easdem, vt sic agant. Aliàs enim notum est, *specifici* cephalica esse quoque *cordialia*, *stomachica*, *uterina* &c.

Solenne hinc nomen est *tonicorum*, quæ tonum huius vel illius

illius partis in temperie, conformatione, poris, ita roborant, ut actioni destinatae praesse melius queant. Ut enim vnus idemque omnibus illabatur sanguis; ille tamen ad certas actiones hic illic specificatur a fermento seu archeo loci particulari.

Cumque magis velificetur his operis calor, diuersis modis specificatus, vno vero cesset, ut in actionibus suis retardetur; hinc etiam alterandi calidum pro eiusdem intensiōe diuersa sunt praesidia specifica, pro remissione praestanda magis communia, id quod etiam valet ratione diuersorum regnorum.

Communiter alias diuiduntur alterantia in *calida & frigida*, prout vel roborant, exuscitant & instaurant archeum, hac vel illa parte residentem, vel temperant peregrinam accessionem, vnde vel gradus augetur, vel deprimitur plane.

Diuisio specialior est in *volatilia, fixa & media*; volatilia vocando, quod vniuersim & de aliis valet, quaecunque a posteriori in motum cient, rarefaciunt & promouent archeum, seu calidum *innatum partium*; a priori, quae vel volatilia sunt sulphurea & oleosa, seu sale volatili oleo fixata, vel volatilia vrinosa, vel volatilia acida; summam quaecunque sale volatili vel sibi relicto, vel aliis remixto gaudent.

Volatilia sulphurea & balsamica spiritiuosa aromatica cephalicorum nomine veniunt, v. g. radix galangae, zedoariae, ireos Flor. H. betonica, lauendula, maiorana, melissa, marum, chamaedrys, chamaepitys, origanum, ocymum, pulegium, rosmarinus, polium montanum, ruta, salvia, serpillum, spica nardi; fl. anthos, spica, liliorum conuallium, primulae veris, stæchados arabicae, tiliae. Aromata omnia, speciatim vero cubebae; ex animalibus castoreum; ex seminibus semen coriandri; ex gummatibus, succinum, ladanum; ex lignis sassafras, xyloaloe, &c. Et ex his paratae conserva, essentiae, aquae, spiritus, elixir cephalicum, vitæ Matthioli, aqua apoplectica, Anhaltina, succin. Ex compositis sp. dianth. diamb. diamosch. dulc. MP. de ladan. de succin. Crat. Exemplum elixirii, cephalici fit sequens: R. rad. pæon. mar. ℥j. galang. valer. doron. fol. rosmar. mari veri, salu. a. ℥℔. fl. anth. lauend. lil. conu. pæon. stæch. ar. beton. a. ℥ij. cubeb. succin. a. ℥vj. visc. coryl. lign. al. ladan. i. a. ℥iij. costi ver. anacard. a ℥j. Conc. extrah. u. Oli cephal.

Q

Vola.

Volatilia urinosa sunt salina, in quibus sal volatile magis explicitum & sibi relictum, spiritus salis ammoniaci natiui genuinus, & artificialis, spiritus rutæ, & lil. conuall. volatilis nostro more paratus per putrefactionem; spiritus cranii humani corui cerui, viperarum, horumque salia volatilia, tinctura lunæ, & similia. *Volatilia acida* præbent spiritus vitrioli cephalicus *Heerii*, *Sennerti* aliorumque.

Hæc ipsa, quæ hinc suo modo ad fixa etiam applicabimus, respiciunt vel *spiritus* animales & horum vehiculum *lympham*, vel *membranas* & *nervos*, vel *poros*: iuxta quorum diuisionem etiam optime pathologia morborum cerebri seu capitis diuiditur & intelligi potest.

Adeoque (1) *roborant spiritus animales*, sicubi torpeant, vel debiliores fuerint, vt in senibus & aliis; fœnerant iisdem liberum meatum, & motum restituunt, in tremore, vertigine incubo, sensus & motus impotentia proficua.

(2) *Discutiunt, demulcent, & suauiter afficiunt membranas & meninges fibrasque nerueas*, variis modis vellicatas. Hinc ex diætis quoque plantis ipsis resinosa magis sunt neruina, exemplo chamædyros, rosmarini, lauendulæ &c. vnde & optima sunt in vulneribus capitis pro fotu cum vino.

(3) *Dissipant serum excedens & corrigunt exhalando & diuertendo*, cum diaphoreticis maritata, ne siccum concipiat, coaguletur, vappescat, sed blandam suauemque dulcedinem factam teetam obtineat.

Hinc & (4) *suauiter demulcent* lympham macerant & ligant, ne vel vitiose moueatur, vt in vertigine, vel spiritibus minus facta illigabilis magis sit, vt in vigiliis senum, restitutis una & roboratis spiritibus.

(5) *Poros cerebri & neruorum oclusos dilatant*, ne subsideant, concidant & spiritibus ac lymphæ continuo mouendis viam intercipient, quo nomine urinosa & quibusdam casibus etiam acida, imo & quædam sulphurea volatilia, exemplo castorei, sunt laudatissima. Singula nempe hæc valent præcipue in affectibus soporosis; urinosa vero adhuc latius. Faciunt

id

id ipsum tum subtilissima sua & penetrantissima virtute, qua pervadunt omnia, vnde & odoratu solo laudatissima sunt, & interius propinata; tum acidum figens præcipitando & annihilando, quod in apoplexia, aponia, paralyfi valet; fixis enim & acetosis humoribus vnice contrariantur vrinosa, paralyseos hinc specifica. Seorsim vero acida, quatenus sulphur obstruens & ligans excutunt, domant, & destruant, in affectibus, vt diximus, soporosis. Par ratio est castorei & nigellæ, quæ sulphure volatili & minus resolubili gaudent, vnde iis in casibus optima sunt. Imo nominatim castoreum, & quæ ad instar huius omnibus hisce vel plerisque satisfaciunt, illa καλὴ ἐξοχὴ & omnium optima sunt cephalica, polychresta reuera in omnibus quasi dictis casibus, vt de cinnabari id quoque deduci potest.

Sic curauimus hemiplecticos & paralyticos plurimos generali illa, seu speciali potius methodo: (1) dando, quæ poros nervorum referant, v.g. ☉*ci c. lil. conuall. (2) quæ spiritus animales confortant, infusum neruinum; (3) quæ acidum figens excutunt, puluerem superius laudatum, non omisus externis unguentis neruinis & vrticationibus.

Fixa cephalica dicimus, quæ excessum humorum & spirituum temperant, motum refranant, figuntque. *Fixa* v.g. *terrea*, viscus quernus, cranium humanum, ungula alcis, magisterium perlarum, corallorum. *Fixa acida*, tinctura rosarum, violarum, præoniæ, acetum liliorum conuallium, rutæ, spiritus vitrioli, clystus antimonii &c. *Fixa nirose*, vt ☉ ziatum. *Fixa aqua*, vt aqua cerasorum nigrorum, sambuci, solani, sedi maioris, decoctum anagallidis, serum caprinum, emulsiones soporifera & alia.

Adeoque specialius hæc ipsa (1) spirituum ferociam & motum continuum ligant, ac domant effrenes eorum in sensuum & motus organis tumultus, non solum in febribus, per consensum affecto cerebro, verum & aliis, quando dephlegmati quasi & intemperati exorbitant, vt in deliriis, doloribus, motibus spasmodicis ipsisque adeo vterinis.

(2) *Inuertunt* saturant, præcipitant & acrimoniam absorbent & resoluunt, vt tum terrea alia, tum præ omnibus cinnabarina,

barina, cinnabaris natiua, granulata & sublimata, cinnabaris gii, vt & prius diaphoreticus. Duo hæc præstant eximia: ratione sulphuris temperati & fixi, purioris, placant rodentes humores & sunt paregorica, ita vt acrimoniam salinam humorum, sanguinis, lymphæ & spirituum, membranas & genus neruofum irritantem demulceant. Ratione particularum mercurialium fluxiles reddunt humores & *scor* prohibent, vnde & liberantur partes delicatæ membranofæ peregrinis hosticis humoribus, & hi ipsi destrüuntur, vt minus nocere queant, sed ad frugem redeant. Ratione totius mixturæ suæ humores biliosos, acidos, ponticos acres inuertunt.

(3) *Restaurant & corrigunt feri defectum*, capiti semper extiosum, vnaque coniunctam acrimoniam, inprimis diluentia largiori modulo exhibita.

(4) Sulphur resolubile in actum deducunt & *poras claudunt* aquea & sulphurea, *ingrunt* humectantia, vnde nisi hæc iungantur vel attendantur probe, ipsa quoque opiata ad somnum producendum inepta sunt.

Notandum vero, hæc ipsa quidem in vtrisque classibus commode recenseri ad exhauriendam latitudinem virtutis cephalicorum; ipsa tamen cum primis temperantia fixa inter se fororari & mutuas præstare operas, ad vnum eundemque scopum impetrandum.

Vnde etiam *media* inter hæc sunt, tum simplicia & composita temperata, qualia esse possunt præonia, doronicum, betonica, tum quæ vel mixta ex fixis & volatilibus, vt elixiria cephalica, acidula, vel diuerso respectu agendi, v. g. dissipandi, præcipitandi huic vel illi affectui succurrunt, in quibus ad causam merito respiciendum est.

Externa cephalica vel communia sunt, vel propria, specifica enim & hoc pacto capitalia sunt, licet refracte virtutem exerant magis præ internis. Roborantia balsamorum, cucupharum, unguentorum, lixiuorum specie adhibentur. Egregia v. g. est essentia s. spicæ, bregmati applicata, pro roboranda memoria. Profunt epithemata refrigerantia ex aqua solani, sedi maioris,

ioris, verbenæ, pulegii, anethi, sambuci, &c. cum nitro antimoniato, theriaca Andromachi, vel diascordio Fracastorii, item cum aceto in hæmorrhagiis narium, fronti, quin &, de quo alibi, etiam bregmati applicanda.

Circa hæc cautelæ quædam attendi merentur, tanquam monita specialia de his vel illis, ex dicta materiæ medicæ classe.

I. *Spiritus per Cephalica interna & externa nunquam nimis efferrandi.* Efferrantur & turbantur cum primis calidis nimis & oleosis, quæ miasmata sua spirituoſa ipsis iungendo caput feriunt. Hinc omnia nimis vaporosa caute adhibenda, etiam in cucuphis, alias vertiginem & turbulentiam inductura, quod & de opiatis ipsis valet. Sic species aromaticæ tum per se, tum in rotulis vel morſulis adhibita parcius administranda, inde enim idem quasi accidit, minori gradu, ut grauetur caput & doleat. Facta nimia evaporatione & halituositate ipsa motitatio naturalis spirituum & humorum impeditur. Hinc & camphorata quibus capud debile est, & spiritus teneriores & laxioris compagis, nocentia sunt, præcipue in fœminis. Suauia vero & ballamica externa, ut ballamum apoplecticum, blande cerebrum & spiritus demulcent & afficiunt. Serum etiam spirituum vehiculum & frenum nunquam nimis exhauriendum, unde necessario deliria & vigiliæ inſequuntur.

Locus Hoffmanni est l. 2. de med. offic. c. 62. f. 2. p. 387. ubi confectionem anacardinam vocat confectionem stultorum, locus dignis lectu. Et cum communiter apud studiosos hoc problema & postulatam agitetur, in genere hoc loco sciendum est, memoriam habitare in sicco, & dari quædam medicamenta, quæ serum nimium obliuionis parentem absument, & temperiem aliam inducant. Verum facilis lapsus est, facilis error, ut ultra spheram naturæ id fiat, præcipue in iuuenibus. Siquidem succedente ætate iam dum siccitas succedit, ut taceam, *ἰδιου γρηγορίας* tali præſente, non sine periculo nimis alterari posse cerebrum. Vti enim rotulæ in horologio, si nimis subtiles & quasi molles tenerioresq; factæ sunt & delicatæ, facile exorbi-

tare

Q3

tare & aliquid detrimenti accipere possunt; ita docet experientia, quod præcocia ingenia raro seu nunquam fuerint durabilia; quod doctissimi etiam homines in senectute vltima vel omnia quæ sciuerant, sint obliti, vt Franciscus Barbarus, Georgius Trapezuntius aliique, vt Messalæ Coruini & aliorum non mentionem faciamus, proprii tandem nominis iacturam e memoria passorum; quod rarum quoddam sit contingens, si excellens memoria cum magna prudentia exactoque iudicio sit coniuncta. Imo cum memoriæ subsidia sint plurima, longe magis de acuendo iudicio laborandum est, quam de memoria, quæ in excellentissimis sæpe viris minus prompta est. Vid. *Huartus in scrutin. Ingen. Lauremberg. de arte mnemon. & alii.*

2. *Spiritus nunquam per cephalica nimis ligandi.* Ligant nempe eosdem tum iam dicta vaporosa nimis, obnubilando eosdem, vnde stupidi redduntur ad instar ebriorum; tum figentia quoque opiata. Hinc & adstringentia fortiora sola non sunt adhibenda, continuante præsertim vsu.

3. *Pro affectibus capitis curandis lymphæ quoque nec nimis absumenda, concentranda, nec nimis fundenda.* Alias enim cerebri temperies pessundatur. Funditur facile per calida & balnea, absumitur per iam dicta. Quando enim larga adest humoris ferrosi quantitas, illa per talismodi calidiora, poros magis inundat, vnde noxa præsto est.

Hinc etiam 4. ob fusionem feri nimiam tum salina queuis alia, tum nitrosa & acida ita propinanda, ne caput vel spiritus inde detrimentum capiant, quod ipsum etiam valet de affectibus pectoris & pulmonum.

5. *Nervis laborantibus non tam eorum insertioni, quam origini applicanda remedia.* Origo vero generalis, saltim quoad distributionem, est spinalis medulla. Hinc in torpore manuum & pedum ac paralyti id vnice obseruandum est. Exemplum Galeni extat l. 1. de locis affect. c. 6. vbi quidam triginta iam diebus trium manus digitorum sensum amiserat, seruato motu. Cum nihil ab adhibitis, optimis licet, medicamentis, præsidii enisset, accedens Galenus ex medico priori quærit, quanam appli-

appli-

applicuisset remedia, quæ cum optimaprehendisset, quæsi-
vit porro, an refrigeratio, an inflammatio, an ictus præcessisset,
(en Praxeos Clinicæ exemplum!) quod cum negatum fuisset,
adhuc ægrum interrogauit, an superiorum partium aliqua fuis-
set icta. Respondit ille, manum quidem non fuisse ictam, sed
dorsi initium fuisse affictum. Romam enim vectum a curru
decidisse, atque non multo post digitorum affectum incepisse.
Hinc vero Galenum eadem quasi topica prope septimam ver-
tebram dorsi applicans, inopinantem ægrum felicissime re-
stituit. Qua de historia, vt & aliis Galeni obseruationibus
videri meretur *J. B. Sylvaticus in Histor. Galen. medicinal. Hist. 76.*
p. 375.

Obiter hac occasione notamus, quod praxis Clinica sup-
ponat primo *cognitionem* sufficientem morborum, & materiae
medicæ, quorsum etiam spectat notitia humani corporis adeo-
que anatomie, botanica, Chimia; deinde *inquisitionem* sedulam
omnium circumstantiarum, *quærendo enim discernimus; tertio*
applicationem concinnam remediorum his circumstantiis rite
debitorum.

6. *Acida neruis inimica, poris tamen extricandis & Sulphuri nar-*
cotico domando apta. Inimica sunt neruis (1) quia figunt spiritus
& coagulant; inimica (2) quia morsicant membranulas, demul-
ceri potius amantes; inimica (3) sibi relicta, at cum sulphure
subtili maritata tantum abest, vt neruis inimica sint, vt potius
iisdem sint amicissima. Sic vinum neruis amicum est, ob acidum
& sulphurei principii amicabilem concursum, us *Œli cephalic-*
cus ob eandem symbolisationem officium egregie facit. Aqua
magnanimitatis, ex acido formicarum, & spiritu vini constans,
neruina est, si quæ alia, interno & externo vsu celebratissima, vt
alia taceamus. Inimica (4) immodico vsu, etiam cum sul-
phure maritata, facta separatione. Vinum gignere podagram
& arthritidem noto est notius, largiori vsu, quatenus inæqualis
& naturæ non proportionata fit separatio euolantibus parti-
culis sulphureis, & M. S. efferantibus; vnde dolor capitis, tor-
por sensuum &c. in ventriculo vero collectis vappescentibus,
&

& cum natura id ferre non possit, chylum & lympham hinc acidam, austeram, acrem reddentibus, vnde & vomitus ab ebrietate factus dentes acore illo stupefacit.

7. *Specifica cephalica capiti, non tum per consensum aliorum viscerum affecto, quam domestico malo detento, conueniunt.* Alias enim malum non cedit, sed exasperabitur magis, quod damno suo maximo experiuntur, qui empiricorum manus subeunt, vt is qui capite vulneratus, biliosa hinc vomens per nouendum, spiritum menthæ suo infortunio hauserat, vndecimo paralyti, motibus spasmodicis correptus, & fatis cedens. Hinc alibi diximus, nisi parti primario affectæ applicetur remedium, non iuvat. Conueniunt quidem & per consensum patienti, sed non vt principale remedium.

8. *Vegetabilia magis specifica, mineralia magis vniuersalia etiam cephalica constituunt, facto scilicet ad se inuicem respectu & intuitu, seu relatione.* Nota quidem est assertio, communiter recepta, solem cordi, lunam cerebro, saturnum & martem spleni, iouem hepatis, venerem partibus genitalibus specificè dicari; hæc ipsa tamen cum grano salis sunt intelligenda, & nihilominus, respectu vegetabilium, magis vniuersalia sunt, quatenus alterandi sanguinem & serum viribus magis communibus gaudent, & fixiora sunt. Ex mineralibus antimoniata & mercurialia catholica magis sunt purgantia & diaphoretica. Speciatim cinnabaris natiua & antimoniū, quicquid nonnulli in contrarium obiciant, qui pro veneno eam reputant, est specificum cephalicum, sed magis vniuersale, quam vllum aliud, quatenus respectu suorum elementorum liquorēs vitales egregie corrigit, vnde & panacææ Anhaltini basin constituit.

9. *Symbolica viscera symbolicis etiam gaudent morbis & medicamentis; morbis, vt alterum alterum in consensum vocet, & participet affectum; medicamentis, homogeneis & conformibus quasi ipsi illorum calido.* Sic & in sequentibus cum hepatis, lienis, mesenterium, pancreas in eundem conspirent vsu, & communia habeant præsidia, aperientia dicta, & quæ sunt hepatica etiam splenetica, & vice versa deprehenduntur; quin & antiscorbutica & cachectica in iisdem consentiunt.

LIBRI

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT II.

De

Ophthalmicis.

Vulgata est paroemia: non patitur lusum fama, fides, oculus. Non patitur lusum ob teneritudinem & artificium structuræ summum, tum a nocentibus quibusuis extraneis, tum a iuuantibus vel quasi medicamentis.

Sunt hæc ipsa ad instar aliorum (1) vel *communia* vel *propria*. *Communia* sunt, vt auribus quoque simul debita, emollientia, paregorica, repellentia, adstringentia, traumatica & similia; *communia*, non quidem respectu membri affecti, cuius ratione ea ipsa sunt & dicuntur *propria* potius, v. g. adstringentia, in vuez dilatione; repellentia in influxionibus, traumatica in vulneribus; sed ratione *materiæ medicæ*. *Præcipuum* illorum exemplum præbent *vesicatoria*, & his affinia *setacea*, quæ in affectibus paulo grauioribus vnice oculis opem ferunt, ad nucham applicata. Tacemus purgantia ipsa, quæ in ipsis quoque his affectibus sæpe omne ferunt punctum; vtraque euacuandi scopo adhibita, & quidem seri, oculis copia, motu & influxu, vt & acredine molesti. Virgo viginti annorum debilitate visus laborans, & maculas obuersantes sibi in oculis sentiens, vnico purgante dato melius habebat.

Sunt itaque (2) *ophthalmica* vel *interna* vel *externa*, vtraque ab *vsu* ita dicta, & quoad partes læsas, interius vel exterius obuias, diuisa. *Interna* vno nomine dici possunt, *æquiva*, seu *visum acuentia* & *roborantia*, (id quod tamen adæquate & externis competit, vt hæc ipsa sint quasi *ophthalmica* præcipua & specifica,) proficua, vbicunque actio oculi cessat vel debilis est, tum in sensu præcipue, tum etiam in motu. Sunt scilicet hæc ipsa *cephalica* fere, *neruina*, *balsamica*, quæ coniunctim spiritus, humores, neruos & caput horum fontem respiciunt; v. g. præter *cephalica* iam *exposita* radix *valeria-*

R

leria-

lerianæ, helenii; herba nepethæ, euphrasia, verbena, fumaria, vt cephalicas rosmarinum, melissam, non laudemus denuo. Item cubebæ, semen anisi, fœniculi, etiam inspiratu vtilia, lignum aloes, succinum &c.

Externa licet pleraque polychresta sint & mixta, paucis exceptis, possunt tamen sub certis quoque classibus speciatim recenferi, quibus ipsa velut certis quibusdam terminis absoluntur. Sunt nempe partim *exiergentia*, ad motum humorum promouendum, & *dispellendam* & coagulum remouendum, in vnguiculis, excrescentiis, cataractis, & pustulis vtilia; eaque tum *terrea* exsiccantia, vt perlæ preparata, flores cinci, saccharum saturni, vel potius magisterium, vnguentum nihili, tutia preparata, margaritæ troch. M. sief album, pompholix; tum *acriuscula* salina qualitate sigillata, saccharum canariense D lum album, aloe, fel lucii piscis, eiusque essentia, pinguedo ascie piscis, serpentum & viperarum delicatissima, quæ ad roborandum visum & affectus oculi plurimos laudari satis nequit. *Vid. Ephem. Germ. Ann. II. obs. 125. p. 206.* Pertinet huc aqua saphirina, parata ex lixiuio calcis viuæ, salis ammoniaci accessione pauca roborato, in pelui ænea virorem infusione indepto.

Partim *defendentia*, *demulcentia* & *traumatica*, ipsum cum primis bulbum eiusque concamerationem respicientia, quod in ophthalmia, in variolis & morbillis, vulneribus & punctationibus ipsis pro suffusione tollenda valet, vt *mucilaginosæ*, auricula iudæ, albumen oui, alumen, mucilago feminis, psyllii, cydon, emplastrum de pomis dulcibus, apud *Scultet.* aqua frigida, chelidonia maioris, euphrasie, rosarum, verbenæ, essentia veneris &c. Faciunt huc, quæ ad restitutionem humorum extravasatorum, communiter, vel seorsim commendantur.

Legi meretur hanc in rem obseruatio elegantissima apud *Heerium obs. 4. p. 71. seq.* qui succo vesicularum vlni, tempore verno reperibili, primum humorem oculi in gallinis, hinc & in homine restituit, citra tamen visionem saluam restituit.

Hinc *Burrhus in epistola ad Bartholinum* hoc ipsum tetigit, qua de edidit hic considerationem physiologicam occur-

ren-

rentium quorundam in epistolis duabus Fr. Burrhi de cerebro & oculis. In harum posteriore p. 36. seq. agit de artificio oculorum humores restituendi, quo multoties dissectos profunde ac transversim brutorum hominumque oculos ad pristinum statum tam feliciter restituerit Amstelodami, ut nec litura cicatricis minima superesset. Quem in finem inseruisse sibi p. 37. pronunciat aquam mirabilem laudatis aliis iam autoribus adhibitam, destillatam per MB. ex foliis chelidonix, (maioris,) addito tantillo camphoræ ad arcendam putrefactionem, vel etiam ex fimo eiusdem chelidonix, seu herba in putrilaginem resoluta, spontanea efferuescentia prolecta in alembico, concluso inibi, aqua. Hac restitui ait citissime oculos exsectos auium & tanta cum venustate micare in eis iridem & fulgorem radiorum, vt longe superet pulchritudinem oculorum naturalem; imo in iis, qui bis dissecti fuerint, lautigari tanto splendore renatos oculos, vt niteant quasi essent perlæ orientales. Cautelam tamen addit, vt summa diligentia vitetur nervi optici læsio, profundioribus quippe huius fibræ læsionibus, curationem difficilem aut infelicem fore, de quibus tum ipse, tum *Exc. D. Maior* noster in curiofo dicto commentario legi latius meretur, laudans etiam fel humanum destillatum. Notabile vero est, iamdudum *Crollius* aquam chelidonix compositam pro oculorum vulneribus in vsu habuisse, quod descriptum & explicatum exhibet *Tenzel, Excog. Chim. p. 669.*

Si ab his duobus abierimus, *Th. Kerckringius Spicileg. anat. Obs. 100. p. 198,* proponit se nosse artificium, quo oculus crystallino cæterisque humoribus spoliatus visum recuperare possit, non artificio illo *Burrhiano*, quo ipse quidem viderit canem restitutum, cæcum illo oculo manentem, sed alio, quod tamen reuelare non dignatur, tanto minus admirandum, quo obscurioribus tenebris obuoluitur, tanto magis vero, si ad posteritatis & communem vsum propalare illud sustineat vir celeberrimus.

Candidus & in hoc & laude dignissimus est *A. Sala*, qui in *septem planet. terr. spagir. recens. Operum, p. 211.* ophthalmicum admirandarum vitium tradit, describit & experimen-

to comprobatum exhibet, ex ꝑ bracteat. ꝑij. vini maluat. ꝑxviij. seu ꝑbiß. circulentur ad solem, vitro bene clauso, donec liquor viridis & transparens instar smaragdi fiat. Qui vsum nouerit, præter alia addit, miranda efficiet. Imo, vt ex historia addita patet, humores restituit, 1610. ait, Noribergæ iuuenis quidam lithotomus ex vrbe Basilea lusu gladiatorio serio oculum dextrum effossum habuit, ita vt ex capsula ad longitudinem nucis propenderet. Concionatoris vxor in locum reposuit oculum propendulum, & talis adiumento liquoris fixum reddidit & sanum intra 14 dies, visum tamen amisit, nam ex ictu exciderat pupilla.

Nouimus etiam pinguedinis viperinæ beneficio vulnus oculi consolidatum, & ex albuminibus ouorum conuassatis vel destillatis quoque credibile est tale quid effici posse, vel ex ipsis etiam humoribus oculi bubuli, vtpote maxime affinis.

An vero & crySTALLINUS exemptus restitui possit, & sic cæcitas vel saltim conformatio oculi curari, dubium est maximum, nam de humoris aquei regeneratione res clara est. In læsione oculi consimili *B. Rolfincius* aquam calcatrippæ vnice adhibebat. Sufficiat, nulla alia ratione restitutionem fieri posse, quam principaliter quidem a natura, morborum cum primis horum medicatrice; adiuta medicamentis traumaticis, oculi archeo amicis & specificis, prohibita inflammatione & suppuratione. Vnde aqua chelidonix vel consimilis ob vim aquosam repellit & roborat; ob vim nitrosam terream refrigerat, discutit, & optima est inter omnes ophthalmicas; succus etiam flauus æmulatur bilem abstergendo insignis.

Partim *discutientia* ibi consistentes seu vapores & halitus, seu humores in coagulum abituros. Patet id in primis in sugillatis, vexatos vocant Latini alias, vbi radix sigilli Salomonis specifica est; & hinc quoque in humorum impurorum affluxu, extrauasatione. Faciunt id *ὄζυδερνικὰ* interna aperitiua item & cephalica; Exterius vero laudata ophthalmica, illa scilicet quæ polychresta sunt, & singulis fere hisce indicationibus singula proficiunt, eadem cum extergentibus. Refer-

Referrī huc etiam merentur fofus & fuffimenta, parcius tamen & caute adminiftranda, fumus enim lædit oculos nimia, morficatione, modica non nocet. Nocent quippe & puluerulenta oculis, indicata tamen commode infperguntur, vt perlæ, facchar. magifter, faturni & lapis fifilis ipfe, cum quo nouimus coecitatem afinorum corrigere molitores. Nimio vero calore concretionem humoris albuginei in cataractam promoueri poffe, notauit in ftudiofo, qui in pueritia fotibus talismodi intempertiuus, fuafu medici, vtens eandem reportauit. Notabile enim eft leni acrimonia extergente & difcutiente figillata effe debere, ophthalmica, quod oculus in fe pars fit fpermatia, excarnis, frigidior, membranofa, moderanda tamen pro affectuum modulo, cuius rei exemplum præbere poteft pinguedo viperina, nunquam fatis laudanda; hæc recens magis demulcet, vetuftior magis extergit & difcutit. Vidimus vna nocte eius beneficio vnguiculos curatos.

Pertinet ad difcutientia etiam lenis palbebrarum frictio, inprimis cum fuccino, finaragdo, fapphiro, quod in variolis pro defenfione oculorum cum fuccelfu fuafimus fapius.

Tacemus ex dictis *mixta*, feu in vno, feu in pluribus vis illa emineat. Talismodi etiam funt crocus metallorum vterque, vitriolum album, & ex his parata & mixta alia, vt vnguentum nihili, collyrium Plateri, & alia defcripta apud *Rolfincium in O. & M. Comment.*

Notabile eft hepar bouillum vel hirci a *Coo* & aliis commendari in nyctalopia pro specifico, cuius experimentum felix in famulo fuo fecit *Mabius*, idemque experimentis comprobatum notat *I. Tb. Schenckius hiftor. humor. general. c. 2. p. 36.* Vim fuam exferit increaffando, vnde fpiritus animales quoque non tam effufe infuunt. Meminimus & opiatif curatum affectum.

Valent vero de his cautelæ obferuandæ (1) in oculis aff. *His non folum locus, fed & focus fpectandus eft.* Locus quidem eft oculus, fomes tum caput, tum hypochondria, tum M. S. acris, ferofa, catarrhofa, fcorbutica.

(2) *Repellentia repellant, non impellant, feu impingant.* In-

R 3

primis

primis nimis frigida, debent enim hæc ipsa defendere & reprimere, munitis poris, humores serenos, non in quiete detinere, Præstat ut plurimum reuellere in his casibus, quam repellere.

(3) *Suppuratio oculis funesta*; omnibus modis arcenda, idque frigidiusculis & discutientibus, V. S. reuulsione &c. Timenda hæc est in ophthalmia insignissima, ubi ipsa salus sepe si seruare oculum velit, non seruabit. Huius vero nota pus est. Studiosus grauissimam talem ophthalmiam patiens ad se nos vocat, offensurus oculum cum linteamine pus ostendit, desperato cum prognostico. Non vero intelligitur tam suppuratio exterior, leuior & palpebrarum, qualis nonnunquam fit, quam interior, & ipsius oculi inflammationem patientis, quæ necessario corruptionem partis post se trahit. Addi hinc potest superius traditis de emollientibus, hæc non conuenire tum oculis promiscue, sed magis frigide quam calide, ut discutientia, (contrario modo,) tum neruis vulneratis, quod exemplo illo Galenico adolescentis l. 1. de compos. med. per gen. c. 7. patet, ubi ab emollientium vsu putrilago secuta est. Vid. Hist. Gal. 47. apud Sylnaticum p. 371.

(4) *Emplastica & anodyna medicamenta oculis inflammatis tantum abest ut profint, ut potius noceant.* Et inter hæc opiata, frustra in collyria recipi solita. Præstat mulcere & defendere, quam anodynis his curam tentare, morsicant magis, quam ut dolorem sopiant. Confer. Galen. 6. aphor. comm. 31.

(5) *Acriuscula in tempore exhibitæ optimæ sunt ophthalmicæ;* tum quia humores ibi subsistentes in motum cient, tum quia oculus frigidus & membranaceus est, vnde leuiora quæ sunt archæum eius minus mouent; quæ vero acriora lædunt. Id tamen non facile fit, quod casu & fortuna innotuit; quæ enim partibus tam delicatis nocitura videbantur, non nocuerunt ob robur tunnicarum, quod ex anatome patet. Ex eo tamen non inferendum, promiscue oculis inferenda acriora, irritantia quippe, vnde errant qui seu ex vulgo, seu ex medicis camphoram, qui Plum album & alia ultra moderationis terminos collyriis iungunt, vnde inflammatio augetur citato affluxu, & morsicatis fibris.

(6) *Vn-*

(6) *Vinctuosa - aquosa oculis amica, vinctuosa etiam quaedam oleosa; exemplo pinguedinum, viperar. & huic succedanearum, alia vero seu calidiora seu tenaciora non item, vnde absurdum fuerit oculis emplaftra apponere.*

(7) *Quaecunque affluxum cient oculis, cauenda; & inter hæc ptarmica, totum caput concutientia, vnde & sani compatiuntur oculi, comprimuntur, illachrumantur, producta sternutatione, & sollicitantur. Longe magis id in ægro & debili bulbo timendum est.*

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT III.

De

Oticis.

V delicatissimum membrum est oculus ad extta, ita delicatissimum quoque est auris ad intra, vnde natura intra petras microcosmi eandem abdidit, ne tam facile iniuriis externis esset obnoxia.


Diuidi & Orica, ad instar ophthalmicorum possunt in *interna & externa*, Internis & externis communia sunt (1) *Roborantia*, quæ spiritus vigorant, vt influant, nec stationem suam deserant, seu ab intemperie capitis frigida, seu defectu spirituum, seu obstructione pororum nerueorum influxus vacillet, vt in auditus grauitate, difficultate & sensus lesionibus aliis. Inprimis huc faciunt, quæ volatili subtilitate id præstant, vt ipsissima cephalica recensita pleraque, saluia, rosmarinus, stæchas arabica &c. Deinde & *præcipitantia cephalica* omne tollunt punctum, præcipue & principaliter cinnabarina. Vix in vlllo affectu capitis tam insignem hæc edunt effectum, quam in aurium his affectibus. Vnde & in febrium continuarum & ardentium declinatione omnium optima sunt, iis in casibus, quod sapius experti reuera testari possumus.

2. *Aperientia & discutientia*, partium iudem volatilium & spirituosarum, sale volatili oleoso inprimis pollentia, cum di-

ctis

Etis coincidentia. Sunt vero & alia huius classis. Sic instar regulæ practicæ commendandum est: in affectibus aurium quibuscunque, non a causa sola externa oriundis, medicamenta splenetica & hypochondriaca esse optima. Restituimus hoc pacto sæpius *diuorinias*, solis vel potissimum adhibitis martialibus & aperientibus aliis.

Sic *diaphoretica* in affectibus aurium, inprimis in otalgia vnice profunt. Lympha enim plerorumque, si non omnium affectuum aurium est causa, quæ omnibus modis corrigenda, dissipanda, in ordinem redigenda est.

Sic *carminatiua* auribus quoque specificè medentur, tum interne, halituositatem ex primis viis & consequenter ex M. S. quoque tollentia. Neque enim sonitus, sibili & tinnitus aurium nisi ab exhalatione peregrina, seu subsistentis lymphæ, seu cessantium spirituum, seu heterogeneis particulis halituosis inductis oriuntur. Vnde *carminatiua* & *roborantiæ* inter Otica optima sunt, v. g. femina carminatiua, bacca lauri,  *Stæ* anisi, carui, anethi.

Inter externa vero laudanda apprime, præter polychresta roborantiæ, ex aqua apoplectica, anhaltina, acoustica Mindere-ri, essentia ad auditum Michael. ambra, moscho, (qui solus impositus quoque egregie iuuat,) & otalg. Mynsicht. sunt (1) *Extergentiæ*, quæ obstructions referant & mundant, vt acriuscula, raphanus rusticanus, cepæ, porrum, & amara, ipsaque purgantiæ, vt radix hellebori, colocynthis, flores persicorum, vt absinthium in lacte coctum, asarum, plantæ cephalicæ, rosmarinus, chamomilla, oleum amygdalorum amarorum, velut basis omnium oticorum externorum &c. in vlceribus, vermibus, for-
dibus proficua. Vtraque simul vias & parietes meatuum præstant liberos. Sic & vapor seu suffimentum ex farina fabarum huc spectat.

(2) *Exsiccantiæ*, nihil enim auris archeo tam alienum est, quàm humor peregrinus vel quasi talis; auris enim, vt sonus quoque, siccis gaudet, ex thure, mastiche, succino, g. sandaracæ. Hinc & fumus tabaci inspiratus confert. Præcipue vero in fluxionibus

bus

bus, quæ chronicæ & molestæ esse satis confueuerunt, hæc ipsa profunt.

(3) *Anchelminica* ipsa, quæ quidem cum dictis coincidunt, vt non opus sit seorsim de iis plura dicere.

Inter hæc ipsa vero notandum: (1) *In affectibus aurium semper magis ad caput, imò & alia viscera, quam ad aurem ipsam est respiciendum.* Hinc cum tinnitus ipse quoque sit ordinarius præco & anteambulo apoplexiæ, eo potissimum casu absurdum foret, topicis illi mederi, neglecta spirituum debilitate. Hinc semper eo casu, vt obiter hoc addamus, attendendum est, an tinnitus proueniat ab infimo ventre, inquinaato sero & spiritibus, inprimis a flatibus; an a spirituum defectu, an ab assidua eorundem rarefactione & agitatione, ex quo etiam curatio moderanda & varianda est. Extat hanc in rem elegantissima de tinnitu aurium epistola apud *Scaligerum ep. 66. p. 194.* vbi post alia: *empiricorum, ait, atque methodicorum olim fuit hoc, affectæ parti illico adhibere rotundæ.* Nos aliter faciendum natura docet, quæ vt certis consensionibus commisit atque aptauit partes animatas, alterius sæpe noxam ex alterius incommodo pendere designat. Quamobrem non neglecto cerebro, ventriculi, iecoris, lienis, matricis prius ineunda ratio est. Nec minus ad ea, quæ *προκαταρτικὰ* vocant Græci, respiciendum.

2. *Quæcunque spiritus vel obtundunt, vel confundunt, cauenda sunt.* Confundunt inprimis sternutatoria, vnde & caput turbant, & varie agitant materiam halituosam, ac humorosam ibi contentam. Obtundunt vero frigida, actu vel potentia talia, quæ idcirco tutius omittuntur. Hinc

3. *Nec frigida, nec calida, sed tepida debent esse rotundæ indenda, quæ blande demulceant, non lædant vero.* Valet enim & hic, frigida esse neruis & neruosis partibus aduersa; tepidis blandis gaudent aures.

4. *Topica auricularia vel auri ipsi induntur admittuntur, vel pone aures illinuntur.* Illa vias requirunt patulas, vnde fordes remouendæ prius, quæ sæpe etiam solæ, in plebeiis præ-

S

fertim,

fertim, in causa sunt, quare auditus sit difficilis. quibus expurgatis hinc empirici saepe plus efficiunt, quam medicamentis suis aliis. Hæc vero priorum sunt subsidia, ad discussionem quoque egregie facientia ex spirituosis, ▽ Anhalt. ol. petrol. ess. castor. volat. &c,

5. *Topica ipsa quoque inter se distinguenda sunt, quibus magis conueniant, in qualitate & quantitate.* Suffitus magis exsiccant, ficcant, vaporosa humida magis demulcent, oleosa & spirituosa magis discutunt & roborant. In singulis cauendum est semper: Ne quid nimis. Inprimis apuea facile obruunt & laxant membranulam vaporosa quoque & alia frequentius continuata partem debilitant. Imo nec auris patitur lulum, pars inter omnia sensoria subtilissima & delicatissima. Hinc etiam iniectiones aquæ, decocta & alia, ad instar clysterum vulgo commendata, minus locum habent, sed omittere præstat. Quando emolliendum est & demulcendum, immediate quoque instillantur v. g. ꝑ amygd. dulc. quando roborandum, cum bombace.

6. *Affectioni topicorum velificandum est & corporis positu;* inprimis si ea immitti profundius ex usu sit. Hinc in aurem oppositam cubandum eo casu, inprimis in otalgia.

7. *Quæcunque meatum obniscant, exulcent.* Pertinet huc & pinguedo castorei, cuius potius eligenda est essentia. Essentia fellis perdicis, lucii piscis ob incisoriã virtutem commendantur in surditate & vermibus aurium, quo casu & vrinosa quidam laudant. Item cataplasmata huc non quadrant.

8. *Quæcunque partem membranosam & teneram ledunt & erodunt, cauenda sunt.* Hinc olea destillata quædam acriora & calidiora consultius omittuntur, alia bombace excepta cum hoc modo non immediate feriant membranulam, tolerantur bene. Optimum vero est oleum amygdalorum amarorum, vel nucleorum persicorum, eligere loco excipientis, cumque eo remiscere ꝑ ea carminatiua alia, subtripla circiter parte, additis pro re nata & spirituosis, vt spiritu liliorum conuallium, ▽ apoplectica, essentia castorei, facta concussionẽ albescentia.

9. *Inmissis topicis masticare consuleum est.* Videantur de hoc meatu ab aurium regione ad os eunte anatomici, & *Heerius obs. 28. p. 315.* qui plura inde phænomena explicat & dilucidat. Hinc suavisim id vtiliter sapius, vt & magis penetrare posset medicamentum, & serosum phlegma educi, & caput roborari, in fufurris aurium & affectibus aliis. Hinc illud quoque phænomenon addendum venit, quod otalgia vel inflammatio aurium si paulo profundior sit, ordinarie quasi soleat terminari ad salutem, facta puris successiua ad fauces eructatione, quod vidimus non semel. Sin minus profunde hæreat malum, sed ad exteriora vergat, solet per meatum auditorium exsudare, non negligendum villo modo, siquidem facile, nisi exsiccantibus sedula cura adhibeatur, aliisque & diæta ipsa, in longum tempus durare solet fluxus. Imo vero singulare aliud experimentum ex eodem fundamento lucem acquirit, nempe auribus adhibita topica, non solum prodesse in aurium affectibus; verum etiam in partium vicinarum morbis aliis, & speciatim in doloribus dentium. Nouimus quendam militem Belgam, qui in curandis illis magnum sibi acquisiuerat nomen, infulso auribus liquore, quem pro arcano retinebat sibi. Conuersatus vero aliquandiu nobiscum eodem hospitio, sub discessum communicabat id ipsum, nihil aliud esse scilicet, quam aquam simplicem, cui pauca grana piperis in cochleari super ignem intepuissent. Pro diuitibus vero recipiebat g. j. moschi. Conferri merentur quæ de hoc applicandi loco etiam *Sirobelbergerus* memorat *Tr. de Podagra dentium.*

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT IV.

De

Thoracis.

VT summa est respirationis necessitas; ita THORACICA medicamenta, dum pulmonis tonum fartum tectum seruant, eandem moderantur, ne ab humerum statu peruerso vitium capiat, pluribus insignita nominibus.

S 2

Sunt

Sunt enim in genere, quæ bronchiorum sufficientem expansionem eorundemque & membranularum æqualitatem ac integritatem, præcipue vero singulis illis velificantem humorum sequacitatem & qualitatem respiciunt.

Vias nullibi magis liberas esse decet, quam in pulmonibus, siue angustentur quoad substantiam & viciniam, siue quoad canales asperæ arteriæ. Sunt enim bronchia extrema capillamenta asperæ arteriæ, infinitis ramis, post, quam cartilagine desierunt, patentia. Nihil enim est aliud pulmo, quam velut spongia quædam, infinitis canaliculis excavaata, tegmine membranaceo vndique intertextus & circumuestitus, vt totus inflari ab extra pressura aeris possit, interstinctis tamen hinc canalibus aliis venosis, arteriosis & lymphaticis, quæ vltima in primis copiosissima illuc decurrunt. Hinc temperamentum calidum & humidum, illud ab influxu sanguinis, hoc a lymphæ deducendum, in primis in pulmonibus attendendum est,

Cum vero viæ & expansio respectiue se magis passiuè habeant, humores vero obstruentes & subsistentes actiuè; principaliter thoracorum theoria in hoc absoluitur omnis. Variant nempe vnice pro istorum modulo & producta morbosa, & materia medica.

Vt enim in medio statu horum consistit sanitas, si neq; subsistant, nec violenter illabantur; ita tota horum in his duobus extremis moderandis consistit virtus & efficacia, vt hinc pectoralia medicamenta reuera ex duobus communibus fulcris consistant, incidentium & incrassantium, varie modifierum.

Quandocunque humores serosi, pulmonum incolæ quieti, crassi, lenti, viscosi deprehenduntur, quod frequentius obtingit, Thoracica primæ classis & *αὐτὸ ἰσχυρὰ* talia sunt: I. *Incidentia, attenuantia, detergentia*, quæ in motum eosdem cient, & excreari, extus fieri eosdem faciunt, quatenus & infarctum omnem expediunt, ac motum promouent. Hæc scilicet præ cæteris audiunt bechica, arteriaca, pneumonica, quæ conueniunt in tussi, asthmate, expectoratione difficili, primaria & comitata, catarrho suffocatio, &c.

Talia

Talia sunt, iuxta diuisionem conceptam, (1) *Acria*, sale volatili foeta, vt radix ari, trifolium fibrinum, angelica, herb. hyssop. rorellæ, flores benzoës, erysimum, & inde paratus sirupus Lobellii, ☉*ci anifatus &c.

(2) *Amaræ*: radix helenii, aristolochiæ rotundæ, tusfilaginis, farsaparillæ, squilla marina; herb. hyssop. marubium, scordium, tusfilag. &c.

(3) *Sulphure blando*, volatili, vel oleoso, vel aquoso *constantia*, vt v. g. radix ireos Florentinæ, glycyrrhiza, herb. cherefolii, veronicæ, botryos; flores scabiosæ; sem. anisi, cardui benedicti, mariæ; lign. fassafra, nuc. pinæ, pistacea; Elixir pectorale Rolf. Mich. & sequens: R. rad. helen. alth. ir. Fl. squill. ppt. lign. sand. rubr. a. ʒj. rorell. ʒiʒ. benz. ʒvj. myrr. glycyrrh. sem. anis. a. ʒʒ. g. *ci. ʒij. croc. ʒiii. Extrah. v. rectific. add. ☉parum; Aqua asthmatica, essentia myrrhæ balsamica rorellæ, helenii, balsamum sulphuris omne, & olea destillata, extract. glycyrrhiz. helenii, croci, flor. sulphuris.

(4) *Dulcia & roscida, complanantia & detergentia, speciatim quasi sunt pectoralia*: radix glycyrrhiz. polypodii, rapæ exsiccata, sem. anisi, caricæ pingues, dactyli, iuiubæ, sebesten, pasflæ minores, manna, sirup. capillorū veneris, de erysimo Lobel. hyssop. glycyrrhiz. de pilosella, tussilagine; Looch ad asthma, de farsara, de caulibus, de pulmone vulp. saccharū cantum, mel. &c.

(5) *Acida & acido-dulcia*; acida quidem magis salina, non vitriolata, vt spiritus salis, oxymel simplex & squilliticum, in asthmaticis maxime vtilia, item ☉ris, ☉asthmaticus Michael.

II. *Quieti humorum in thorace contentorum speciatim quoque debentur resoluentia, quæ sicut sanguinis & feri vbiunque, v. g. in bronchiis arteriæ, vel alterutro latere pleuræ conceptam dissiiciunt, vnde suppuratio, nisi mature obuiam eatur, presso sequi solet pede.*

Hæc itaque seorsim quoque pectoralia exornant, seu sanguis illapsu suo inflammationem minetur, vt in pluritide, peripneumonia &c. seu serum spissescens, & in coagulatum abituriens excutiendum sit. Talia vero sunt tum vniversalia, *diaphoretica* volatilia & fixa, in omnibus catarrhorum generibus

genuina specifica; tum *quæ in casu ab alio conueniunt*, nomina-
tim bellis, cerefolium, yeronica, fl. scabiosa, sem. cardui marie,
benedicti, fl. sulphuris, sperma ceti, in asthma hinc laudatissi-
mum, lapides cancrorum, conchæ præparat. antimon. diaph.
myrrha, antihect. Poterii, gummi ammoniacum, cinnabaris
natiua, ipsaque suo sensu papaueracea & opiata, refracta dosi
data, vnguentum rubrum potabile, puluis pleuriticus noster,
pulu. pectoralis balsamicus, ex rad. glycyrrh. ℥j. ir. Fl. ℥ij. fl. ꝯ. ℥℥.
benz. ℥j. sacch. cant. alb. ℥ij. ꝯ. anis. fenic. a. gtt. x. & resolvens
ex rad. ari. ir. Flor. ꝯ. diaph. fl. ꝯ. cinnab. nat. oc. 69. a. ℥j. miscen-
dus cum anod. & aliis.

Hæc reliquis mixta indicationibus omnium optime satis-
faciunt. Tacemus decocta, potiones, infusa, aliaque compo-
sita ex aquis & simplicibus, ac præparatis aliis facile miscenda.
Memorable est & evaporiston, si radix helenii condita vel sola,
vel cum corticibus citri, auranticorum, conditis incisa coqua-
tur cum ▽ scabiosæ, addito spiritu sulphuris parum, & sirupo
conuenienti, egregiam constituere potiunculâ expectorantem.

Vt autem dicta in motum cient lentos & impactos humo-
res, eosdemq; ex viis spiritalibus excutiunt; ita III. quando cun-
que tenues, acres, salsi, titillantes & rodentes humores, seu lym-
pha vel in propriis thalamis exundat, vel in superiori contigua-
tione velut per impluuium illabitur, tussim ferinam hæmoptysin
excitando, quod vno fere nomine catarrhorum salforum, tenui-
um, acrium comprehenditur, his ipsis debentur incrassantia.

Incrassantia hæc iisdem quietem imperant, *πενασμὸν* indu-
cunt & ad expectorationem aptant, vt ad frugem reducantur,
& sub naturæ dominio hinc eiciantur; tollunt *ὄργον* *πύον*, & acri-
moniam fluxilem retundunt, ac moderantur, vnde & *intercipien-
tiam* titulum obtinent, quod in vita ituros ad pulmones humo-
res quasi remorentur, & *sgentium*, quod in cetro detineant salir-
ritatum, morbosum, ne extrauagari possit.

Horum agendi modus illustrari ex dictis facile potest, in-
primis ex doctrina lymphæ & vasorum lymphaticorum. Cer-
tum est & caput plurima lymphæ vasisque hanc vehentibus pol-
lere, & fauces asperamque arteriam iisdem vnice gaudere, vti
solen-

solemmiter hinc creatu eiicimus, præsertim mane, serum coagulatum, non aliunde proueniens, quam e vasis lymphaticis, transfudando continuo, sed leniter.

Sic incrassant (1.) *mucilaginosæ* temperata, terrea, sulphurea, analeptica, aliaque, vt rad. althææ, bolus armena, lichen, herba costæ, gelat. C. C. conferua rosarum, papaueris rhæados, polygonum, in hæmoptysi specificè proficuum, flores papaueris rhæados, nucespineæ, in hæmoptysi tantopere commendatæ, magis tamen in alimento proficue; semen hyoscyami, gummi arabicum, amygdala dulcia, iuiubæ, sebesten, pistacea, sandalum rubrum, puluis Haly contra phthisin, species diatragacanthæ frigida; (2.) *opiatæ*, vt pilulæ de cynoglossa, theriaca, laudanum opiatum, essentia anodyna, diacodium, trochisci narcotici Plateri, Ra & sirupus papaueris rhæados; (3.) *adstringentia & traumatica* consolidantia, vt fanicula, agrimonia, essentia traumatica, Ra Aris Oli, sirupus de rosis siccis, de symphito Fern. puluis stypticus N. O. siliquæ, lapis hæmatites, sanguis draconis.

Medium quasi locum tenent temperata *dulcia*, vtrique classi communia & facile iungenda, *temperantia* item & *humectantia*, in primis, quæ deficientibus & exhaustis quasi humoribus, vt & medio scopo debentur, diluunt, abstergunt, reficiunt, analeptica sunt, & reliquorum complementum, seorsim in hæctica & phthisi laudem merentia; vt aqua pulmonum vituli cum succis herbarum, acaciæ, papaueris, scabiosæ, emulsiones, potiones, & diluentia aquea alia. Sic & alia communia existentia, non minus ac adstringentia & traumatica laudata, consulto cum pectoralibus iunguntur v.g. in hæmoptysi, imo & in alijs affectibus pectoris. Vt enim indicationes, ita & remedia mixta adhibere consultum est, nominatim in phthisi, vbi & putrilago attendenda & pectoratio, febris hæctica.

Quoad cautelas vero notandum 1. in *beccicis* semper humoris expectorandi qualitas attendenda, vt inter incidentia & incrassantia accurata fiat distinctio. Laboret quis hæmoptysi, ibi damnosum fuerit & frustraneum, arum, sirupum de erysimo alia.

aliaque propinare, quin potius stypticis & anodynis vnice locus est. Laboret quis contra ea asthma, vel tussi sterili anxiosa, repletis bronchiis, ibi sane opiata adhibita maxime nocebunt. Intelligendum tamen id est de vtrisque extremis, non de mediis, nam radix china, glycyrriz. scabiosa & alia vtrouque tuto recipiuntur; deinde etiam de dosi primaria. In tussi duo sunt attendenda (1) materia expectoranda, pituitosa, vitiosa, (2) irritatio continua & affluxus. Si itaque hæc fuerit maior debito, ipsa opiata etiam in crassiori paulo materia locum habent, cum aliis mixta, v. g. cum elixir. pectorali, durante salina acrimonia irritante coniuncta, etiam sola quandoque, dosi refracta, & magis liquida. Laborabat vir generosus tussi grauissima, die & nocte vrgente, non iuuantibus reliquis, tandem per aliquot dies circa lecti ingressum propinabamus essentiam anodynæ ad gtt. x. inde felicissime restituebatur. Sic & in phthisi speciatim notabile est, tamdiu spem vitæ superesse, quamdiu succedit expectoratio sputi, promouenda hinc omni modo, ipsis quoque anodynis hisce. Sin incrassantibus, opiatibus fortioribus, aliisque huic remora accedat, in promptu mors esse consuevit, & qui superesse potuisset, maturius fato suo fungitur.

2. *Magis in affectibus thoracis resoluentia, quam expectorantia profunt.* Resoluentia enim expectorationem promouent, expectorantia, seu bechica, non, qua talia, resoluunt. Resoluentia sunt velut anima pectoralium, sine quibus nec bechica profunt, nec figentia; ipsa enim causam genuinam & fontem respiciunt, disiciendo coagulum sereum, bechica saltim parietes lubricant. Sunt tamen affectus merito simul distinguendi, vt vtrisque vtamur pro indicationum varietate, vel solis, vel mixtis.

3. *Adstringentia resoluentibus vel bechicis moderando sunt pectoralia.* Ita enim adstringendum ne vel aliquid relinquatur, quod nocere queat, vel motus humorum vitalium ipsiusue pulmonis expansio impediatur. Hinc in hæmoptysi optima sunt species pro infuso, vel decocto, ex plantis adstringentibus traumaticis & pectoralibus. Hinc eadem adstringentia cum melle

melle miscenda tunc monet *Galenus*. Hinc plurimos curauimus feliciter puluere styptico, cum lapid. cancrorum ad ʒj. ʒj. circiter dato, addito laudano opiato ad g. j. ij. Nisi enim hæc obseruetur cautio, permanens aliqua adhuc intus cruoris particula acrimoniam concipit, ichorefcit, suppurationem & consequenter facile phthisin inducit. Sic præter dicta alia id facit quoque mumia, succinum, sanguis draconis, aliaque, quæ non solum sanguinem coagulatum dissoluunt, verum etiam eius fluxum fistunt. Sic a vi maxima adstringentium iuuenem hæmoptycum præfocatum vidit *Iachinus*, *comment. in lib. 9. Rhafis. p. 277.* cui scilicet circumforaneus emplastrum ex gypso, bolo, acacia, sanguine draconis, &c. effecerat, toti pectori id applicando, adeo, vt immobiles fierent muscoli, nec pectus expurgari possit. Erat autem ex cantu ruptio.

4. *Serum pulmonis domesticum aque ac sanguinis nunquam nimis absumendum*; idque tum in aliis pectoris affectibus, siquidem & tonum vesicularum conseruant humectantia expectorationem promouent, fluxilitate adaucta, tum in primis in phthisi. Sine his antihecticum *Poterii* non meretur illum titulum, imo omnia illa recensita magis siccant. Ita vero est siccandum, ne quid nimis, ne noceamus.

Ita tamen humectandum ne nimis quoque laxemus. Laxitate gaudent pulmones, sed moderata. Hinc quæcunque laxitatem vesicularum pulmonalium tollunt; quæcunque eandem nimis adaugent; quæcunque tenues membranulas irritant, in affectibus pectoris vitanda sunt. Tollunt laxitatem tum siccantia alia nimis, tum austera, acerba, styptica, nimis constringendo. Augent laxitatem linctus interno vsu iusto largius adhibiti; exterius pinguia unguenta, poros nimis dilatando, vnde illabitur magis humor. Irritant acria, rancida & præter iam dicta acida quoque, in primis vitriolata. Tenerior est substantia pulmonum, quam vt hæc ferre possit, hisce casibus.

6. *Dulcia pectoralia ventriculo facile nocent.* Hinc in quantitate illorum tum continua, tum discreta non excedendum. Continua nimia obtunditur ventriculi menstruum, laxantur eius-

T

dem

dem parietes & villi, appetitus debilitatur. Discreta si vna vice assumantur, pulmonem parum iuuant, ventriculum vero insigniter lædunt. Hinc linctus, & pulueres pectorales dulces profunt quidem omnino, vt & ipse succus glycyrrhizæ inspissatus, sed paulatina deglutitione, quatenus hoc modo succum lymphaticum in glandulis aereis alterant, membranas ob viciniam demulcent & hærentem ibidem pituitam abstergunt.

7. *Frigida, acida, salina, nitrosa, vitriolica pectori inimica.*
Frigida coagulando serum, & in motu detinendo; reliqua partim irritando, partim fundendo. Intelligenda tamen singula hæc de pectore vel debili, vel eroso & essentialiter affecto. Hinc acida in genere conueniunt aliquibus in casibus, sed ordinarie pulmonibus nulla erosione contaminatis. Conueniunt acida salina & nitrosa, vt spiritus salis, clystus gii in pleuritide pro tussiuuanda & conseruanda, (in expectoratione enim, quam acida hæc promouent, vnica pleuriticorum est salus,) in asthma quoque incidendi sine, mixta & refracta cum dulcibus. Conueniunt etiam coagulandi & refrigerandi sanguinem sine aliquando, quod passim alias commendant in hæmoptysi, sed non tam in vniuersum, quam sympathica magis, quando M. S. appropinquat passim illuc exitum affectat & eructatur, quam essentiali pulmonis erosione præsentem, vnde iisdem solis non æque tunc fidentur. Addi huc possunt & aloëtica, quæ mirum est a nonnullis in tabidis, consumptis & phthisicis & hæmoptycis commendari.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT V.

De

Cardiacis.

Sufficisset sane vt alia, ita & cardiaca medicamenta saltem ab effectu & manifesta sensus incurrente vi nomen adeptæ; Videas tamen qui speciosum hoc nomen vilipendunt & cordi ipsi vires derogant suas; abstractiue loquentes, vt ipsi quoque Harueani.

Verum

Verum ipsa illa ratio, quæ contra dignitatem cordis militat & adduci consuevit, ipsum potius asserit in dignitatem pristinam. Quodcumque enim viscus sanguini circumpellendo est dicatum, sine dubio sanguinem vigorat, ut nouis spiritibus turgat, eosdemque ex chylo format & ad partes singulas amandat adeoque est nobilissimum. Cum enim in motu consistat calor in calore vita, idem quod mouet, & calorem & vitam largitur omnino vniuersis partibus.

Musculus est cor, sit ita, non motui voluntario inserviens ad imperium rationis, non lassandus vilo modo, ad instar reliquorum, motu suo extensorio in diastole, constrictorio in systole, & tonico in perisystole. Sufficiat nobis (1.) sanguinem nihil sine corde, cor nihil sine sanguine posse; (2.) labefactari vero vires vitales toto die, in motu suo cor fatiscere, pulsatione ad sensum si non intercepta, tamen valde turbata; (3.) Vincula principiorum vitalium, sanguinis & seri, sæpe violenter quasi dissolui, fibris ex ordine dimotis, grumescens particulis, ad eoque *CORDIALIA* esse, quæ sanguinem & spiritus, seu massam sanguineam & flammam vitalem, calidum & humidum respiciunt, tum instaurantia, reficientia & rarefacientia, & motum sanguinis promouentia; tum deprimentia, refranantia & rarefactionem moderantia, insimul vero consistentiam seri & sanguinis proportionatam reddunt.

Instauranda est lucula vitalis in affectibus iis, vbi depressa est, nec satis emicat, in lipothymis, syncope, cachexia, lassitudine, initio febrium malignarum, expellendis exanthematibus & impediendo eorum recursu; *Instauranda* quoque ad particulas mercuriales, volatiles, spirituosas, sulphureas balsamicas. Hinc rarefactio, quam intendimus, est duplex: naturalis & præternaturalis.

Naturalis, qua continuo in motum cietur nouum, elastica virtute spirituum & partium aerearum expansa in corde; quod perficitur prima classe cordialium, de qua iam agimus; *præternaturalis*, quando ultra moderationis terminos, plus quam par erat, intense sunt particule calide, sulphureæ volatiles, ut non

blande amplius, sed tumultuose impellantur, quæ temperanda coercendaque est per ea, quæ secunda classe dicemus. Cumque & sanguinis & feri motus ad utramque requiratur, utraque iterum sunt duplicia. (1.) quæ magis sanguinis oleositate intendunt, & spirituosas adaugent deficientes particulas, ut spirituosâ, sulphurea balsamica; (2.) quæ sero fluxilitatem maiorem conciliant, ut salina.

Hinc duplex instaurantium cordialium confurgit materia, sulphureorum, & salinorum, volatilium & fixorum. Instaurant sanguinis & rarefactionem spiritusque sopitos excitant proximitus magis *volatilia sulphurea*, & quidem vel *oleosa & balsamica*, ut odorifera, aromatica, v. g. ex herbis melissa, rosmarinus, ocimum, spica celtica & Indica, salvia & alia cephalica. Flor. cirr. aurant. lil. convall. spic. lauend. anthos, tunic. crocus, camphora, lign. aloes, caryoph. arom. cinam. cort. citr. ambrâ, moschus, oliban. styrax, succ. spec. cord. temper. diamb. diamosch. diamarg. cal. diaxyloal. ros. nou. de gemm. cal. pro epith. cord. confect. alk. de hyac. extr. croc. bals. vit. olea & balsama ex dictis, inprimis apoplect. quæ potentissime reficiunt; item conferuæ herb. dictarum.

Vel spirituosâ, ut vinum, inprimis generosum, unde videmus & statim refici inde labantes vires, &, si excedatur vsu, inebriari hominem, ob partes spirituosas nimis adauctas in gradu, unde & calor oritur & somnus; ▽ cinam. cum vino, bugloss. cydon. ▽ ros. apopl. spir. lil. conuall. ros. meliss. ess. lign. al. ambr. &c. Et in recessu talia, dulcia, mel, saccharum, sirupi, ut bugloss. iul. ros.

Notabilis hoc loco (1.) est modus agendi cordialium curiosus, hæc ipsa, inprimis *metallica*, aurum, margaritas, corallia, cinnabarina, irradiatione quadam & illuminatione ferrenare spiritus, licet in se sint temperata & fixiora paulo; quod non solum ad *Helmontii* mentem commode statuere licet, verum etiam eadem iam dudum veterum fuit sententia. Nominatim *Ebrsina lib. de Med. cordis Tr. 1. c. 9. p. 1045.* modum agendi medicinarum Iustificantium, seu cor confortantium descripturus,

rus, lætificare scribit, vel quia nutriendo restaurant spiritus, vt vinum; aut præbent ei splendorem & lumen, sicut perlæ & ferricum; aut congregando eos, aut prohibendo celerem dissolutionem eorum, vt succinum & chebuli, corallia &c. vel temperando complexionem in calidam & frigidam; vel confortando substantiam ipsorum, vt odorata, & dulcia aut arcendo quod noxium est cordi virus, tetros vapores melancholicos, vt lap. lazuli, buglossa &c. Id sane si cum grano salis intelligatur, non est de nihilo, si concipiamus sulphur, esse lucis matricem, & quanto purius est sulphur, tanto generosior quoque fouere secum lucem, quam lux vitalis sibi attribuere & appropriare potest. Pertinent huc temperata, gr. Kermes, tinctura coralliorum aurum potabile confectio alkermes & alia.

Notabile (2.) est fetida quoq; sæpe esse cordialia, etiam præ sua uolentibus in fœminis, quod putrilagini magis resistent, quod disiiciant & dissipent, quod neruina sint egregia, sale volatili sæta, humoribus acetosis domandis apta; vt ala fetida, castoreum, spiritus salis ammoniaci, potentissima rarefactoria,

Instaurant *volatilia salina*, spiritus vrinosi quicunque, salis ammoniaci, fuliginis, summe decantatus hinc ab *Hartm.* rutæ; lil. conuall. aliorumque similibus. Instaurant ex his *mista*, vt salia volatilia oleosa, quæ omnibus reliquis hinc palmam præripiunt, vt Ω Θ *ci vinosus, oleo cinam. caryophyllor. macis, imprægnatus.

Refræanda & deprimenda vero est lucula vitalis p. n. exardens & efferata, vt alienis quasi vratur, vel vrat potius flammis, quæ conueniunt in febribus quibuscunque, in anxietatibus, pulsû frequenti, virium debilitate, lipothymia a resolutione & rarefactione nimia, hectica &c. Refrænant, quæ rarefactionem præternaturalem & exuperantes partes salinas volatiles & sulphureas exacerbatas deprimunt.

Refrænant v. g. *acqua* diluentia, quatenus & feri stabiliunt quantitatem, substantiæ augendo; vt sufficiat, & vna temperant sal acre volatile rarefactivum perëgrinum, vnde vnde enatum. Sic præstant id flores cordiales; bugl. borag. viol. ros.

temperatata aquea & terrea sua qualitate, it. ∇ bugloss. borag. acetosa, acetosell. rosscorzon. emulsio sem. 4. frig. maj. decoct. hord. c. C. C. potus largior, quæ ipsa quoque resolutionem impediunt.

Refrinant *acida*, sulphur efferatum domantia & obtundentia, vnaque infringentia salia volatilia efferantia, tum interne, vt acetosa quæuis, tum externe, acetum simpl. acetum rutac. fl. lauend. lil. conuall. &c.

Refrinant *nerosa*, sulphuri efferato domando & salium volatiliū efferuescentiæ obtundendæ aptissima.

Refrinant demulcentia & inviscantia *mucilaginosa*, rad. scorzon. C. C. philos. gelat. C. C. gr. Kermes &c. item precipitantia, terrea.

Refrinant denique quæ resolutionem impediunt & fatiscentem *conservant*, tum *adstringentia* simplicia & bezoardica cum primis, vnde huc & puluis stypticus, bolus armena, corallia, vnicornu verum & fossile &c. pertinent, magni vsus in fluxibus colliquatiuis febrium quibuscunque, diarrhœis, hæmorrhagijs; tum *opiatæ*, efferationem nimiam spirituum & massæ sanguinæ concentrantia, licet quædam horum sint, quæ, exemplo ipsorum opiatorum, pluribus indicationibus simul satisfaciant, & pro diuersa dispositione humorum & resoluant, & resolutionem impediunt. Tacemus hinc ex iam dictis, quæ vt polychresta, itidem vincula seri & sanguinis roborant, vt aquea, mucilaginea, quæ quasi communia sunt, pluribus scopis debita.

Cum vero, si quæ alia confortantia, latissime pateant cordialia, & non solum intemperies calida vel frigida, sed & consistentia massæ sanguinæ, & peregrina illata attendenda sint, notandum est in vtraque classe dari seorsim, quæ mediate & remotius vnicuique velificentur.

Sic *mediate & remote instaurant*. calidum vitale, quæcunque impedimenta rarefactionis, tanquam vincula remouent & auferunt, qualia sunt absorbentia & resoluentia volatilia & fixa, cum primis, quæ grumescentiam simplicem subjugabile tollunt, & coagulationem impediunt, specialiter in lipothymia, syncope, pal-

palpitatione cordis; & malignam, seu cum febris talem domant, ut bezoardica volatilia & fixa, de quibus seorsim, vtraque in vtrium debilitate expetita.

Ad vtrumque casum, cum & extra febrim, pertinent tum volatilia, Ræ bezoardica, tum media, ut mistura simplex, tum fixa, ut corallia, lap. bez. vterque, ebur s. igne ppt. lap. 69. os C. C. unicornu vtrumque, perlæ & mater perl. lap. 5. pret. lap. lazuli, magisterium corall. & perlar. & ex compositis instar omnium puluis absorbens noster, cum quo tantum non mira effecimus. Laborabat quidam iuuenis pistor a pluribus mensibus lithothymia, ita ut sapius vnoquoque mense eadem inter medios labores corripere, sine sensu & motu iacens, donec paroxysmus excuteretur. Frustra curatus vltra annum a Medicis, tandem a duobus solis conualuit perfecte remediis; 1. puluere absorbente, & 2. mistura simplici antiscorb. nullo recidivæ vllius vestigio remanente, vel in hunc usque diem se exerente, summa DEI O. M. gratia. Egimus quoque de hoc Ann. II. *Ephem. Cur.* obs. p. 196. 298. & Dec. II. *Ann. I.* obs. 8. p. 21.

Sic mediate & remote riscant & in ordinem redigunt exstuantem massam sanguinem itidem volatilia, quatenus peregrinum malignum fermentum discutunt, ne favere amplius & nuptum vitali purpuræ vel destructionem principis vitalibus inducere queat. Vnde camphora v. g. tinct. bez. mist. simpl. spir. theriacal. &c. licet in se calida & instaurativa, tamen curant febrim, quatenus exhalationem promouent, vnde tanto latius patent, & æstimanda magis sunt. Hinc distinguendi affectus, tempora & remedia omnino fuerint.

Ex quibus etiam patet, quare plurima dentur cordialia, etiam fixa, quæ primo intuitu non videntur quicquam æther præstare, imprimis quod non possint ad coire; sufficit vltimate & chylum, & sanguinem & serum huic tendere, & in actum hinc facile deduci characterem, quem secum recipere. Patet tam necessaria esse confortantia refranantia, quam instaurantia, cum vtroque extremo facilis error & mors ipsa eueniat, vnde debito tempore & loco nitrosa æque sunt cordialia quam pretiosis-

tiosissima vel calida alia. Neque enim consistere ultra modulum debitum natura potest.

Notandum vero *1. ne vel nimis rarefaciamus unquam, non tolerante id sanguinis & spirituum consistentia, vel rarefactioni nimis obicem ponamus;* unde moderanda sunt cordialia pro ipsius sanguinis diuerso statu, prout vel fixior fuerit, ad acetosum inclinans, vel volatilior, salinis alcalinis, lixiuiosis particulis exuperantibus, id quod sane saepe latet prima fronte & cautum requirit medicum. Sic obseruatum est cinamomum, cordiale laudatissimum, & in palpitatione cordis proficuum, in aliquibus frequentiori vsu eandem induxisse. Sic, quod inferius notauimus, scorbutici saepe non ferunt volatilia, vt spiritum cochlearia, imo inde manifeste laeduntur. Ex quo clarum est, plus ultra respiciendum esse in cordialibus, non in simplici alteratione in quamcunque partem acquiescendum esse. Hinc & in anxietatibus & lipothymiis calida, vt aqua apoplectica, saepe nocent, vel non opem ferunt, acida vero vel odoratu prodesse magis visuntur. Breuiter, nec intendendus calor nimis quocunque modo, nec refranandus, habito semper respectu ad sphaeram naturae, ad calidum & humidum, elementa vitalia. Sic etiam in febribus ardentibus, vbi gradu superaddito calor augetur, quando solis refrigerantibus sustinent aegri vel medici eundem obtundere, (qui iam dum per se illo Vesauiano peregrino igne depauperatur satis superque,) potu largiori aliisque, vt plurimum hinc tumorem pedum, si non hydropem ipsum reportant.

2. Virium debilitas nec solis medicamentis, nec solis cordialibus corrigitur. Indicatio haec: vires sunt debiles, est generica & vniuersalis, aliis specificis substans. Cum enim in omni tali statu spiritus sint vel grauati, nimis agitati & rarefacti, vel exhausti & deficientes, merito ad hanc causam vnice respiciendum. Imo saepe diuina, liberior aer, aliaque succendicula reficiendis iisdem faciunt. Indicatio vitalis, si vrgeat, omnibus quidem est praeferranda; sin minus, non nisi secundo respicienda, & indicatio praeservatoria, quae causis debetur, cordi haben-

habenda. Valet id tum de aliis in genere, tum de dulcibus quoque, quæ dum propinantur largiter, causam morbificam & fermentationem sæpe magis adaugent.

3. *Numquam spiritus nimis intendendi.* Arcus nimis tensus rumpitur, spiritus nimis intenzi eccentricitatem patiuntur, Freno egent & stimulo; Ita ergo semper stimulandi, vt refranari queant, & contra. Laxari & intenzi volunt. Inde vero quies ipsis interdicitur, quatenus in perpetuum motum citantur. Valet id quoque de lucubrationibus, de bezoardicis aliisque.

4. *Et in rarefactionibus & in resaluentibus cordialibus tonica interpolanda.* Quod in aliorum viscerum specificis vrgetur, quod debeant esse *tonica*, roborantia, quæ villos & fibras nerveas tueantur & calorem conferuent; id quoque in cordialibus quam maxime valet. Hinc & volatiliū & fixiorum id exemplo explicuimus. Verum est, bezoardica volatilia, vel cordialia quoque talia, in statu respectiue febrili & extra febrim optima, sunt generosissima & potentissima, sæpe tamen cedunt fixioribus refrigerantibus cum virtute adstrictoria. Vtrique peccant, & qui mera bezoardica & cordialia volatilia, vrinosa, v. g. aromatica &c. propinant, & qui meris fixis pulueribus bezoardicis, pulveribus cordialibus vtuntur, & confidunt. Verum est, cinnabarina esse neruina & laudatissima medicamenta, habent tamen id vitii, vt in efferationibus sanguinis minus istis fidi possit, siquidem sudores colliquatiuos adaugent, imo acersunt sæpe nimia fusione. Tonica modice adstringentia congregant quasi substantiam cordis, vt loquitur *Ebusina*; i. e. spiritusque, nec dissolui patiuntur. Vnita vis est fortior dispersa.

5. *Cordialia commendat vel iuuat salim subtilitas & penetrantia.* Debent enim citam opem ferre, debent partes spirituosas corporis afficere, atque roborare; Ergo omnino debent quoque esse penetrantia, quæ interius cito euoluantur, & ad cor eant, & exterius in poros admittantur promptius. Hinc epithemata ad pulsus & cor non sunt de nihilo, sed fixiora penitus, vt perlæ, os de corde cerui, aliaque frustra simul recipiuntur. Hinc & cum iisdem commode præscribuntur li-

quida spirituoſa & acidula, vt a calore actuata intro vibrent virtutem.

6. *Cordialia non omnia poſſunt omnia.* Non ſunt confundenda, quæ ſero debentur reſtaurando, cum iis, quæ particulas oleoſas balſamicas confortant; non fixa cum volatilibus, non confortantia generalia cum ſpecialibus, alimenta cum medicamentis. Ex quo etiam apparet, quid ſentiendum ſit de medicina vniuerſali, ſi ea promiſcue vti velimus, ſiue ſanguis ſit efferatus, ſiue nimis depreſſus; ſiue ſpiritus deficient, ſeu turbati ſint &c. Saltem generalia & vniuerſalia illa egent ſpecialibus, vt indicationibus accurate ſatiſſiat.

7. *Fixa ſæpe aromaticis & volatilibus præſtantiora, moſchata ſæpe magis noxia.* Siue enim humores acidi abſorbendi fuerint, vniue proderunt ipſa præcipitantia, qualis eſt puluis abſorbens, diuinum medicamentum; ſiue fermentatio & ὄρρασις; bilioſus ſedandus; ſiue moti fluxus & rarefactio nimia tollenda, ſiue alia indicatio ſimilis, fixa ferunt auxilium, ſi non nomine, ſaltem re, & effectu. Vnde vt mirandum non eſt, ſæpe ex præcordiis lipothymias & palpitationes cordis ſcaturire; ita nec præcipitantia eſſe cordialia, licet vel in ventriculo ſtatim characterem illum vitioſum extinguant, ſiue ſuum illum cum maſſa ſanguinea communicent, vt hinc effectus ad cor redundet. Moſchata vero in ſpecie nimis rarefaciunt & in motum cient ſæpe ſpiritus, vnde inquietos reddunt. Par ratio eſt hinc confectionis alkermes completæ, quæ ſalus & vita mortuorum vocatur. Eſt reuera egregium & laudatiſſimum medicamentum, ſed eo non abutendum, vt ſæpe fit, ſiue in febribus, ſeu palpitatione cordis & hæmorrhaginibus, ſeu denique aliis caſibus, vbi motus componere fluctus præſtat. Quæ vero contra eam afferri ſolent, quod lapis Lazuli ingrediatur, a *Donato obſ. c. 54.* quod ſericum inferuiat, ab *Helmontio l. de febb. c. 8.* & *Zwölffero*, tanquam non ſunt vt diſſamare medicamentum queant, modo præter præparationem legitimam uſus diſtinguantur. Poſſet etiam cum C. C. philoſ. ppt. in puluerem analepticum pro ubi u præparari.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT VI.

De

Stomachicis.

VT ventriculi actio mediante calore nativo, & vitali fermento subacidulo, volatili & vitali, & his inferuiente, villorum robore imprimis perficitur; ita STOMACHICA sunt in genere, quæ his velificantur. Seu principaliter illa sunt & dicuntur stomachica, quæ euaporationem chyli promouent, & impedimenta quæcunque eiusdem tollunt. Res enim omnis eo redit, vt actio ventriculi adiuuetur, in hoc solo consistens principaliter, vt *διάκρισις* & *σύγκρισις*, euaporatio chyli probe fiat.

Cum ergo in officina hæe microcosmica opus sit (1.) calore, qui euocet & propellat, (2.) menstruo, quod si non soluat solutionem tamen adiuuet; (3.) robore villorum & fibrarum, neruearum; hinc iuxta hæc quasi capita etiam stomachicorum classes diuersæ sunt, licet symbolicz.

Visque horum eximie probatur exinde, quod immediate huc ferantur medicamenta, atque hoc loco iuuantia & nocentia primam explicent occasionem, vnde & animam in ventriculo locat *Helmontius* sensitiuam.

Stomachica ergo dum dicimus calorem restaurare, omnia ea complectimur, quæ effecta caloris prædicari possunt; nempe (1.) *ταυτὰ necessàriαν ἀναθυμιάσιν promouent*, vt partes alibiles utiles a recrementitiis colcotharinis separentur, adeoque

(2.) *Μοτὴν χυλὸς & χυμὸς promouent*, ne in ventriculo plus iusto moretur, & grauitate sua ac distensione molestias creet, & *μύλονον* patiatur, instar massæ panis non fermentantis, ac aerascens.

(3.) *Cruditates expediunt & tollunt*, tum acidum, tum pituitosam cumprimis, ac nidorosam, tanquam effectus vitiatæ coctionis.

V 2

(4.) Pla-

(4.) *Placant irritatos nerueos villos, siue retinere nequeat* ventriculus præ debilitate cibos ingestos, siue vi extrudat tum ipsos, tum alia etiam vtilia; tum dolentem partem ipsam in cardialgia.

(5.) *Evaporationem vitiosam auerunt & prohibent*, ne vel aquosa sola, vel aliis characteribus notata in flatus & fluxiones citentur, ut in ructibus, singultibus, saluatione præternaturali, &c.

Denique (6.) *omnia impedimenta remouent*, quæcunque turbare coctionem, ex his fundamentis, queunt, vnde affectus confurgunt varij.

Vtque sulphur est matrix caloris, ita *ventriculi calorem vni-*ce & principaliter principio hoc facta, balsamica, sulphurea, *promouent & conseruant*; quatenus particulis suis volatilibus ignem vitalem adiuuant, vt focus splendidior coruscet, sanguine arterioso & spiritibus roboratis.

Talia igitur cum late pateant, sunt (1.) *Aromatica*. Aromata omnia sunt stomachica, seu ipsa *na^l ἰσχυρὰ* talia, seu ad horum classem referenda vegetabilia varia, & exin præparata, vt cinnamomum, caryophyli, nux. moschata, macis, lignum aloes, radices acori veri, galangæ, pimpinellæ, zedoariæ, caryophyllatæ, mentha omnis, cortices aurant. citri, puluis stomach. Quercetani, species aromat. rosat. caryophyllat. ros. novell. diagalangæ, diaxyloal. trageæ stomach. aqua menth. cinam. cum vino & cydoniata, essentia lign. aloes, elixir. propr. Helmont. extr. acori veri.

(2.) *Oleosa balsamica suauia, & resinosa blanda*, vt ex natiuis maffiche, ambra, balsamum de Peru ladanum, vnde ceratum de ladano Craton. & tacamahaca externe profunt, & destillata, oleum macis, caryophyllorum, menthæ, cinamomi, nucis moschatae expressum & destillatum.

(3.) *Spirituosa*, quæ sunt laudatissima stomachica & cruditatatum correctoria; hæc quippe evaporabilia sunt quam maxime, vnde in momento sæpe grauitatem & anxietatem ventriculi tollunt. Hinc vinum, inter potus genera optimum, ventri-

culo

culo admodum gratum est, & vix alia ratione melius lac senum audit, quam quod debilem eorundem ventriculum roborat, & calidum innatum confortat. Hinc pro brutorum genere aquam, pro humano vinum magis ordinavit diuinum numen, licet & ipsa sit nutritibilis. Hinc regionibus septentrionalibus, utpote frigidioribus, non solum cereuisiæ usus, quasi vini secundarii, verum & spiritus vini frumentaceus & mulsum inuentum, est, ad solandum & iuandum calorem.

Pertinent huc vinorum varia genera, & spirituum ex hac radice vel frumentis quoque tractorum, v. g. spiritus cochleariæ, menthæ, corticum citri, essentia menthæ. Hinc quod de spiritu vini in genere prædicatur, quod nullum medicamentum nobile dici mereatur, nisi quod cum spiritu vini optimo arctiori nexu sit nuptum, ut ad penitiores vasorum recessus penetret; id imprimis valet de stomachicis.

Notabile vero est, quod restauret *v*i quidem, ut & vinum ipsum, optime calorem ventriculi & corporis totius, sed moderate & proportionate. Vnde tutior eius usus frigida temperie præditis, iisque, qui flatibus & cruditatibus laborant, morbisque frigidis tentantur. In his cruda colluuiës obicit pabulum, in quo acerrima ac vrens vis se frangit atque hebetat, abs quasi esset, deprædaret vitale humidum, viscera accenderet, & nimia consuetudine exequias iret suæ virtutis admiratori ante mortem, verba sunt *Rolsinci Chim. p. 186.* longe verissima. Pertinet huc elixir stomach. Rolsinc. Mynsicht. Michael. & aliorum, elixir vitrioli.

(4.) *Carminativa*, ut, præter dicta, semen coriandri, semina 4. carminat. Hæc enim omnia reuera talia sunt, quæ euaporationem vitiosam tollunt, vnde flatu sunt, & nasiuam promouent. Inprimis vero ipsorum olea, ut oleum anisi, carui, anethi, corticum aurantiæ, carminatiu. in cardialgia, singultu, ructu optima.

(5.) *Neruina & cephalica* etiam sunt stomachica, ut rosmarinus, saluia, maiorana, betonica, melissa, &c. inprimis vero castoreum, quod in cardialgia diuinum est remedium, item in

ingultu ac ructibus. In viro laborante febris ingultuosa cinabarina, castorina, & opiata vnicè proderant. Pertinent huc etiam externa balsamica, suauiter archeum demulcentia & roborantia.

Vt vero flatus fiunt a calore debili, seu per se tali, seu respectu obiectorum; ita etiam carminatiua & aromatica & spirituosa aliaque roborant eundem duplici hoc respectu, seu debilis fuerit in se, in frigidioribus senibus, seu per accidens, mediate, in cruditatibus, vel respectu ciborum duriorum, piscium, pinguium.

(6.) Speciatim etiam ventriculi calorem tuentur leniter *adstringentia*, quatenus villos constringendo vniunt etiam magis spiritus & sanguinem, vnde quæcunque ex laudatis simul sunt styptica seu adstrictoriis *particulis cum aliis iunctis* gaudent, *καὶ ἐξῆς* sunt stomachica, vt inter externa emplastrum de crusta panis, de baccis lauri, diaphænic.

Secundario vero & adæquatè calorem restaurant, & suscitant salina, cum altera sequenti classi communia v. g. (7.) *acria*, volatili sale foeta, incidentia & detergentia pituitam, vnaque rarefacientia, vt radix *ari*, *pimpinella*, *piper*, *sinapi*, *zingiber*, tum per se, tum refracte in zingibere in India condit.

(8.) *Amar*a, vt summitates cent. min. abs. elixir propr. Paracelsi unde tinctura proprietatis Mynsichti nata est essentia abs. simpl. & composita, qualis hæc esse potest, polychresta in ventriculi affectibus, cruditate acida, pituitosa & biliosa, febribus Item intermittentibus, flatibus & affectu hypochondriaco: ℞ rad. galang. zedoar. summit. absinth. (per immersionem leuam in aquam calidam correctarum,) a. ʒj. acor. ver. ʒvj. fl. centaur. min. ʒʒ. cass. caryophyllar. ign. colubrin. amar. chin de chin. a. ʒiij. cort. aurant. citr. rhab. Alex. a. ʒij. macis, n. m. caryoph. a. ʒiʒ. costi ver. schoenanth. a. ʒj. M. Extrah cum ℥. rectif. vel appropriato, acidulato ℥. u. ℥ss; facile cum liquore ʒli in Ram ʒ absinthiacam redigenda, variatho sic colore, virtute & sapore, danda ad gtt. xx. xxx.

Calorem vero excessiuum ventriculi, seu humores acres, salfos,

fos biliosos *deprimunt* communia magis tum *aquea*, diluentia, emulSIONES, tum *precipitantia* & absorbentia terrea, acida, austeriuscula, & ex parte nitrosa, acido-salsa, non omisis roborantibus, quæ ipsa vero partim communia sunt cum alterantibus vniuersalibus, siquidem ventriculus per consensum calidiorem intemperiem prænaturaliter habeat, vt in febris, partim etiam fermentum corrigentibus specialius, de quo mox.

Profunt vero potissimum in fiti, sorda seu ardore ventriculi, & cardialgia cum aromatibus mixta.

Ita nempe semper fitis sedanda est, ne laxemus tonum ventriculi: ita præcipitandum, ne biliosum rosivum sal negligamus. Hinc vidimus in cardialgia dysenterica sæpius nil profuisse, quam puluerem conch. præparat. cum oleo caryophyll. remixtum, quo ipso aliquos restitimus ex voto.

Non minus vero & *fermenti*, seu *menstrui* potius ventriculi ratio habenda est, seu *iners* fuerit, & acuendum, seu *acrius* & obtundendum.

Acuum menstruum *iners* deficiens *principaliter salina*, quæ viscidam pituitam incidunt & humores superfluos attenuant, vt (1.) *acria volatilia*, vt rad. ari, eiusque secula, pimpinellæ, raphan. rusticanus, sinapi, cochleari & plantæ antiscorbuticæ aliæ, item zingiber, flores salis ammoniaci.

(2.) *Amara & aromatica*, mentha, absinthiaca, & reliquæ iam dicta. (3.) *Acida* liquida & solida, vt acetum, conseru. ros. Olata, acetosæ, ~ *Olis*, *Oli*, *is*, *is*, hepaticum rubr. cremor & crystalli tartari, ~ *us Oli* coagulatus, ~ *us Olis* vel *Oli dulcis*, *elixir vitrioli*.

Exterius & interius prodest fermentum panificum. Sane & panis ipse, acidula & analeptica sua qualitate nutritibile est eximium, & ita roborando fermentum, cum interne, tum externe officium facit, inprimis cum aromaticis, ac acedo ipso mixtus.

Fermenti huius intuitu sine dubio factum est, quod pelliculæ seu tunicæ ventriculi quorundam volatilium etiam magni fiant a quamplurimis. Si tamen consideremus, minus esse euapo-

euaporabiles illas ipsas, sed crassioris & frigidioris textura, tantam vim ipsis adscribere non addebet, ad chylicationem la-
sam. Quicquid faciunt, magis præstant in demulcenda acrimonia, præcipitando, absorbendo & roborando, unde nouimus, a quibusdam pro specifico dysenterico, idque non sine causa, haberi easdem, præcipue ob concurrentem viscedinem, obtundentem lancinantes acres. acidos, biliosos, & his similes corrosivos humores; vna vero tueri parietes membraneos apta nata sunt, unde & in vomitu sunt egregium remedium.

Vt vero perpetua est inter calorem & menstruum ventriculi symbolisatio; ita optimum est maritare hæc duo, vt indicationibus vndique fiat satis. Et singulari providentia naturæ videtur factum, quod ab vtrisque coniunctum ei satisfiat, quod ab alterutro expectari non poterat. Cum enim sulphurea calefaciant quidem, vna vero appetitum obtundant; salia vero licet appetitum cieant, tamen calorem non respiciant, sed disgregent potius, optimum est coniungere vtraque, vel interpolare saltem, id quod apprime faciunt absinthiaca &c.

Cum vero hinc inde etiam legatur scriptum ab autoribus, \ominus absinth. v. g. aliaque id commatis facere quoque ad appetitum excitandum, seu stomachica esse, unde & lap. \mathfrak{S} . & \ominus absinth. ac iunip. ingrediuntur puluerem stomach. Quercet. notandum est, id fieri mediate magis & per accidens, quatenus alcalina hæc præcipitantia, quæ alias immodice vsurpata destruunt appetitum, fixitatem acidam excedentem fermenti tollunt, vnaque superfuitatem humorum corrigunt, quando fermentum aquosis humoribus magis est dilutum. Hinc conchæ præparatæ & cinnabarina quoque egregia stomachica sunt, & in humorum abundantia & acore corrupto appetitum aliquando cient.

Neque enim abundante in ventriculo acido vel appetitus æque stimulat, vel coctio probe perficitur, siquidem tunc obtunditur calor, & euolutio, euaporatio impeditur, quando nempe ex fixius debito, unde grauitas potius ventriculi & cruditates fiunt.

Vt itaque dicamus de obtundentibus fermentum acrius, biliosum vel salinum, vt in sorda, siti, erosione, fame canina, & vbi humores acidi magis peccant, tenendum est in genere, principaliter omnia illa id præstare, quæcunque salino-acidulis sunt contraria; adæquate, quæ calori, vel tono debilitando apta deprehenduntur.

Obiundunt pingua, mucilaginea & oleosa; notum enim est ex chemicis, nullum esse ius acidis in pingua adeoque cum hæc minus subigantur ab iisdem, cum minus sint euaporabilia, cum multum nutriant & saturent, commendantur ab autoribus non immerito in bulimo & appetentia canina, vt butyrum, ol. oliu. lini &c.

Diluunt aquea communia, serum lactis caprini, potus largior, inprimis aquarum nitrosarum, potiones, emulsiones, in siti vnice expetita.

Inuertunt lixiva, alcalia & alcalina, vt lap. \mathfrak{B} . creta, corallia; in cholera humida & sicca optima. Cum vero præter hæc & alia id præstent, cautione tamen egeant, seorsim sub peruerentium & figentium titulo ea fuere tradita.

Nimirum tum per se in horum vsu cautione opus est, tum quando adhibentur pro fermenti correctione, vt dux exurgant hinc regulæ: 1. *Quæcunque medicamenta, alias etiam bona vel optima, adhibeantur, videndum est, quomodo se habeant erga ventriculum, ne continuato vsu actioni eius naturalissimæ noceant vilo modo.* Alias enim officiosè nocet medicus, hæc non attendens, vel penitius non noscens quid in recessu gerant. Sic dulcia optime nutriunt, & ventriculo sunt amicissima; Si tamen excedas eorum vsu, v. g. ne de alimentis dicamus, potionibus dulcibus, sirupis, electuariis, looh, certo certius emoriatur vel insigniter lædetur appetitus.

Sic salina media, vt \mathfrak{F} \oplus us, arcan. \mathfrak{F} ri, \sim \oplus l, coag. remedia sunt polychresta, aperitiua, diuretica; nephritica; frequentiori tamen vsu ventriculo facessunt negotium vel insensibiliter, vt ne id credas quidem, vel ipsi ægri primo intuitu.

Sic speciatim nitrosa, lap. prunell. \oplus fiat. arc. dupl. &c.

ad sitimextinguendam, ad febres sunt generosissimum remedium, sunt etiam acido sale foeta, nihilominus cum tono non amica sint, nec particulis adstrictoriis polleant, fecile ventriculum exoluunt, vt & appetitus abeat & laxetur alius, debilitato utrobique stomacho.

Sic Saturnina vel in ipsa hectica commendantur quam maxime, inde tamen ventriculus noxam sentit, seu quod nimis adstringant, vt sacch. hni, (nam & nimis adstringentibus laeditur, laesa euaporatione,) seu quod praecipitent nimis fermentum, seu quod ob metallicam suam naturam superent eius virtutem, vt subigi nequeant. Imo & materialia, inprimis grossiora, vt croc. ꝑ. c. ꝑer fusionem paratus, eundem censum nunquam subeunt, ructus nidorulentos vna excitando plurimos, vt Iouialium, lunarium non mentionem faciamus, licet singula optima sint medicamenta. Id vero obseruare magis in his licet, qui alias sunt quoad ventriculum & reliquum corpus sani, excepta una aliqua parte, v. g. in pollutione nocturna vel gonorrhoea simplici, vel virulenta.

Sic spiritus salis ammoniaci ipse laudatissimum est medicamentum, est, quod de aliis vrinosis volatilibus itidem valet, & superius iam tactum est, continua usurpatione appetitum deducunt, & lassitudine torpida membra mactant magis, cum acidulum in recessu mensurum stomachicum absorbeant, & inuertant, id quod & a fixioribus ipsis, lap. cancroram & pulueribus nephriticis continuatis, non raro obtingit, vt *l. 2. de sale vol. plant. pag. 88. seq.* diximus.

Adeo & hinc concludere licet, iuxta *Galenum*, nullum esse tam generosum medicamentum, quod tam magnifice profit, quin aliqua ex parte noceat, & semper attendendum esse ventriculum seorsim in morbis, & optimum saepe esse medicamentum, iuxta *Hippocratem*, medicamento non vti.

Alteri regula est: *ita semper corrigendum esse fermentum seu mensurum, ne calorem vel tonum negligamus, ipsisve noxam inferamus*; quod dictorum exemplo clarum fit, & de acidis & nitrosis inferius sub antraphroditicis dicetur latius. Et vice versa,

ita semper calor alterandus est roborandus, ne ligemus fermentum,
 Vtriusque exemplum præbent tum spirituosæ & sulphureæ vapo-
 roso pollentia quæuis, tum inprimis opiata. In genere enim
 arguere licet: *quæcumque sulphure magis facta sunt, obtundunt appe-*
titum, quatenus ligant fermentum, ligant calorem, & vaporosi-
 tate sua defectum suppleant.

Sic a croci usu appetitus minuitur, ob *visum* sulphuream
 vaporosam, vnde vel ex hoc capite solenni conclusione publi-
 candum esset, quod nos facimus, ne anatica proportione in eli-
 xir propriet. Parac. recipiatur, quod ipsum tamen tantopere
 etiam a vulgo ad appetitum ciendum laudatur, neque id de ni-
 hilo, cum pituitam optime extergat & domet, facile se reddend-
 um cum liquore *Æ*is, & roborandum guttula vna vel altera
 olei caryophyllorum.

Sic fumus tabaci obtundit appetitum; Sic spiritus vini
 ipsius id facit, vnde non videas facile tabacibibulum multum
 comedere, vel qui mane & vesperi spiritum vini frumentaceum,
 iuniperinum &c. ordinarie haurit, appetitu solidorum ciborum
 decenti gaudere. Imo par ratio est absinthiacorum, quæ ipsa
 quoque incauto usu sopiunt appetitum, vnde & ad apople-
 xiam inducendam aptum esse eorum abusum nonnulli recte
 statuunt. In specie vero id competit opiatis, vnde natura ipsa
 id innuit, quando his sollicitatur, vomitum excitans nonnun-
 quam.

Laxitatem denique & tonum debilem villorum corrigunt
 cum *neruina*, roborantia v. gr. in singultu; tum *astringentia*
 terrea, firmantia & orificium & parietes, seu fibras, vnde in vo-
 mitu, cholera, diarrhæis proficua; imo & *acida*, modo citra
 excretionem urgentem talem flacciditas corrigenda sit, egregie
 enim ventriculum corrugant.

Licet ergo seorsim horum non fiat recensio passim; re-
 vera tamen, saltem in reliquis iam recensitis coniunctim, atten-
 denda sunt, quin etiam seorsim in praxi, vbi laxitas præcipue
 corrigenda fuerit. Sic ex dictis id præstant præcipue tum
amara, vt mentha, tum *aromatica*, vt cinam. nux moschata,

tum *terrea*, vt corallia, vnde præcipue merentur *laudem*.

Valet id quoque de externo topico vsu, vnde de his diximus, quænam huc quadrent magis, nempe acida, & aromatica, vtraque ob penetrandi, roborandi & constringendi virtutem; Quæcunque vero topica, vnguenta, emplastra, cataplasmata, facculi ex talibus non constant, minus sunt æstimanda.

Hinc quoad rectum adhibendi modum 1. *in omnibus ad ventriculi robur attendendum est*, quatenus semper adfrictio villorum tutanda est, nec ea admittenda solum, quæ villo titulo roborant, parietes vero ventriculi & villos laxant; vt & hoc fundamento, quænam sint potiora stomachica, vnice sic decidendum.

2. *Stomachis calidis, minus ex toto resolubilibus, minus fiendum est*; Quia nempe inæqualis fit & damnosa euaporatio, exemplo raphani rustici, sinapios. Inde enim vel remanent grossiores particule & ventriculum grauant, vel irritant ventriculum ad vomitum; ex quo ipso etiam euaporationis chylosa dogma magis stabiliri potest.

3. *Refrigerantia ventriculo & per se & respectiue nocent*. Per se, nisi indicentur, ac nimia quantitate; respectiue, relata ad calida; vnde si præsumitur in ventriculo intemperies calida, caute refrigerandum est, & quidem ita, vt tonus eiusdem non exoluatur.

4. *Ventriculus humectari desiderat, non laxari*. Hume-tanta quea in fitis achumidi deficientis indicationibus quibuscunque; Laxant vero tepida, nauseam & vomitum cientia. Laxant pingua & oleosa omnia, merito hinc moderanda. Hinc & cum oleo oliuarum præparata acetaria longius ventriculo immorantur, tardius euaporant.

5. *In siccitate maiori, cum acrimonia coniuncta, non nisi demulcentia, vel saltem acria & temperata conueniunt*. Quin & in reliquis spiritibus mineralibus fortioribus caute mercandum est. Obseruatum siquidem, eosdem & grauitate & corrosiuitate nocuisse. Par ratio est succi citri, si quis dispositus in eo

exce-

excedat: longe magis vero mercurialium minus bene preparatorum. Obseruabuntur tale foramen in ventriculo nobilis iuuenis, a solo intempestiuo & inconsulto vsu mercurialium, minus etiam forsan bene preparatorum.

6. *Topica stomachica quidem magis antica parte profunt & conueniunt; Postica tamen aliquando non reicienda.* Priori loco magis patet accessus & penetratio; posteriori minus. In iisdem vero nec deficiendum, nec luxuriandum.

7. *Ita alterandus est ventriculus, ne contrarius p. n. status inducatur.* Modo enim nouerimus alterandi intentionem, eiusdemque gradum & proportionem, facile in medio erit consistere.

8. *In adbibitione stomachicorum ita procedendum, ut iuuenis sine lassione consequente tum ipsum, tum aliorum.* Videndum ergo, an per se, an per consensum laboret; non calefaciendo nimis, & semper attendendo una hepar, ac bilem, ne dum acidum ventriculi iuuare est intentio, bilem nimis infringamus, & inertem reddamus; vel vice versa, ne dum acuere & roborare calorem est animus, bilem nimis acuamus, adeoque *irritationem* quandam inducamus.

9. *Absorbentia vacuo magis ventriculo danda, non repleto; Spirituosa vero & consimilia, a repletionem grauato, moderate data concedi possunt.* Hinc alimenta medicamentosa non alio fine apponuntur mensis, quam ut sint ciborum duriorum correctoria. Corrigentium vero & h. l. semper minor esse debet dosis. Ita vidimus ab vsu sinapios largiori, cum piscibus seu carpione assumpto, stomachum male habuisse, & longo tempore remansisse auerfationem piscium.

10. *Ita ventriculus medicamentis tractandus, ne coquere alimenta intermittat.* Crebrior vsus medicamentorum ipsum laedit, alimentorum iuuat, illa quippe diuersa sunt, hæc similia. Plus caloris & menstrui impenditur sepe in medicamento actuando, quam alimento: Imo & a iuuantibus ipsis nimia quantitate assumtis lassio in eundem redundat, & cordialibus.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT VII.

De

Hepaticis.

VTut hepatis hodie dignitas tanta non fit amplius, vt ipsi sanguificationis, iuxta *Galenum*, contra *Hippocratem*, *Platonem* & *Aristotelem*, demandetur prouincia; eximium tamen & nobilissimum viscus est, cuius actiones laesas consequuntur morbi satis molesti & graues.

Notandum vero, in his ipsis cumprimis, vt & aliis, occurrere medicamenta, quæ cum reliquis sunt communia, v. g. aperientibus, splenetis; iis tamen recensendis opera merito impenditur, vt pateat, quid speciatim præstent in huius visceris morbis, quæ circa ea obseruanda, & vt eo certius memoriæ infigantur.

Solemus ergo hæc ipsa HEPATICA, itidem in calida & frigida communiter, more aliorum, diuisa, partiri secundum ipsas partes ad fermentum seu archeum hepatis constituendum concurrentes, vt sic pathologiam complectamur simul, quatenus respiciunt vel *vasa*, quibus confertissimum est hepar, venosa, arteriosa, lymphatica, choledocha, qui ductus & pori totius parenchymatis hisce debiti facillime obstruuntur; vel *humores*, sanguinem, lympham & imprimis bilem; vel *villos*, tonumque fibrarum & robur acinorum glandosorum.

Vasis obstructis debentur aperientia, quæ eadem extricant, bilisque amurcam & viscedinem mucilaginosam expediunt, qualia sub aperientibus & diureticis fuere iam exposita; Tum *proprio dicta* tenuitate partium conspicua, & præcipue ad vrinarias vias vna ducentia; tum *meditate talia*, quæ licet fixiora sint, absorbendo tamen humorem acorem, austeritatem & *grosu* corrigunt, quorum tamen pleraque sunt polychresta, tantoque maiori iure hepatica audiunt, quo magis non vni soli sed pluribus indicationibus dictis satisfaciunt.

Sic

vſu polychreſto, mundificante, aperitiuo, in ſcabię, ictero, febris intermittenſibus, affectu hypochondriaco, gutta roſacea, varis.

Vſus horum generalis paulo eſt, in ictero, cachexia, dolore hypoch. dextri, hydrope &c.

Bilem inertem, particulis ſalinis & ſulphureis volatilibus non inſtructam, aquoſam & viſcidam acuunt & reſtaurant: 1. *incidentia*, tum ſulphurea oleoſa aromatica, ſpirituoſa haſſamica, vt aromata omnia, caryophylli, cardamom. Vinum, & i, tum inprimis ſale volat. pollentia, acria, quę calorem quoque reſtaurant vtraque, vt cochlear. piper, ſinapi.

2. *Absorbentia* & abſumentia humores auſteros, acidos, ſi- gentes ſal volatile & obruſcentes ſulphur volatile eiſdem, & conſequenter aperientia & reſoluentia, ductus & poros obſtructos reſerantia, alcalia, ſal. cichor. abſinth, & ſialia. Vt enim illa per ſe id præſtant, addendo ſtimulum & exacuendo; ita hæc tollendo impedimenta, partes aquoſas, acidas, terreas, fluxilitatem ſimul largiendo.

3. Ex vtriſque conſtantia, *mixta*, quibus etiam ſuo modo *dulcia* accenſenda. Cum enim hæc polleant particulis ſulphureis & ſpirituofiſ, blandis aqueis immerſis, merito etiam in bilis inertia corrigenda habent locum, modo ne quid nimis. Plurimum enim nutriunt & abſtergunt ſimul, ſpeciatim in ſiccitate hepatis & bilis, temperata illa, vnde & paſſulæ minores & maiores conſulto tunc dantur, quatenus ſimul humectant, & glandulas inteſtinales ſuauiſter demulcent abſtergunt. Locus *Riverii l. 4. Inſt. 6. 15. p. 130. fol.* ita habet; Nos, aut, aliquot puerulos ab hydrope liberatos vidimus vſu electuarii ſimplicis parati. Coquebantur paſſulæ in vino albo ad conſumptionem vini, & per ſetaceum traiciebantur, atque iterum recoquebantur, ad cydoniati conſiſtentiam, eaque utebantur in omni paſtu, interiectis aliquot purgationibus ſpecificis.

Occaſione hac vero notabimus obiter, quę in praxi obſeruauimus ſæpius, nempe ſolenne eſſe pueris, 1. ſerotum ſubtundum & quaſi aqua repletum habere, id quod ſponte ſuccedente

dente aetate cessit, 2. eosdem tumidum saepe gerere ventrem; extremis arescentibus, ad instar adultorum aliorum hydropicorum, idque 3. potissimum ob glandulas intestinales obstructas, unde 4. praeter purgata blanda, quae optime ferunt, duobus potissimum curati sunt praefidiis, tinct. & aperit. cydoniata, & arcano duplicato.

Laborabat infans 2. annorum, post potum nimium in variolis haustum, tumore ventris maximo cum vesicula crystallina membri virilis, seu illa intumescencia, ut cuticula, elevata, & subtus repleta omnia aqua viderentur ac extensa, solo usu arc. dupl. laudati curatus.

Vfus vero horum est in cachexia, hydrope, anasarca, scirrhis, tumoribus puitosis, aluo torpida, & similibus. Omnibus enim illis causam praebet bilis torpor & inertia.

Bilem vero copiosam & acriorem, mobilem nimis temperant, refrigerant & densant, coarctantque 1. *mediate* quidem & per accidens *aperientia*, quatenus & *abstergunt*, & abstergendo ad exitum disponunt eandem, unde haec ipsa inter refrigerentia, contra intemperiem calidam facientia, referuntur, etiamsi calida sint, utpote amaricantia, 2. *purgantia*, inprimis cholagoga. Omnia siquidem purgantia eo potissimum gaudent agendi modo, quod acrimoniam suam cum partibus membranosis communicent, tum maxime cum bile, quae inde liberius effusa stimulat intestina eorumque glandulas in tunica villosa, seu mucosa potius confertissime reperiundas, unde tantum purgantia operantur reuera, quantum bilem extimulant; unde nisi fluxilitas simul adsit, vel a natura in corpore ipso, vel a medicamento, & vehiculo, non plane operantur. Hinc & nimio purgantium usu bilem damnofo cum effectu educi posse, egregio exemplo confirmat Mosbius Fundam. Med. Phys. cap. 15. de bile, p. 368.

Per se vero & proprie magis id praestant 1. *diluentia* sal acre, corrosivum, sulphureum, aquea, ut aquae destillatae cich. hep. nob. antiscorbut. polychr. Rolf. fragor. hepat. Dornereil. potiones, infusa, decocta, praesertim simul abstergentia, & vehiculum aperientibus praebentia. Exempli loco adduximus tertias,

Y

nas,

nas, in quibus etiam fera epidemicis & magis rebellibus obser-
uauimus formam liquidam infusorum maxime profuisse, præter
alia. Cum enim bilis acrior ibi & viscosior fit, fermentum fe-
brile largiens & fouens, reliqua aperiencia quidem officium fa-
ciunt, referendis ductibus; incidendo & attenuando; optima
vero sunt infusa talismodi ex rad. acetos. plantag. gentian. ex
fol. card. bened. tertianar. summ. cent. min. fumar. cort. chin. de
chin. cass. caryophyllat. &c. quæ penitus insidens glandulis in-
testinalibus viscus extergunt promptissime, & fluxilitatem lar-
giendo simul vnice profunt, si vel reliquorum vehicula consti-
tuantur; quæ ratio medendi febribus est expertissima, a deo que
merito commendanda.

Merito vero huc pertinere etiam diximus, in statu febrili
ipso, acidulas, extra eum thermas quoque. Videri hanc in rem
possunt, qui de medicatorum torrentium venis, vt vocat *Seneca*
tract. de benef. p. m. st. scripsere. Consultum vero est non tam
empirice ad hoc velut vltimum asyllum agros amandare, quam
int. inius nosse quid præsent, quid minus. Observatum
sepius fuit, hypochondriacos hisce solis curatos frustra adhibi-
tis aliis. Acidula cum primis conducunt, vbi, saluis pulmoni-
bus & visceribus, diluendi & temperandi sunt humores, ad laxi-
tas corrigenda villorum, magis, vbi biliosi humores calidi, sul-
phurei volatiles, alcalini peccant, habitu corporis magis siccio-
ri & squalido, vires suas debentes particulis vitriolicis largiter
expansis in aquam. Thermæ vero, vbi humores acidi magis
exuperant, & corpus laxiori habitu gaudet, de quo egimus *Ann.*
I. Dec. II. Ephemer. German. p. 20. vbi & de earundem origine
mentem exposuimus. Conferri etiam possunt, quæ de causa
caloris thermarum earumque viribus commentatus est *Meera*
Hist. rar. p. 146. seq. & *Bacchus libr. de thermis.*

Referuntur huc etiam a præcicis 2. *umara* periam dicta,
quippe hæc detergunt bilem & eius excursionem ad intestinum
promouent, vnde in febribus intermittentibus sunt optima.
Sic specificum in ictero est curcuma, vt vel nomen inde apud

Ger-

Germanos sortita sit, quod nempe vnice partibus amaricantibus acribus detergentibus polleat, quam soliti hinc fumus cum sale absinth. ana in ictero cum successu propinare.

De aloë vero seorsim quædam dicenda sunt & tangendum *Scaligeri* fulmen ex. 160. t. 3. p. 535. qui negant, inquit, aloë iecur offendi, experientia scutica digni sunt. Hoc per annos amplius quadraginta compertum habuimus. Verum est, de aloë moderatius esse sentiendum, illiusque abusus, tunc temporis iam incipientem, esse noxium, quatenus putant vulgo: qui vult viuere annos Noë, sumat pilulas de aloë, & notum est alterum illud: bitter im Munde/ stärckt im Herzensgrunde. Aloë balsamica est, & fel quoddam naturæ, bili, corporis balsamo tam similis fere, si concretionem excipias, ac ouum ouo. Hinc quibuscunque bilis deficit, iners, debilis est, cachecticis, pituitosis, seu phlegmaticis, torpidis quoad alium & mores, obesis, torosis, vnice prodest, supplens quod deficiebat, & corrigens. Quibus itidem excedit, & obstructa est, præsentem simul humoris serosi coagulo, iis quoque, licet quasi per accidens, vt iam diximus, confert, quatenus attenuat coagulum bilemque ad excretionem deficientem stimulat.

Qui vero biliosi sunt magis, bilem habent feruidam, acrem, sero magis priuam, siccioresque sunt, illis, continuato præsertim vsu, aloetica nocent; & quidem tum siccando magis, tum, quod in aliis quoque commune est eius vitium, quatenus tenesimum hæmorrhoidalem excidat, vel hæmorrhoides ipsas ciet, quo nomine solo *Scaliger* illam loco citato admittit & laudare cogitur, si id necessarium fuerit, posita obstructione earundem. Observatumque est nobis, bilem copiosius affluentem hæmorrhoides immodicas citasse in viro primario, quod alibi laudauimus; & certum est, eos potissimum hæmorrhoides, imo solos quasi pati, qui sunt atrabilarii magis, i. e. quorum bilis acribus acidis humoribus est confermentata, vt magis hinc stimulet.

Pertinet huc etiam crocus ipse ex parte, qui in ictero egregie prodest, ad inertem & viscidam bilem expediendam.

3. Bilem refrænant acida, iam satis adducta, imprimis hepatic.

patie. rubrum Dresd. dictum, quod ruborans simul est, ob sandali accessionem, aperiens & digerens egregium.

4. *Terrea & absorbentia* quoque motui bilis efferato frenum ponunt, quatenus a terreis, in primis simul mulcilaginosi particulis, spumescentia & feruor contemperatur, maxime vero si humores acetosi simul lateant. Hinc crystallus mineralis a *Lang. l. 3. ep. 4. p. 899.* & *Valeriola l. 4. enarr. 3. p. 136.* bilis porraceæ & æruginosa propria antidotus vocatur, seu in febribus luxuriet & exuperet, seu in cholera & dysenteria effrenis sit. Sic lap. S. mater perl. & alia huc faciunt, in primis vero in affectibus hepatis laudatissima est cinnabaris natiua, particulis sulphureis acrimoniam salinam temperans & absorbens, mercurialibus coagululum & résoluens, vtrisque eximie temperans excessum omnem. Fœmina primaria dolore dextri hypochondrii cum serpiginiibus pruriginosis & admodum molestis conflictata, frustra adhibitis aliis, solis curabatur perfecte cinnabarinis.

Præstat in eiusmodi casibus intimius morbi & medicamentorum vires inquirere, quam in vno acidi & alcali abstractiuo conceptu acquiescere, dantur enim casus, vbi & alcalina & acida vtraque profunt, licet sibi contraria, sed diuerso respectu, vt in podagra, calculo, affectu hypochondriaco ipso, testante id abunde experientia. Et hæc laudata conducunt in ictero, gutta rosacea, lepra, scabie, phthisi, tertiana &c.

Tonum vero roborant & villos, quæcunque acinos glandulosos firmant, humores vero superfluos lymphaticos aquosos amouent, v.g. 1. *leuiter styptica*, quæ cum partium tenuitate etiam terrea sunt in recessu & adstringunt aperiendo, & aperiunt adstringendo, vnde hæc ipsa sunt *hepatica*, vt cinam. cichor. rhabarb. hinc anima hepatis dictum, sandala omnia, schœnanth. ebur f. Δ ppt. corall. spec. diatr. sand. diarrh. abb. quas dia. hodon hepatis vocandas censet *Heer in obs.* In primis vero hanc vicem sustinent amaricantia, in quibus natura vices atque operas insigniter partita est.

2. *Absorbentia vieriolata*, vt martialia, maxime hepatica, icteri, chloroseos, hydropis, scorbuti, affectus & melancholice hypo-

hypochondriacæ vnicum & summum remedium, quæ quidem iam satis nominauimus. Hinc martialia magis in laxis & præhumidis malis conueniunt, abundante, vel exundante & vapescente lymphâ, quam sicca intemperie, vbi eadem deficit, præterquam humida forma.

3. Lympham vel *discuientia*, vel superfluum spissescentem *resoluentia*. Quo loco obiter notandum est, impuritates sanguinis ad exteriora redundantes imprimis characterem suum & fontem nancisci in hepate, vt lues vetera, scabies, lepra, quætenus & bilis erodens, & lymphâ spissescens ibi potissimum resident & dominantur. Et ex hac ratione *mercurialia* sunt hepatica, quippe quæ summam habent vim & præcipuam resoluendi serum & lympham, vt fluore recepto æqualiter decurrat, nec grauet partes. Par ratio est *antimoniatarum*, bez. ʒial. ʒ diaph. ʒ ʒial. cachect. essent ʒii, item *diaphoreticorum*, vt ess. lignorum, decocto eorundem & similia.

Conueniunt hæc tum seorsim & speciatim in fluxu hepatico dicto, *exceptis mercurialibus*, tum in reliquis quoque attendenda veniunt.

Merentur vero & circa horum singulorum vsum attendi quædam cautela ac monita practica. Quorum vniuersale esse hoc potest: 1. *in hepaticis non solum bilis, sed & lymphâ vitia attendenda, ne vel excedat vel deficiat.* In hoc vero maxime peccatur communiter, dum aperire sustinent citra diluentia. Omnis obstructio vasorum notat motum impeditum humorum, tum ab intrinseco ipsorum cum primis vitio, tum ab extraneo quocunque.

Ad motum vero requiritur non solum flatus blandus, vt non acidus, austerus, tartareus viscosus sit humor, verum ipsum principaliter humidum, absque humido enim nulla fluxilitas, nullus in corpore motus fit.

Hinc obseruauimus sæpe hypochondriacos, imprimis virum literatissimum, qui dolore hypochondrii dextri per aliquot annos laborauerat, a chemicis fortioribus & exsiccantibus omnibus læsos eximie, malo potius exasperato, quibus sola infusa exaperien-

aperientibus, & humectantibus, non omittis acidulis, opem tulerunt. Hinc in opprobrium sæpe medicorum dictæ iam acidulæ asylum sunt & extremum morborum remedium, quatenus aperientes, quas possident, virtutes vitriolicas & martiales plurimo diluente humore habent immerfas. Hinc decocta lignorum non tam sola vi diaphoretica iuuant, quam diluente & fluxilem reddente lympham, neque enim essentia, spiritus vel olea eorundem aque iuuant & id præstant. Hinc obseruauit sæpe *Heer. obs. 22. p. 264.* melancholicos, quibus hepar astuabat, nimio guaiaci vsu elephanticos factos, alios, qui calidiori essent hepate, nisi dilutissimum potum fumerent, eumque ex ligno longe a cortice remoto concinnatum, icterum aliaque mala leuissima sibi peperisse, ubi etiam egregium exemplum refert dignum lectu. Hinc continuo aperientium non simul diluentium vsu læditur hepar; imo ipsa materialia, ipsum rhabarbarum noxiū euadere potest.

2. Ita adstringentibus utendum tonicis in affectibus hepaticis, ne obstruamus, præcipue quando obstructions curandæ adsunt. Neque quod de adstringentibus cum certa conditione talibus dictum est, intelligendum de iisdem absolute & simpliciter. Sic cant enim adstringentia, & ficcantia hinc lymphæ motum impediunt. Valerid ipsum quoque de croco martis adstringente, quo ipso sæpe partes læduntur, nimio usu.

3. Aperientia moderentur adstringentia, adstringentia aperientia; seu optima sunt, vt iam inuimus, hepatica, quæ aperiunt & humorum motum promouent, vna vero laxitatem eiusdem prohibent, quoad acinos glandulosos.

4. Dulcia non humectantia facile bilescendo hepar lædunt. Vt enim passulæ sunt hepaticæ, quod blande humectent simul & bilem inertem suo quoque modo corrigant; ita mel, saccharum, sirupi facile non solum bilescunt, sed & cœnosum reddunt sanguinem ac lutulentum.

Tacemus exterius quoque hepatica illa locum inuenire, quæ mediantibus poris virtutes interius vibrant, digerentia, aperientia, demulcentia, & alia id generis, quamuis refracte agant, imprimis in dolore vel ardore dextri hypochondrii.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT IIX.

De

Spleneticis.

Prius, quam progrediamur vterius, dicendum est aliquid de magneticis remediis in primis hepaticis & splenicis. In mentem venit, quod ad ardorem ventriculi seu sodam curandam in aulis quibusdam solenne est vti carlina scandente, post florem perfectum in semen fatifcente, quæ solo obtutu eandem curat.

Nouimus nobilem eruditissimum, qui malo isto mirum quantum vexatus vna hac vtitur antidoto, cum insigni successu, nulla forsitan alia de causa, quam quod aspectu illo archeus moueatur tortius ad resistendum efferuescentiæ illæ humorum acidiorum & biliosorum *constringentium*, vnde & nobis audit die *Good-Distel*.

Sic etiam tinca & hepatis & spleni medendo communes laudes obrinet; in ictero quidem ista sine dubio agendi ratione, quod (1.) actuali frigiditate ardorem visceris temperet, a consistentibus humoribus ibidem pronatum; (2.) domito frigore & calore corporis iam excitato, poris magis laxatis ab humido coniuncto, facilius inuitari humores subcutaneos biliosos, vt in aliud quoque hoc corpus migrent; idque hinc cum successu non inualido, qualia exempla vidimus ipsi. Pertineat huc de splene memorata a *Cl. Deodoro panth. hygiast. T. 1. c. 11. p. 109.* qui scribit Patauii se obseruasse, tincam piscem lienis tumori viuum alligatum, tumorem abstulisse; & ea quidem vehementia, vt citra ægrotantis periculum ob nimiam, (ita loquitur porro) attractionem diutius detineri non potuerit. Sic & *Mathiol. pref. comm. in Diac.* scribit: hemionitidis contactu spleneticos saluos scimus.

Vt symbolica viscera sunt quoad depurationem sanguinis hepar & lien; ita & symbolica & affinia remedia sunt hepatica

&

& splenetica, non solum his visceribus, sed & pancreati, mesenterio aliisque *ἐν τῶν χόρδων* contentis medentia. Cum vero splen maxime dispenset in corpore serum & eius qualitates, hinc medicamenta splenetica dicta respiciunt impedimenta illa ipsa, quæ hic loci se offerunt, seu salia sylvestria, impura, & tartarea sanguinis.

SPLENETICA ergo 1. sunt, *quæcunque motum sanguinis & seri, in colatorio hoc suo retardatum tollunt*; quatenus vincula extranea laxant & annihilant, seu humores acidos, ponticos, austeros excessiuos, & sanguinis partes volatiles figentes corrigunt.

Faciunt id v. g. (1.) *aquea* diluentia & temperantia, aqua fumar. acac. aperit. polychr. Rolf. decoct. aperit. Mesf. fl. & fr. Ex simp. becabunga, fl. bugl. borag. item serum lactis caprini, succi herbarum antiscorbuticarum, modo iis non abutamur, sir. de pomis, theriac. acidulæ, vnicum sæpe splenetorum remedium; hæc quidem, si interius adhuc mali consistat seruities, & ager sit ficcioris temperamenti, illæ quando ad exteriora, articulos, pedes, cutem magis impuritas vergit, & æger est ferosior paulo & habitior, modo cætera consentiant.

Diluentia verò hæc ipsa, singulis quasi communia maxime locum habent quando simul humores serosi deficient, unde in deliriis & vigiliis melancholicorum eximie profant.

(2.) *Lenia aromatica & amara*, vt præter dicta sub hepaticis, rad. aspar. filic. ebulus, fumaria, cicutaria, fol. buxi, sem. fraxin. fl. genist. summit. & essent. pin. elix. propr. simpl. & antisc. 3 le. M. Pear. extr. splen. bou. pulu. stom. Quercet. abfinthiaca, pulu. latificans, ex aromatis maximam partem & temperatis constans, tum alias utilis hypochondriacis, tum in palpitatione cordis eorunde m.

(3.) *Alcalia, fixa & volatilia*; hæc quippe cum acido morbofo conflagunt, idque domant & extinguunt, fluxilitatem humoribus deficientem restituentia; vt plantæ antiscorbuticæ omnes, ipsum quoque asarum, & ex bis parata, aqua hepat. nob. nostro more parata, anima rhabarbari vera, spir. cochlearia

ria

ria cum Ψ , & vrinofus, Θ is Φ ri volat. spir. Θ *ci ζ vinofus & oleofus varius, hic in cruditatibus & flatibus coniunctis, ille in deliriis summe proficius, vel ipsi potui largiter inditus, vt nescii quasi eundem hauriant, imo & exterius odoratus spiritus fixatos vnice reficit. Adolēscens melancholicus, summo capitis dolore & anxietate laborans, ita, vt ad incantamentum, malum referretur, leuamen subinde fenfit a sale ammoniaco lixiuio indito, excepto naribus odore. Sic & ipse in palpitatione cordis, inprimis caryophyllatus, & syncope hypochondriaca, præcipue vero in quartana, in liene vt plurimum radicata, summe prodest. Sic Ra Φ ri eximia quoque est, & salia absinth. cent. min. iunip. non solum in febribus, sed & aliis casibus conueniunt.

4. *Alcalina*, terrea & resoluentia, ex simplicibus lap. Φ . corall. conch. præp. lap. lazuli; e plantis asplen. spicantha, scolopendr. Lapides Φ cum vino bullitos cum alibi, tum in *pleur. fur.* Helmontius dilaudat, vbi dolori lienis statim se obuēnisse scribit potu vini bulliti cum lap. Φ . vnde intra paucos dies omnis dolor & ponderis moles euāuerint, p. 323. Lap. lazuli naturæ solaris, frustra vulgo incusatus summæ acrimoniæ & venenositatis, cum pulueribus purgantibus mixtus & per se in magisterio melancholicis egregie subuenit. Vnde instar regulæ esse potest, *hypochondriacos & scorbuticos a præcipitantibus summum accipere remedium.* Faciunt huc cinnabarina, pulu. cachecticus maior & minor, pulu. absorbens noster simplex & cum vitriolo martis, quocum spleneticis sæpius subuenimus. Imo si dicere volumus, quod res est, tam decantata materia perlata nihil aliud esse vel agere videtur, quam eiusmodi puluis præcipitans ex lap. Φ . matre perl, Φ io diaph. factus. Sic & Ra. corall. cum succ. citr. spir. lignor. mannat. ad confortandos hypochondriacos prodest.

(4.) *Martialis*, merito hypochondriacorum & scorbuticorum panacea sunt & dicuntur, (de quorum agendi modo iam diximus satis sub aperiētibus,) inprimis solida forma gaudētia, vt croc. Φ atus, saccharinus, cum salibus &c. pulu. cah.

Z

Querc.

Querc. simpl. & cinnabarinus, item Plum. Jris & tinct. Jris
Oris vulgo dicta, quæ nihil aliud est, quam essentia vitrioli ex
misy in aere calcinato, & per se in puluerem fatiscente, cum a-
qua ros. mai. extracta, siue sibi relicta, seu cum arc. Pri in mo-
mento tincta. Laudari hic potest quoque essentia J. vitriola-
*ta antiscorbutica, ex Ol. J. fl. Elis *ci Plium a. p. j. v. g. 3b.*
& Mus cochlear. 3vj. vel viij. extrahenda l. a.

Hæc vero vna etiam serum exuperans corrigunt, vnde pro-
 sunt in obstructionibus viscerum, hypochondriorum, hydro-
 pis initio, cachexia, palpitatione cordis, scorbuto; melancholia
 hypochondriaca, doloribus & tumoribus hypochondriorum,
 imo cum hypochondria sint fomes quasi omnium morborum,
 hæc ipsa quoque ad affectus capitis, neruorum aliosque exter-
 nos ambitu suo latius patent & spectant, in paralyfi scorbutica
 v. g. & aliis.

II. *Splenetica feri statum volatiliorem seu acrimoniam & lixi-*
uositatem respiciunt & tollunt, vnde phlogosis, ebullitio & rare-
factio sanguinis maior, dolores arthritici scorbutici vagi, sudo-
res colliquatiui scorbutici, nocturni, vigilia, inquietudines, pa-
vores, aliaque oriuntur. Singulis his frenum iniiciunt tum
communia, diluentia aquea, tum (1.) acidula, vt cremor & cry-
stalli tartari, hep. rubr. spir. aper. Penot. rad. & herb. acetos.
Rr aperitiu. item mala citria. Vt enim qui diutius in navi ve-
hantur in Indiam, ob maris effluuia vliginosa plerumque scor-
butici fiunt; ita restatur experientia, illos ipsos nautas, si acci-
piant mala citria, iterum conualescere, quatenus resistunt pu-
tre dini, & salia morbosa terrestria M. S. præcipitant.

Tum (2.) *austeriuscula styptica, quæ fluorum sunt reme-*
dia. Vt enim in priori statu strictura adest humorum, fixitas
spirituum, torpida omnia; ita hic laxitas, fluxilitas, mobilitas.
Ille stimulo, hic freno indiget; felix, qui moderari singula, vt
decet, potest. Hinc & opiata optime profunt splenetis, modo
cum humectantibus, præcipitantibus, temperantibus dentur.
Exemplo esse præter alia possunt menses immodici, frequenter
in scorbuticis occurrentes, nonnunquam quidem simul, quod
 de

de aliis quoque hæmorrhagijs valet, ab obstructione viscerum, quatenus coangustatus sanguis denegato sufficienti spacio, exitum quærit necessarium; sæpius vero ob salium rodentium lixiviosorum, vel cum acido mixtorum copiam, item ob tonum viscerum, & hoc loco vteri, læsum, vbi, præter V. S. temperantia *ὀπρ-ασι-μα-ν* hæc ipsa profunt vnice.

Facit huc & spiritus \mathcal{J} is, sitie ex $\textcircled{\text{O}}$ lo \mathcal{J} is destillatus, quod pretiosum est & minus vtile, seu confectus solum per mixtionem & solutionem $\textcircled{\text{O}}$ li \mathcal{J} in spiritu $\textcircled{\text{O}}$ li. Sic etiam huc pertinet tinctura corall. cum tinct. \mathcal{J} adstr. Zwölf. mixta, roborans egregium. Taceo vomitum cruentum, scorbuicis & splenetis familiarem.

(3.) *Terrea* quoque iam dicta huc conferunt, & inter hæc galeopsis quoque. Saturnina planta, vrtica ista, inquit Solenander *consil. med. l. 1. cons. 13.* quæ in foliis maculam habet albican-tem, a Plinio lamium vocata, a Bononiensibus milzadella dicitur; cuius virtus in obstructionibus & affectibus splenis probata est. Meminimus ludimoderatorem hypochondriacum puluere florum horum feliciter vsu.

III. *Splenetica respiciunt* & tollunt *recrementa pituitosa tartarea, limosa, sero immersa, & facile in sabulum coarctum, arenulas ac calculum ipsum fatiscencia;* quod ipsum præstant aperientia, generosiora, & (1.) quidem *acida*, potentissima tartari concreti & coagulabilis remedia. Inprimis vero laudatissimus est hoc nomine *us salis*, & ex eo parata tinctura aperitiua *Mabii*, quæ nihil aliud est, quam spiritus salis refractus & tinctus. Refractus *sale tartari*, spiritu salis \mathcal{P} ri vol. vitri puluere, vel quocunque alio alcalino; tinctus *torna solis*, vel fl. viol. horumque tinctura. Hæc famosissima erat & viuente B. *Mabio*, & post fata illius, vt lucrum & famam auctori conciliauerit.

Operæ pretium est, eius encomia ex literis eiusdem in concione funebri expressis, huc excerpta dare: tinctura aperitiua est panacea hypochondriaca, confortat fermentum stomachale, excitat appetitum, discutit flatus, aperit venas mesenterii & lacteas, pellit tartarum hypochondriorum, aperit lienem & ob-

fructiones hepatis, fistit sitim & calorem internum præternaturalem, pellit vrinam, calculum, præservat a putredine, fouet calorem naturalem, (corrigendo cruditates;) cum fructu adhibetur contra hydropem, cachexiam, pallorem, icterum, colicam, febres &c. Quæ, si prudenter applicentur, longe sunt verissima.

(2.) *Alcalina & enixa*, seu salia varia, inprimis etiam sal ammoniacum eiusque flores, & cum eodem paratus liquor, martialis e floribus martialibus nigrioribus vitriolicis, in fundo cucurbitæ post perfectam sublimationem reperiundis per deliquium solutis, commodissime cum ess. absinth. ess. lign. aloes in Ram. Jis absinthiacam & balsamicam, cum elix. propr. addito ol. caryophyllorum, cum M. S. antiscorbutica ex spiritu cochleariæ Fri & Ois striato, additis essentia anodynæ aliquot guttulis, aliisque miscendus.

Spectat huc etiam arcanum Fri rite elaboratum, & ex his parata, vt Ra Jtis, cum eodem liquore martiali extemplo in id prouide instillato confurgens, imo aquæ quoque martiales. Hinc pro more seculi Lang. l. 1. ep. 48. Præsentissimum indurati splenis remedium dicit aquam, in qua ferrum candens extinctum.

(3.) *Aromatica*; vt enim spleneticis sunt sputatores & flatulenti, ita stomachica aromatica iis egregie subueniunt, v. gr. spir. menthæ, elix. Oli Mynf. ess. carmin. & alia.

(4.) *Abstergentia, diuretica & nephritica*, non solum calculo futuro contraeuntia & arthritidi, ischiadi, aliisque doloribus scorbuticis; verum etiam copiosos serosos humores & restagnantes auertentia, vt in hydrope, cachexia.

Resoluentia hæc & externe eximie conueniunt, v. g. ol. carmin. Mynf. Fri fœt. cappar. laterin. empl. de cicut. cerat. de ammoniaco Forestii, empl. ad quartanam ex odoriferis Helmont. empl. magneticum &c.

Et hæc ipsa non solum causam vnam affectus hypochondriaci, nempe ἀέρωσιν chyli impeditam respiciunt, pituitam ventriculi abundantem nimis expediunt, μολύσιν, seu inertem chyli mas-

massam corrigunt; Verum etiam alteram, depurationem sanguinis læsam restituunt, & ab vtrisque deductos affectus tollunt, nominatim palpitationem cordis, syncopen, quartanam &c. Hinc & in arthriticis & nephriticis curandis hypochondria semper respicienda; optimaque sunt eo casu medicamenta salina, vtrique conuenientia, vt spir. ☉. tinct. ꝑri, arc. ꝑri.

Egent vero & hæc suis cautelis, facile ex dictis fluentibus.

1. *In genere variant splenetica pro vario & diuerso splenetorum statu.* Non vno eodemque se habent splenetici modo, ita enim generali & latiori vocis vsu hypochondriaci, & scorbutici audiunt. Pertinet huc communis & simplicissima scorbuti diuisio, quod vel calidus sit vel frigidus; diuersis vterque stipatus symptomatibus. Multum ergo interest, qui quibus vtantur, & quæ medicamenta magis polychresta sunt, & singulis magis conuenientia, præ reliquis quoque esse splenetica constat.

Fluunt ex hoc generali asserto plura specialia, & quidem
2. *volatilia tum salina, tum spirituosæ & aromatica scorbutico frigido profunt, calido nocent.* Nocent, quibus humores serosi sunt efferati, mobiles & exacerbati, vnde vigiliæ, inquietudines, φλοζωσις, anxietates, motus spirituum turbatus, omnia fursum deorsum mouentur, turbantia & laceffentia archeum. Plurimum interest, non irritare quiescentem hostem, nec crabrones irritare.

3. *Acida splenetorum remedia.* Non negamus acidum morbosum sæpe in his peccare, negamus vero in morbis ab acido oriundis acida non esse remedia. Conueniunt incisoria, virtute in fixitate humorum, cum aromaticis imprimis. Profunt figente, temperante & præcipitante natura, in rarefactione nimia, & imprimis in solenni scorbuticorum hæmorrhagia quod egimus *Ann. III. Ephem. Germ. obs. 106.* Profunt in coagulo humorum tartareo corrigendo & resoluendo; idque omne præstant cum insigni efficacia.

4. *Diluentia vt aperientium, ita & splenetorum imprimis ætuationi vnicè veliscantur.* Eo nempe statu, vbi serum non abundat, vel restagnar, nam alioqui noxia potius fuerint, ha-

bita tamen ratione ventriculi, ne facile noxam & labem contrahat. Frigida quinimo sepe præ calidis sunt convenientiora, hinc maxime temperamenta sunt distinguenda & coniunctæ intemperies.

5. *Ut fixitate magis lien præ hepate peccare solet, sic & maiori volatilitate & adiuuitate medicamentorum gaudet.* Communia enim quidem & symbolica sunt utrorumque remedia, respectiue tamen lieni maior gradus aperiendi debetur, quam hepati, quod bilis respectiue minus fixior fit natura sua.

6. *Dulcia spleni minus amica;* neque enim quæ reliqua præstant, ipsa cum aliis habent communia; non fixitatem humorum corrigunt, non volatilitatem & lixiuositatem, non limositatem & coagulum; quin omnibus potius cooperantur & producendis inferunt, quam auertendis. Hinc quæcunque dulcia sunt splenetica, vel splenetis gratiam conciliare debent, speciatim sunt notanda. Notabilis est radix polypodii, splenetica omnium concessione, dulcis, sed temperata, præcipitans, terrea simul, unde mobilibus reddendis & extergendis fixis terreis humoribus inferuit.

Alia vero saccharata & mellita minus hoc priuilegio gaudent, vnde tot sirupi aperitiui merito castrandi sunt & imminuendi. Hinc egregio strategemate sirupi acetosi inter splenetica recensentur; ut abstergendi promptius exequantur minus, acida vero mitigentur.

Hinc sir. de pomis, & sir. sceletyrbicus Foresti habent quidem eximie locum, magis tamen secundaria medendi prouincia, quam primaria. Constat vero hic ex cochlearia & becabunga, illo quoque commodo, si secundum intentionem auctoris iudicemus, ut volatile fixo temperetur. Hinc confectio alkermes licet splenetica vel maxime iudicetur, ob lapidem lazuli, aliaque, non tamen promiscue inter lazificancia memoranda. Nocent vero præ reliquis, *κρυσταλλιν*, quod fermentatiua vi non componant, sed potius exfulcitent feruidos, saluos, acres humores, adacta simul bile, quæ in omnibus melancholicis simul peccat; vnde hysterica, epileptica, & familia symptomata facile

cile si non excitant, tamen exasperant, ipsaque dicta confectio alkermes non tam confortat eo casu, quam laedit.

7. *Martialia feces tingunt, ructus cient, motum corporis requirunt.* Grauant ventriculum eadem, nisi laxitas, humiditas & aciditas adsint, & contra ea quando operantur bene, feces tingunt, non alia ratione ac vitriolica dulc-austera cum sulphureis resinosis resolutis mixta; resolutis, inquam, cum liquore aqueo coniuncto; quatenus acidiores humores iisdem saturantur in ventriculo, hinc progressionem facta, accedente resina bilis liquida nigredinem ob praetiam vitriolescentiam expandunt & ad oculum sistunt. Hoc nisi fiat, ut non operantur, ita culpam imprimis in denegata resolutione habere certum est. Ructus vero cient, nisi minori quantitate, & correcta dentur, non aliter ac affuso liquore acido bulla excitantur plures, dominium caloris non aequae agnoscentes. Motum vero corporis requirunt, ut actuato calore ipsa quoque magis resoluantur & prouoluantur, pigriora in se & resistentia.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT IX.

Nephrificis & xvij. mojs.

Cum non solum toto die experiamur, ex arthritide fieri nephritin, & vice versa, prout loco variat materia morbifica, & hypochondriacos quoque idem fatum experiri, ratione consentiente merito statuitur, continere tres hosce morbos: calculum, arthritidem eiusque species, & affectum hypochondriacum, quoad causam materialem; Generalem vero tanquam matrem esse affectum hypochondriacum, ex quo ceu fonte proxime scaturiunt. Neque differunt nisi coagulo, seu quod illud ipsum materiale tartareum, minori in reliquis, maiori in calculo quantitate adest; in illis fluidum, in his concretum; in illis potentia, in calculo actu magis cohaerens.

Tres

Tres vero classes NEPRITICORVM constituimus, neque enim plures indicationes circa hæc loca præcipuæ dantur, neque materia amplius patet. Resolunt coagulum, seu materiale calculi; mitigant dolorem coniunctum & acrimoniam; pellunt, seu exclusioni calculi vacant, laxando vias & pellendo ferum.

Optima & præcipua ac vniuersalia quasi sunt resoluentia. I. Resolunt, quæcunque materiam tartaream disiciunt, & coagulum fieri non permittunt, exturbando sabulum & salinum vinculum, quæ ipsa sunt genuina lithontriptica.

Coagulum ergo hoc respiciunt resoluentia, seu in fieri constitutum, & materiale antecedens, qualia sunt amurcam venarum & sanguinis tartaream hypochondriacam defecantia, aperientia, anthypochondriaca & abstergentia, de quibus hætenus abunde diximus; seu concretionem & separationem in renibus subiens, salis & terræ, interdum & pituitæ, symbolificatione.

Præstant illud principaliter salina, prout diffusa vel modificata aliter sunt, magis vel minus actiua. Adeoque etiam resolunt improprie paulo aquosa, diluendo & abstergendo; quæ quo magis vel minus caractere salino sigillata sunt; ita quoque magis vel minus resolunt, latitante sæpe sale, attamen satis efficaci. Talia sunt aqua alkek. cerefol. perosel. fragor. portulac. onon. vrtic. noli me tangere, nephritica aquosa compos. vt lithontr. & antinephrit. Myns. succus betula & exinde parata cereuisia, quod quidam fieri curarunt, it. iuscula, decocta, infusa varia.

Resolunt καὶ ἔξοχον, vt diximus, salina omnis generis, siue sal illud magis sit latens, seu patens & productum; Latens in simplicibus, patens in preparatis magis. Sic lithontriptica sunt rad. s. aper. mai. & min. onon. quæ in hernia quoque carnosâ est experta, rad. alii, pro arcano habita, si singulis vel nouiluniis saltem vel quadris particula sumatur, externe item; rad. pimpinell. saxifragæ hinc dictæ, rad. raphan. rustic. & saxifrag. albæ granulata, quam semen in officinis vocant; it. filipendu-

pendula. Ex herbis resoluunt petrosel. cerefol. faxifragia omnis, quò & faxifrag. aurea *Dodonai* spectat, heder. terrestr. virga aurea, herba thee.

De virgâ aurea non dubitamus insignisimum ac elegantissimum locum ex *Barclaji Satyrico p. 1. p. 51. seq.* totum laudare, transcriptum. Spondet enim calculoso triduanam curationem. Cui cum aduisset æger, in proximo monte, vota faciens Æsculapio, virgam auream offendit, herbam sc. quæ calculo bellum indixit multò feliciter, quàm aut veratrum amentia, aut vulneribus ascyron. Hæc laciniatis foliis piloque ita brevi, ut penè curiosos oculos fallat, crenis denique tenuibus & sæpè in obtusam speciem oras secantibus, mediocriter assurgit. Radix caulisque lignea subtiliorem succum in herbam transferunt. Planta ad ingenium terræ nunc cubitalis, plerumque eminentior, insignis fastigium floribus ad examen turgentibus cingit, & virgæ aureæ est nomen, siue quoniam aureæ ac penè diuinæ virtutis est, siue quod præstantis metalli colorem exigui floris venustas æmularur. *Cæterum contusum in renibus calculum in innoxium puluerem solvit.* Non in latere, non in vesicâ dolor; adeò ut tam facili remedio pudeat calculum timuisse. Etenim in hyemem siccatur æstiuis umbris planta, & vbi grauitas lateris coeuntem morbum prælagit, aureus puluis ad drachmam mero delibutus sumitur, siue ovo leuissimè cocto permixtus. Recenset verò obseruationem, quod vbi recentem plantam adhibere coactus fuisset autor, primo die nil visum sit ad morbum fecisse medicamentum: sed biduo deinde repetitum supra fidem est, quàm egregiè resellerit acerbissimum morbum: sordibus pulvis abundè vesicam exoneravit, cœnosumque saccharum penè sanguinis imagine pinxit,

Pulveris ejusdem virgæ aureæ mirabilem successum, à se primò diuulgatum felici successu nobilem matronam comprobasse in innumeris nephriticis scribit *Car. Pisol. de serof. colluv. n. 388.* item probatum dicit *Solenander consil. p. 66.* de cocto verò herbæ thee vtentes Sinenses calculum nesciunt quod abstersiva subamaricante vi egregiè exitum faciliet generato ex necessitate materiæ calculo.

A a

Porro

Porro omnia ossea & lapidosa, è vegetabili & minerali re-
gno, sunt lithontriptica. Sic bacca alkek. acac. arilli cynosba-
ti, ossa dactylorum, nuclei ceraforum, mespilorum, persicorum,
lap. ☉. percarum, carpionum, ludus humanus, lap. iudaicus
lyncis, nephriticus, pisolidus huc faciunt. Item lignum ne-
phriticum, aquas inficiens, millepedes præparati, ob sal ni-
trosum volatile, quo pollent, ex compositis troch. de alkek pulv.
lithontripticus A. ex acidis crem. & cryst. ☿ri, ☿us ☉lis simpl.
& coagul. clyst. ☿ii vterque, Ra aperit. ex ☉lis ☉lat. *Mysf.*
arcan. duplic. eiusdem, ex alcalinis sal succini vol. liquor. &
magist. ocul. ☿. Ra ☿ri simpl. & compos. it. liqu. nephrit. ani-
mal. & mineral. *Mich.*

Resoluunt ergò *salina* omnia, seu *acida*, seu *alkalia*, seu *media*,
singula diuerso respectu & suo agendi modulo; salia verò volati-
lia, si sal succini sulphureum & unctuosum simul exceperis, in
hoc censu fixis minus sunt efficacia facilius quippe dissipabilia,
nec operationem suam illuc differentia.

Resoluunt etiam *salina* - *sulphurea*, tum temperantia, præ-
pollente sulphure magis ruscido & aquoso, vt rad. glycyrrh. se-
men dauci *Helmontio* celebratum, lithospermi, seu milii solis, vio-
larum, cuius in ischuriâ usum expertissimum deprehendimus,
laxatâ simul aluo, (quod in nephriticis pro beneficio est;) it. se-
men lycopod. seu anthera musc. terrest. clauat. Ex animalibus
seu marinis celebre est sperma ceti, cuius vsus resoluens &
in asthmate, casu ab alto, tussi & aliis casibus notissimus, &
in calculo quoque eximius, cum ocul. ☿. v. g. & sale vol. suc-
cin. mixti. Tum magis activa, sulphure volatili resinoso & sale
magis fœta, vt terebinthina, succinum, bacca iunip. rob. &
malu. iuniper. ol. iunip. spir. & ol. tereb. spir. nephriticus com-
pos. Violaceo odore urinam tingunt hæc ipsa oleosa, inprimis
terebinthinata, quatenus intus in sero resolutam resinositatem
suam sulphuream balsamicam in sero, & consequenter urinâ
expandunt & explicant.

Resoluunt *mixta*, quæ vtroque principio fœta & mixta,
inter se sunt ex diuersis particulis, duplici sine satisfaciencia.

Sic

Sic pulvis commodus resoluens est ex *Pro Glato*, lap. *S. cryst.* *Fri* & sem. *lycopodii*, alique similes. Singula hæc salis tartari eminentiam, seu salis & terræ symbolisationem eneruant, arenulas & sabulum cum vrinâ educunt, archeum renum confortant, coagulum & fermentum calculi disiciunt eumque atterunt, pituitosum verò mucum attenuant & liquant.

II. *Mitigant* dolorem & acrimoniam, vellicationem & tensionem spasmodicam plexûs nervosi & membranosi attendentia. Hac ipsa vt maximè sunt necessaria, ita id præstant in genere, quæcunque spicula acuta, triangularia, salina edomant, & ad frugem reducunt, seu pondere & mole coniuncta sint renibus onerosa & molesta, seu solâ rosione.

Mitigant (1.) *aquea-pulposa* & gummosa, quæ inuiscent quasi & obtundunt salium vim illam, vt rad. *alth.* pulpa *casia* &c.

Mitigant (2.) *aquea-oleosa*, vt emulsionem, lac & semina in emulsionem liquata; quæ & stranguriam respiciunt, & *cantharidum* sunt antidotus. Exemplum tale annotavit *Langius l. 1. ep. 47.* & nos consimile quoque obseruauimus, refrigerando hæc & temperando simul stimulum feminalem *ὀρασμῶν* temperant.

Mitigant (3.) *traumatica, neruina, balsamica*, & pro re natâ leniter adstringentia. Inter traumatica *plantago*, eiusque essentia, extractum, sirupus, laxitatem renum, inprimis diabeticam, egregiè corrigunt; essentia item traumatica, pulvis stypticus. Sic & *cinnabarina* in paroxysmo cum oc. *S.* seu resoluentibus & anodynis sunt laudatissima.

Mitigant (4.) *acrimoniam simplicem*, seu cum feruore & *ὀρασμῶν* saltim, non item cum rosione coniunctam, *acida*, quorum instar omnium, præter dicta alia, est hepaticum rubrum.

Mitigant (5.) *anodyna*, vnicum naturæ laborantis & afflictæ solatium. Hæc quippè non remoram iniiciunt vis, vel obstruunt, sed urgentes dolores sopiunt, vnaque roborant naturam, vt non tentatur membranofum genus nimis, & induciis

concessis fortius infurgat, quin ita iuuetur, vt tolerare possit, vt vincere. Ut enim pellentibus summa noxa inferitur nephriticis; ita à sedantibus summa virtus expectanda.

Profunt illa tum aliis in casibus, tum in calculo paroxismante, & mictione cruenta potissimum; Opiata verò magis in renibus primariò affectis & lancinatis, non item in seminis æquè vitiis.

III. *Laxant* vias & educunt partim *aquosa*, vt, præter alia laudata, thermæ, acidulæ, & potus ipse; nisi enim hic suppetat, non æquè & commodè educationi aptatur calculus, nec viæ, per quas, renum tubuli, ureteres, & ductus vrinarii è vesicâ, æquè expediuntur, quæ in actu præseruationis & curationis officium faciunt.

Inter hæc *laxando mitigantia* & *mitigando laxantia* sunt optima, breuiter, oleosa liquida vel quasi talia, internè & externè optima, v. g. ol. amygd. dulc. tum solum, tum cum vino maluatico haustum. Hæc ipsa sanè in ischuriâ & præclusionè exitus à sabulo vel calculo maiori insigniter profunt. Adeoque & in paroxysmo nephritico cum reliquis, inprimis resolventibus, quæ anima quasi sunt lithontripticorum, maritata, plurimam opem præstant; præcipuè illa, quæ vtrumque præstant, & emolliunt scilicet & resoluunt, vt sperma ceti, aliaque, & dolores ipsos leniunt.

Externè huc faciunt *clysteres* ex emollientibus & nephriticis; *balnea* ex iisdem, *linimenta* ex ol. scorpion. f. & Matth. iunip. succin. chamæm. anif. &c. Parata; item *unguenta* ex unguent. dialth. c. oleis destillatis remixto, & *Cataplasmata*, quibus omnibus curatio calculi absolvitur reuerà, vnâ cum symptomatibus ipsum comitantibus.

Circa hæc verò, non minus ac in aliis, cautelæ quædam habent locum: 1. *Quæcunque renibus, eadem & vesicæ conveniunt.* Officium enim habent mutuum & sororians, mireque sibi consentiunt & connectuntur. Ude non alia sunt medicamenta, pro vesicæ calculo, quàm pro renali; non differunt nisi loco, qui solus tamen attendendus probè est, cum & ischuria alia vesicâ

ple-

plenâ, alia vacuâ fiat. Neque obstat, in vesicâ quoque calculum augmentum capere & concrefcere posse, vti ad aliquot uncias sæpè excisus fuit, qui à renibus nunquam potuisset saluâ vitâ detrudi; à renibus tamen materiale calculi suppeditatur, quod ab archeo vesicæ læso, quatenus ibi fit segregatio major, quàm fieri non debebat, in coagulum ibi fatiscit, non quod spiritus lapidificus sit in renibus, sit in vesicâ, sed in ipsâ materiâ coagulabili, salino-tartareâ. Conueniunt vtraque generali illo magmatis tartarei obice, differunt specialibus vt morbis, ita & remediis, habito tamen semper ad se invicem respectu, id quod etiam de mictu cruento diabete, & aliis valet.

2. *Qualibet remedia nephritica debentur suo indicanti speciali.* Felix, qui hæc tum in his, tum aliis quoque nouerit. Noverit enim verè specifica morborum omnium remedia. Hinc ipsa dicta nephritica inter se non sunt confundenda. Singula nempe sunt nephritica, sed non omnibus æquè nephriticis proficua; non sunt ergò temerè confundenda inter se, ne doloribus pellentia, pellentibus anodyna substituamus. Distinguenda sunt tempora, distinguendi sunt affectus, distinguenda etiam remedia. Cumque imprimis pellentia noxia esse possunt & soleant, pellentia vrinam, pellentia cum vrinâ calculum, de iis seorsim dicemus. Duplicia hæc sunt diuretica, calida & frigida, quæ vtraque nocere possunt, partim, licet per accidens, quatenus compactionem calculosæ materiæ iuuant, factâ indecenti separatione eorundem vsu. Adeoque calculum in fieri compingunt magis, ablatâ v.g. portione aqueâ, relictâ tartareâ; partim, quatenus præsentem calculum, eumque quietum, intempestivè ad pelvim è loculis & tubulis suis precipitant, vnde ischuria promptè consequitur. Inter calida sunt olea destillata nephritica, succin. iunip. tereb. & cum his præparata, bals. *Æis* v. g. largiori etiam quantitate hausta. Vidimus inde non rarò ischuriam, vel dolores saltem auctos, quandoque & mictum cruentum exortum. Inter frigida succus betulæ, & acidulæ imprimis hæc vice memoranda; à quorum primo diabetem vidimus factam, ab altero ischuriam lethalem in B. Wigando, cum in paroxysmo nephri-

phritico, medico inconsulto, bibisset acidulas, vnde ab ipso illo momento vrina substiuit, ad mortem vsque per XI. dies.

3. *Videndum in singulis, quid magis urgeat, quid contraindicet.* Hinc licet resoluentia vel ελεγχω sint nephritica, expediant obstructions & coagulum tartareum ac pituitosum, vt vrinae secretioni & collectioni liber detur transitus, adeoque calculosis, infarctui renum & vreterum, educationi arenularum, ischuriæ vnicè conueniant, archeumque renum debilem sollicitent; attamen dantur casus, vbi stant post principia & nocua potius quam proficua sunt. Quando nempe vel erosio adest, vbi non nisi temperiora ex his simul profunt, ut oc. 26. vbi asperitas viarum lenienda est in scabie, calculo, exulcerationibus, ardore à cantharidibus doloribusque inde productis, quod & de *νυσινωσι* valet omninò, sed & mitigantia neruina, roborantia, paregorica, anodyna profunt, roborando, consolidando & mitigando debita; Vel, excretoria actio nimis citatur, vt freno egeat, in diætiis partim, partim verò & præcipuè in diabete, mictu cruento, viarum laxitate, & suo modo quoque in pollucionibus & gonorrhœâ, incontinentiâ vrinae. Proficua tunc potius sunt temperantia, mucilaginosâ, terrea, glutinantia, traumatica, leniter adstringentia, remorantia refrigerantia intus & extus adhibenda, quæ sapiendi & demulcendi vsu naturæ succurrunt.

4. *Nephritica, si quæ alia, vehiculo egent humido.* Et eo quidem tum alimentario, tum medicamento. Cum enim perpetuum ibi fiat stillicidium, illud nullo modo interrumpendum sed iuuandum potius potu & humectantibus. Hinc calculosi, cum non possit nisi mediante vrinâ prouolui sabulum & calculus, à potu manifestè iurantur. Neque verò onerandi etiam renes nimis sunt, quod in ebriosis fit, vnde & vesica plus iusto extenditur sæpè, & renes debilitantur in excretionem.

5. *Topica internorum vim iuuant, illi loco applicanda, vbi penetrare, vel iuuare magis per accessum possunt.* Iuuant vim internorum seu laxandum, seu mitigandum, seu resoluendum fuerit, quæ tria præcipua diximus circa lithonriptica. Quin in genere

genere topicorum magna vis est in toto corpore, quod vis eorum à calore actuetur, per poros communicetur, & morbo ejusque causis fit contraria. Sic, præter balnea & clysteres emollientes paregorica vi conspicua, vnguenta lumbis applicata laxant & mitigant, non obstante vallo ossium, accendente calore facculorum externorum cumprimis. Variant verò & pro diversitate locorum.

6. *Renibus pro ve natâ & calefacientia & refrigerantia topica conveniunt, horum verò selectus notandus.* Calefacientia ex oleo tereb. destillat. & aliis etiam in ipso mictu cruento vi balsamicâ suâ profunt; item in calculo, ischuriâ, abundè jam exposita. Refrigerantia verò imprimis in diabete, de quo legi meretur *Cardanus lib. de Curat. admir-cur. 27.* vbi scribit, ex urinæ profluvio felicissimè & sæpè unâ die se sanâsse, abstinendo à purgantibus medicamentis, abstinendo à pinguibus, dando vuas passas, lentes, calidis vtens; renibus verò adstringentiâ imponendo. *Meminit etiam se invenisse remedium ad diabetem specificum, quod inter secreta retulerit.* Addimus verò, vnguentis ad gonorrhœam & pollutionem nocturnam fidendum minus esse, quod vi vnguinosâ laxent, terrêa non penetrent.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT X.

De

Uterinis.

UTERINA, si vlla alia medicamenta specificâ, ex latitudine & ambitu suo sunt metienda, tum respectu diuersarum actionum, vel effectuum, quæ hic concurrunt, tum respectu consequenter indicantium, istis oppositorum.

Commodè verò possunt triplicia statui, velut tres distinctæ species sub uno genere contentæ, ita tamen, vt contrariorum contraria sit ratio in quibusdam. Sic primi generis vterina sunt

na sunt EMMENAGOGA, seu quæ menses mouent; ea enim præcipua & radicalis vteri est actio, per menses secernere sanguinem, aliàs in nutrimentum corporis, vel nutrimentum foetus cessurum.

Hæc ipsa, quamuis inferius seorsim & latius quidem tractanda exercitamenti loco, diuidemus in *Communia* & *propria*. Uti enim nihil aliud sunt emmenagoga, quam referantia occlusas vteri vias, occlusum sanguinem ad exitum destinatum; ita duplicia sunt ipsa: vterum ad secretionem disponentia, & sanguinem ad eandem aptantia; seu vt consent sibi viæ, per quas, liberæ, & humor seu sanguis aptus, *εργασμῶν*, exitum affectans.

Si ergo sanguis in culpâ fuerit, eundem aptant & exuscitant, quæcunque, (præsuppositâ sufficienti, imò respectivè abundante quantitate eiusdem,) qualitatem vitiosam pituitosam, acidam, ad motum ineptam corrigunt, vt *εργασμῶν* menstruum & lunarem recipiat, fermentatione & rarefactione consimili torulis suis non contentus exundet, & *ἀναστομάσει* naturali amplio-rem viam affectans excidat.

Emmenagoga ergo sunt hoc nomine quasi specialia tum *salina*, tum *sulphurea*, vtraque volatilia, media, vel fixa. Inter *salina* sunt spiritus Θ *ci, simpl. & compos. oleosus, fuligin. Θ Ψ ri vol. C. C. cochlear. Θ succ. volat. borax veneta, spec. diaborac. Mynf. Θ artemis. Ra Ψ ri & similia. Inter *sulphurea*, seu volatilia oleosa: sabina, crocus, angel. camph. bacc. lauri, myrrha, troch. de myrrhâ elix. propr. ol. zedoar. cin. succin. sabin. simpl. & crocat. Mynf. & aromata omnia, caryophyll. anthophyll. cost. Ar. vt & plantæ aromaticæ, amaricantes & acriusculæ, v. g. calamenth. ceref. dipt. Cret. rosm. pulg. nepetha, melissa, marrub. alb. matricar. artemis. rubra, flor. cheir. Ex sem. cicera rubra; rad. rubr. tinct. zedoar. succinum, flores \mathcal{A} , aloëtica, elix. vter. Croll. esf. myrrh, succin. & mixta.

Faciunt huc ex generalibus etiam (1.) *Purgantia*, fundendi sanguinem virtute conspicua, imprimis amaricantia, abs quo-

rum

rum ope parum proficius sapè reliquorum visitur usus. Cumque *διμαρυωδὲ* remedium non detur in naturâ, licet id ex Galenicâ historiâ probare velint nonnulli, vel saltem non salutare, succedaneum huiusmodi & optimum quidem præbent purgantia, remoras auferentia illas, propter quas natura effundere superuacaneum nequit.

Nec abntunt. (2.) *diaphoretica*, volatilia & media, ita quidem vt non tam in sudores æquè cogatur corpus, adeoque serum exhauriatur nimis coactiuè, sed vt magis fundendi & rarefaciendi sanguinem sine id fiat.

Præcipuè verò communia inter memoranda sunt (3.) *Martialia*, quæ vniuersalia sunt aperitiua, & potissimum ac genuinum mensium obstructorum remedium. Possimus ergo & hæc emmenagoga in *pellentia* & *aperitiua* commodè diuidere. Pellentia sunt fortiora iam dicta; aperitiua, tum mitiora eadem, tum martialia & alia superius laudata: *croc. ♂* *Aratus*, qui vel solus c. *Jap. ♂* rad. *ari. crem. ♀* *ri* & *oleo cin. sufficit*, *croc. ♂* *aperit. quicumque*, pulueres cachectici vel maioris vel minoris apparatus, itidem cum oleis maritata, non tam ad correctionem martialium exhalationis nidorosa, quam fortiora aliquando præstant, vel ventriculi iuuamen, vt eò melius ferrum quasi concoquere possit; quàm vt sanguinis rarefactioni & *ὀργασμῶν* velificentur magis. Sic & *Ra ♂* *aperit.* quæcunque generosior inprimis *♀ea*, ob fermentandi, & humectandi vim & volatilis, item vina martialia, aliaque ex vtrisque parata infusa.

Profunt hæc in mensium suppressione, & ex his productis symptomatibus curandis, & huic affinis mensibus tardis, paucis, inordinatis, decoloribus, dolorificis & qui alii modi illorum sunt, corrigendis, in *chlorosi quoque*, inprimis posteriora communia; item in mouendis lochiis & purgamentis post partum, vbi pellentia mitiora ex *melissâ*, *flor. rosmar.* *rad. zedoar.* *galang.* *croc.* *anthophyllis*, *cast. lign.* *rhabarb.* conueniunt, ad concretionem, *σύν* & grumescentiam illic tollendam, vnaque ad dolores post partum, & symptomata hysterica præcauenda, & curanda.

Bb

Emme-

Emmenagoga verò sunt dandatum quibus iam fluxerunt menses, subsistunt verò iam; tum, quibus nunquam adhuc fluxerunt puellis, fluere tamen debebant, adeoque id symptomatibus variis, pallore, lassitudine, macie, lypothymiis demonstrant.

Speciatim verò quædam ex his cum conueniant in partu facilitando, de iis quoque in transitu dicenda quædam veniunt.

Diuidi verò, uti distinctio sine gaudent, optimè queunt PARTUM FACILITANTIA I. in *emollientia*, quæ & antecedente gestationis ultimo tempore laudem merentur, ut *balnea*, ex maluâ, alth. fem. fen. græc. aliisque emollientibus & vterinis mitioribus aperientibus; *Vnguenta*, ex vnguent. dialth. *olea*, ut momord. quæ in ipso actu pariendi impedito formâ *fortuum*, clysterum, qui eximii eo casu sunt, & linimentorum vnice profunt; illis tunc temporis viis exitus ipsius, ut priori casu abdomine solùm. Pertinet huc etiam pinguedo viperarum umbilico inuncta; ir. balsamum puerperarum *Zobeli*.

2. In *confortantia*; cum enim natura expellat, viribusque ad expellendum egeat, doloribus vero sæpè fatigetur; merito confortando accingitur ad fœtum excludendum magis; vnde duplicia constituimus (1.) *balsamica*, sulphurea blanda, sanguinem in motum citando, & partes oleosas augendo, ut vinum, vinum maluat. aqua & oleum cinam. cord. Sax. vit. Mul. carfinc. meliss. c. v. embryon. aliaque spiritibus roborandis proficua. (2.) *Nerulina*, tensionem, quæ ex necessitate molis confurgit, membranosi generis solantia, vnde sæpè tunc motus convulsivi lethales oriuntur, vel syncope lethalis consequitur; hisce verò prospicitur huic casui, & in primis cinnabarinis, quæ simul fluxiliorem sanguinem reddunt. Legi hanc in rem merentur, quæ pluribus commentatus est *Langius miscell. cur. t. 23. p. 97. seq.* vbi specificum cephalicum ex cinnabari antimonii mirè secundare partum latius probat experimentis & rationibus.

3. In *stimulantia* seu *pellentia*, itidem vel *salina*, quorum oranium instar est borax veneta, salis yterini nomine merito

ritò veniens ad ꝑ. vel ꝑij. pro re natâ data. *Langius l. t.* (vbi plura elegantia alia habet) lucinæ nomine occulit, nil aliud verò quàm boracem intelligit, cum fundendis metallis sal aptum vocet. Vel *sulphurea*, ut crocus, succinum, eiusque oleum album & flauum quoque, quod experimentis suis confirmauit inprimis *Grillingius in obseru.* myrrha, eiusque trochisci &c. Solemus v. g. recipere boracis ꝑj. croc. ꝑ. ol. cinam. gutt. j. pro 2. dosibus, dando duabus horis post alteram, si prior non suffecerit. Par ratio est specifici Helmontiani, hepatis anguillæ cum felte exiccato, nam fella, vt notum est, stimulant; it. pulueris ad partum August. spec. diaborac. Myns. Vehiculum verò constituunt, aqua pufeg. lil. alb. medii quasi generis, vt etiam huius classis est essentia ad partum Mich. Ex quibus patet, emmenagoga quoque partui difficili deberi, mutatis paulò circumstantiis, & quæcunque menses promouent, propriè dicta, pellentia, illa etiam fœtus exitum accelerare.

Danda verò sunt emmenagoga & fœtum pellentia, seu partum facilitantia iusto tempore, vt cum naturâ, non inuitâ ipsâ agamus. Tempus nempe mensium mouendorum est illud ipsum, quod vel natura iam solita est actu exprimere in consuetis, archeus quippe vteri cœlorum rhythmum explicat; vel si nondum fluxerint unquam, illud, quod signis certis affectare eandem exitum docet; quodque est præcipuè nouilunium. Hoc enim nisi obseruetur, frustra dantur vtplurimum medicamenta & contra. Tempus verò partum sollicitandi est ex eadem, regulâ metiendum, quando fœtus instat & portarum apertio facta est, nisi enim hæc adfuerint, frustra & intempestiuè stimulaueris.

Vtique illis quædam huc facientia addamus, vtrique intentioni velificantur vniuersalia, non omittenda, vt V. S. tum in mensium defectu cum primis, tum etiam in partu difficili ipso, quo de vid. *Binninger. cent. 7. obs. 75. & cent. 4. obs. 9.* clysteres, & alia.

Quemadmodum verò contrariorum eadem est ratio; ita menses sistentia propriè talia itidem duorum sunt generum: 1.

que motum sanguinis refrenant, *oprasium* concentrant humorum, & rarefactionem, fluxilitatem, tenuitatem coercent & acrimoniam ac impetum tollunt, adeoque figunt & congelant, Talia sunt refrigerantia, astringentia, opiata, aliis quoque fluxibus communia, maximè antiscorbutica, quin & ipsa V. S. quæ nisi in adfuetis & plethoricis instituatür pro deplendâ quantitate sanguinis, ipsoque alterando & reuellendo, adstringentia, sola nihil profunt, imò non rarò maiorem fluxum cient; Hoc verò factò, omnia feliciter cedunt. Vt enim non possunt menses promoueri, nisi quantitate respectiua sanguinis præsentè; ita non sisti, nisi absente.

2. *Obstruentia vias*, quæ vasâ nimis patula, laxa, hiantia, erosa constringunt, glutinant & firmant, vterique archeum vnâ roborant, quorsum & topica quædam spectant. Hæc tamen præ prioribus illis ferè stant post principia. Sin ab obstructione vasorum melsaricorum sanguis magis ferociat, quod non rarò contingit, amplius affectans spatium, & exitum hîc quærat, aperientia, imprimis martialia, propinanda præ adstringentibus ipsis.

Alterum genus vterinorum constituunt NERVINA. Cum enim certum sit, maximum esse consensum capitis & vteri, ipsasque passiones vterinas esse spasmodicas, hæc quoque merito vterina & quidem præcipuè audiunt, quæ irritationem nervosarum & membranarum vteri partium spasmodicam respiciunt, vnde & vterina cum cephalicis sororiantur & amice conspiciunt, vtrique parti communia. Solantur nimirum hæc vteri fibras nerueas, quatenus humores acres corruptos, acidos, lancinantes temperant, absorbent, dissipant & figunt.

Temperant aquea blanda & balsamica, rad. pæon. dipt. galang. herb. lavend. meliss. pol. mont. puleg. rosmar. serpill. florant. cheir. & ex his paratæ aquæ, castorina omnia & ex eis parata, essentia, spiritus, extractum, pilulæ, succinum, myrrha & horum essentia, pil. de succin. cassia lignea. Instar omnium enim sunt succinata & castorina, vnde & castoreum velut basis quædam habetur omnium hystericorum. *Absorbent* terrea, volatilia.

ilia, spirituosa vrinosa & oleosa, quæ antepileptica aliàs audiunt, vt mater perlar. præpar. & magistr. eiusdem, pulu. absorbens, pulv. epil. March. aqua hyster. vitæ mulier. apopl. mul. bals. embr. spir. Θ *ci, zedoar. ol. succin. castor. laurin. C. C. foet. zis, zibethum, bals. de Peru. *Figunt*, in aliis quoque casibus conuenientia, cinnabarina, Glata, aliaque sulphure fixo præcipitante vel resolubili, pollentia, quorum materia abundè ex dictis superius innotuit. Pertinent tamen huc præcipuè specificum cephalicum Hartm. Mich. Crat. cinnab. nat. & zii, mag. vngul. alcis, theriaca triphera magna, laud. hyster, & similia. Instar omnium fit puluis absorbens noster, quem vel centies experti sumus iis in casibus vnicè profuisse.

Hæc vti præ aliis titulum hystericorum possident & merentur; sic conueniunt in suffocatione hystericâ, tum aliàs, tum post partum oriunda, in hysteralgiâ, syncope, sterilitate epilepsiâ, furore vterino, imò in partu quoque difficili, imminente abortu, & aliis; in primis etiam in fluore albo, quatenus fibræ neryæ in eodem sunt læsæ & vasâ lymphatica, vnde ichorem extravasatum funduat.

Inter hæc acetum *ἰσπαρῶδες* prædicatur, quod duo secum habeat vtero minus commoda, acrimoniam, neruosis partibus inimicam, & acorem figentem ac coagulantem sanguinem; adeoque duplici hoc casu minus est conueniens,

Et quadruplicem sic quasi classem vterinorum specialiorum constituimus, in effectu tamen ad duplicem factum referendam; ita vt priora duo genera ad emmenagoga, posteriora ad neruina pertineant. Ex illa verò positâ diuisione tertiam iam horum classem constituemus, quæ sunt CARMINATIVA & DISSIPATIVA.

Respiciunt nempe hæc flatu, halitus, impuritates & inquinamenta in vtero stabulantia, seu à sanguine, seu à sero corrupto & extravasato oriunda, & hinc irritando & distendendo molesta. Viscò enim suo pituitoso parietes & poros infarciunt, & *ἄρῆ* suâ fermentum peregrinum concipiunt, plurimæque symptomata, obstructions, suffocationes, sterilitatem, hysteralgiam, abortum, tormina post partum producant, unde & ventrilo-

quas sæpè fingunt, & crepitus nonnunquam erumpunt; *Helmon-*
tius neget, vterum flatuum esse autorem.

Diuifimus hæc iterum, quod fiant (1.) *balsamica*, quæ putri-
lagini aduerfantur, adeoque peregrinum fermentum inquinans
massam sanguineam, & neruofum genus irritans, corrigunt, tum
sulphure blando, & maxime actiyo suo, tum remixto sale vola-
tili nobiliffima; vt afa foetida, internè ac externè galbanum ex-
ternè potiffimum, tacamahaca, quæ emplastrorum hystero-
rum basin constituunt; cerat. de galban, empl. de tacamah.
de bacc. lauri, *essentia afa foet.* quæ elixiria vterina roborat, &
per se quoque commoda est, ipsumque castoreum, anima hyste-
ricorum, elixir vterinum Rolfincii, Michaelis, Crollii, & ex essen-
tiâ succini, myrrhæ, castorei, cum camphoræ momento para-
tum, addito *ou* *olis* **ci*, *essentiâ carminatiuâ*, anodynâ. Râ
bezoardicâ, *o* caryophyllorum, aliisque pro re natâ. Vel se-
quenti modo compositum: R. rad. præon. maris, succini flavi,
myrrhæ electæ, castorei a. ʒj. rad. zedoar. galang diptamn. Cre-
tici a. ʒß. baccar. lauri, anthophyll. a. ʒij. croci, camphor. a. ʒj.
Concilâ contusa g. m. extrahantur cum *℥* s. vel rosmarini q. s.
Par ratio est foetidorum aliorum, plumarum perdicum accensa-
rum, balsami apoplectici mulierum foetidi, *q*is accensi, papyri
accensæ, castotum equi accensorum (sulphur enim est materia
& elementum suffituum radicale) aliorumque.

Patere unâ ex his potest, quare foetidis delectetur vterus vt-
plurimum & ordinariè magis, & quare suaueolentibus lædantur
hysterica. Cum enim vterus, in talibus subiectis saltim, foeti-
dis, garofinis & falsis, vappidis, alioque fermento imbutis scateat
humoribus, moschata & suaueolentia alia discutere hos nesciunt,
quin potius maiorem rarefactionem iis conciliant, & conse-
quenter quietos turbant, mouent, & symptomata hinc extitant
hysterica. Contra ea foetida subigunt dispellunt & eneruant,
acorem & vim hostilem aliam. Videmus idem in hypochon-
driacis & scorbuticis, quod à moschatis & volatilibus aliis sæpè
lædantur magis, quam confortentur.

Hinc gagatem strangulationes vteri recreare expertum se
scribit

Scribit *Encelius* l. 3, c. 11. Et lapidis eiusdem gagatis odorem praesentissimum suffocationis uteri esse remedium tum in aliis plurimis, tum in famosâ viraginè expertum se scribit *Piso*, quæ, pro mortuâ habita à Medicis, huius lapidis primò olfactu è lecto restituta, alacris extemplo, præter spem, ad mensam aleamque cucurrit, s. 2. p. 2. p. 217. de morb. serof. De rosâ verò hystericeis exosâ vid. *Lang. Misc. Curios.*

(2.) *Resolventia & precipitantia*, quæunque scilicet grumos humorum, actu vel potentiâ tales, dissiicere, indeque confurgentem grumescentiam sanguinis ipsam; quæ item extergere & mundare uterum nôrunt. Facit huc radix bryonia, quam experimento suo celebrat *Matthiæus*, fecula eiusdem, zedoaria, multis nominibus uterina, abrotanum & mercurialis, externè cum primis in balneis, ad sterilitatem, vnde illud: Mas etiam mares, foemellas foemina gignit, vt alia emmenagoga simul taceamus. Laudatissima hoc nomine sunt etiam medicamenta Iovialia, vt bez. 4le, antih. Poter. spec. diaz. Mynf. ebur. f. Δ prepar. lap. S & c. Exemplum præbent commune infusâ ad lochia post partum promouenda præscripta, quæ & emmenagoga sunt & neruina, & camminatia.

(3.) *Sudorifera* omnia, quæ & aliis casibus, & post partum sunt efficacissima. Vt enim lochia retenta facilè purpuram mortis sororem excludunt; vt eadem dolores, tormina, suffocationes, febres in genere; ita diaphoretica strenuè huic foco morbofo resistunt, fermentum dissiiciunt & massam sanguineam inculpatam præstant. Item *diuretica* ab ipso *Hippocrate* l. de morb. mul. commendata. Hinc axioma *Swalbi* egregium est: Vterus albo fetens fluore diuresi mirificè mundificatur; quo nomine succinum album prepar. essentia succini cum Râ bezoardica & anodynâ omne ferunt punctum.

(4.) *Carminatiua* meritò optima sunt uterina, vbi obseruandum est, symptomata uterina latius patere & diuersa esse, vnde & hysterica meritò iis accommodanda, licet multa sint polychresta & hinc præ reliquis specifica. Quando verò torminibus, seu in abdomine, seu in hypochondriis, seu dorso

cum

cum primis tentantur, optima præ reliquis sunt carminatiua, adde & in cardialgiis, quæ in fœminis hysteris solenniter, imò vt præcipuum sæpè vrgens deprehenduntur. Sic doloribus post partum apprime debita sunt rad. galang. & zedoar. etiam grosso modo in puluere assumptæ; longè præsentius verò essentia, carminatiua variè, & maximè cum anodyna & castorei remixta officium facit.

Notandum enim & ipsa opiata plurimis nominibus esse, vtero amica, sicubi dolores urgeant, nervi irritentur dissipandi sint humores & resoluendi, id omne enim eximie præstant, vt citra opiata vix feliciter mederi vterinis symptomatibus concessum sit. Tacemus radicem carlinæ & alia similia. Ra Pri quoque, quod acido morbofo & miasmatis torminificis sit contraria, probatissima nobis deprehensa fuit, non solum in doloribus dictis; verum etiam in anxietate & respiratione difficili, puellæ virginis menses nondum expertæ, item in aliis, quæ in collo quasi hæere quid referunt, quod notabile est symptoma, constrictioni debitum, facillè vterinis, vt elixirio vterino, debellandum.

Inter hæc notandæ quædam cautelæ occurrunt, v. g. 1. *Dulcia hysteris exosa.* Non hæc sunt contraria sibi, dulcibus vterum demulceri, & eadem vtero minus conuenire, modo diuersitas subiectorum consideretur. Quando cunque nempè fermentatiua vis sanguini inducenda, eadem locum habent, saltem secundarium, vt in mensium suppressione corrigendâ. Quando cunque verò fermentum peregrinum vterum inquinat, vel nervosum genus affectum, vel vaporosa *uidetur* illum diuexant, dulcia, si quæ alia, summè nocent. Priori statu quoque modo vt bellaria quasi quædam locum habent; modo roscidâ suâ & nutritivâ vi confortant, quo sensu verissimum est, dulcibus demulceri vterum grauidum. Posteriori verò nil quicquam hysteris æquè aduersum est, ac dulcium vsus.

2. *Acida non omnia ledunt vterum.* Alia sunt sulphurea, magis, alia minus, vt acetum, quæ minus hinc vtero conueniunt. Videas hystericas, quæ ab aceti vsu etiam leuiori sta-

tim

tum corripuntur suis symptomatibus, fixatis humoribus & irritatis membranis. Profunt acida quoque nonnunquam odoratu in hysteriis lipothymiis, vt aqua apoplectica mulierum acida, † fl. lauendulæ, † us ⊕ naribus obiectus.

3. *Grauidis vterina neruina præcipuè conueniunt, emmenagoga pellentia nocent.* Illa, quatenus spem vteri solantur, & humores corrigendo; qui labem afflare foetui queant, & irritationem, vnde exturbari, vel excidere queat, præcipitantia, vt corallina, perlæ, spirituosa quoque ipsa & acidula. Pellentia verò cauenda seu ex vniuersalibus petita, ex sudoriferis flores Δ is, menses mouentes quoque, theriaca, spiritus volatiles vrinosi, olea & balsama destillata varia, quippe quæ rarefaciendo sanguinem, facile menses prouocant, & abortum procurant; ex purgantibus fortiora quæuis, in primis colocynthiaca vomitoria, V.S. quoque ipsa, & hinc emmenagoga cum primis propriè dicta varia. Sic fabina hoc nomine infamis est, vt crocum aliaque taceamus. Licet enim non æquè etiam ab hisce sequatur abortus, ob indispotionem, & robur naturæ, vnde novimus quæcunque sæpè tentata, sed absque ullo successu; Illud tamen Medicus rationalis damno suo & foetus experiri seu periclitari non debet, etiam in ipso dubio casu. Methodum tunc eandem seruare par est, quam & extra hunc metum tenendam diximus, aperientibus vtendum innoxiiis, præcipuè martialibus. Maximum in hoc momentum consistit famæ medici. Nouimus, qui epilepticam curaturus radicetenus, (solet verò affectus in consuetis non rarò repetere potissimum circa hoc tempus,) propinavit vomitorium, & ex errore diagnoseos coniunctæ grauiditatis simul abortum procurauit, aliaque mala plura. Spirituosa verò, modò intra terminos contineantur, itidem pro confortando officium faciunt. Cauendum omnibus modis, ne menses moueamus in grauidis errore illo diagnoseos.

4. *Aperientia cum pellentibus non confundenda.* Non stimulantur sine aperientibus; vtraque sibi debite interpolanda. Aperientia hinc magis intermedio tempore vel ante tempus ordinarium, stimulantia ipso illo tempore conueniunt. Neutra

C c

verò

verò sine humectantibus danda; hæc quippe fluxilitatem conciliant sanguini, quâ sine citari sanguis in fluxum nequit. Hinc in priori classe, seu aperientium, in statu inprimis corporis fictiori & graciliori, tincturæ, infusa, decocta profunt; in posteriori balnea. Soliti sumus ipso illo die novilunii 1. dare pellets ex borace, oleo sabina; 2. balneum ordinare ex emmenagogis; 3. post balneum suffimentum ex colocynthide, vapore croci metallorum, quò & alia referri possunt. Hoc pacto felix secutus effectus si non primâ vice, tamen secundâ, vel tertiâ; id quod potissimum succedit & fieri consuevit tempore vernali, quo præ aliis ad ὀρρασμὸν pronus est sanguis.

5. *Adstringentibus sanguinem tum deplentia, tum reuellentia, tum & roborantia moritanda.* Methodus curandi mensium immodicum fluxum hæc est præcipua, vt ὀρρασμὸν deplendo vena secetur; deinde serum acrius purgante educatur, ante & post hæc verò martialia temperantia, & acrimoniam edulcantia, imò deobstruentia pro re nata propinentur, M. S. antiscorbutica ꝑlis, Ra ꝑ adstringens cum corall. Ra ꝑ Zwelf. ꝑ ꝑial. cachect. In paroxysmo item styptica cum anodynis dentur, quandoque & traumatica, pulvis absorbens & alia. Ad eoque è contrario adstringentia cum temperantibus ipsisve aliquando aperientibus non sunt confundenda, Et hæc quidem extra grauiditatis statum, quo dato & simul mensium fluxu seriùs ocyus eueniente, deplentia & roborantia magis proficua sunt. Deplentia quidem præservandi & curandi intentione, vt sanguis è venâ sectâ mittatur in brachio. Serenissima persona sexto mense grauida cum choreis ducta longiùs incaluisse, hinc sentit menses extraordinariè profuere; adhibentur roborantia, styptica, frustra omnia, donec tandem ad V. S. tanquam sacram anchoram fieret refugium. Præter V. S. verò si in grauidis fluxus hic contingat, roborantibus factum magis serè fidentum, quàm solis adstringentibus, seu ipsa quoque spirituosa, saltim externè, non omittenda, & quicquid ad fœtus confortationem facit. Instar regulæ enim tenendum, eo casu fœtum aut debilem esse, aut futurum; si sit, roborandus, si futurus, non minus id agen-

agendum. Verus enim est aphorismus *Hippocratis* s. a. 60. si prægnanti menses prodeant, impossibile est fœtum benè valere. Addimus & hoc, in singulis cauendum, ne stypticis illis alius obstructa maius hinc faceffat negotium; nec omittantur siccantia.

6. *Adstringentibus ichorem vteri abstergentia & roborantia maritanda.* Dato fluore albo conueniunt adstringentia quidem, sed non citra aliorum respectum & copulam, sine quibus ichor restingui & sisti vix potest. Profunt nempe tum ballamica, quæ lymphæ coagululum impediunt & frigiditatem corrigunt, tum præcipitantia, quæ in motum eandem cient, & acorem feculentum absorbent, vt oc. 25. ebur f. Δ , castor. Optima & specifica inter hæc sunt laudata iam succinata, omnium consimilium fluxionum præstantissima remedia, quod & abstergant & robovent; non neglectis feri correctoriis aliis. His demum factis adstringentia ex lap. hamat. corall. aliisque profunt melius, imò illorum potior habenda ratio omnino, vnde & elixir vterinum commodè cum essent. traumat. propinatur.

7. *Topica vterina cum prudentia medicus ordinet & proponat;* illa præcipuè, quæ vel non admittuntur à pudibundis, vel suspicionem lasciuix inferunt Medico. Balnea omnium admittuntur facillimè; post hæc suffitus, & simplices quidem præ illis, quæ maiori apparatu constant, vti Glauberianum instrumentum p. 2. F. P. t. 88. p. 235. seq. parandum ex ligno vel argento, cui indere iubet sal ammoniacum, & sal fixum (alkali) quodcumque, linteo obuolutum vtero applicandum, vt spiritus penetrans aperiat obstructions, idque bis de die, manè & vespèri ad semihoram. Idem hoc remedium dilaudat *Blumentrost. in pharmacop. portatili* p. 150. tanquam vteri deoppilatiuum egregium & præstantissimum, & sterilitatis aliquando strenuum auerruncum. Sufficit loco illius tritorium. Pessi verò, & nascalia barbaris dicta, vt & clysteres vterini minus admittuntur, neque fermè nisi ab iis, quæ depuduère magis. Vtque de his quoque quædam dicamus, exempli loco esse potest remedium ab *Angelo Salâ* commendatum l. de essent. veget. f. 4.

c. 3. p. 29. cuius efficaciam in aliquot grauibus casibus à mensum retentione se expertum scribit. Nempè eo casu, fœminis cuiusvis ætatis, temperamenti & conditionis, *℞. hellebori nigri, nodulo serico exceptum, per vices renouatum, muliebribus applicatum, quoad necessitas postulauit, gestare præcepit, à cuius vsu mutatio, & quædam quasi contractio per totum corpus oborta eatenus durauit, donec menses pedetentim promanare cœperint, quod admiratione non caret. Clysteres quoque vterinos, ex emmenagogis dictis specialibus concinnandos, negandum non est egregiè elutriare, mundare & abstergere. Singula vi calefaciente & penetrante poros referant, humores liquant ac fundunt, vnde commodissimè menstruus sanguis in motum citatur, modò prudenter ordinentur iis, quæ consentiunt, minus virginibus, non grauidis.*

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT XI.

De

Arthriticis seu articu- ribus.

ARTICVLARIA medicamenta in scholis medicis dicuntur, quæ motum articularum saluum præstant, illorum cumprimis, qui in extremitatibus siti sunt, vt in portitoribus machinæ corporeæ pedibus, illiusque habenis manibus.

Cum enim limitaneos quasi terminos constituent totius corporis, in illis sæpissimè materia morbifica sedem suam parat, si ad recipiendum inueniat aptos. Vti verò tria sunt, quæ remedium postulant, humor afficiens, membrum affectum, & effectus morbosus, iuxta hanc classem etiam & medendi methodus, & materia medica variant.

Humor afficiens serum est, salium rodentium vehiculum, adeoque arthritica *primi generis* sunt *seri correctoria*, seu quæ-
cun-

cunque eius quantitatem, copiam onerosam, qualitatem, acrimoniam acidam & salinam, & affluxum motumque ad articulos, vnà verò & huius fontem, respiciunt.

Corrigunt serum vniuersalia excernicula, v. g. *purgantia*. Obseruauit iamdudum *Galenus* 6. *apb. comm.* 47. si tempore verno vel autumnali, quo ut plurimum faces dolorum accenduntur nouis paroxysmis, purgantia & V. S. instituantur, posse arthritidem præcaueri, id quod experientia totâ die stabilitum videmus. Nec feliciter mederi licet sine his arthriticis, vago vel fixo dolorum genere afflictis.

Obseruatum non minus est, quibus sudor largior contingit, quibus *diaphoretica* & *diuretica* adhibentur, in & extrâ paroxysmum vnice leuari. Vt citra hæc arthriticos curare planè sit frustraneum.

Imò hæc ipsa communia quædam hoc respectu quasi specifica redduntur & obseruantur, v. g. ex diaphoreticis spiritus eboris, C. C. *lumbr. volat.* Θ *ci, Φ ri f. & comp. Θ C. C. vol. ξ diaph. bez. \mathcal{J} le, ξ \mathcal{J} le *cachecticum*; ex diureticis lap. \mathcal{G} . spir. Θ is Φ ri, aper. Penot. mixt. antipodagr. Knæphel. Ra. \mathcal{F} f. & compos. arc. \mathcal{F} ri, clyst. ξ ii omnis, cum primis verò tartareus, f. & \mathcal{J} lis. Ex purgantibus \mathcal{M} . \mathcal{F} ear. hermodactyli, ossa humana calcinata, vt elect. caryocostinum, quo *Bayrum* feliciter vsus est, aliaque non laudemus.

Corrigunt feri vitia, quoad causam remotiorem antecedentem, nempe obstructions & *distensio* hypochondriacas, aperientia, hypochondriaca, scorbutica, *antisartarea*, aliaque, quæ amurcam venarum abstergunt & generationem salinorum acriumque humorum impediunt, v. g. ∇ antiscorb. mixt. f. & antiscorb. Ra. \mathcal{J} varia, ξ ii, pulu. cachect. cinnabarinus & alia huc ex superius dictis repetenda.

Corrigunt serum leni terrestreitate vel oleositate salinovolatili balsamicâ demulcentia, rad. chin. caryophyllat. sarsaparill. succisæ, maximè in arthritide vagâ scorbuticâ, laudatæ; ex herbis chamædrys, chamæpitys, succinata item & ex his præparata, extr. chamædr. chamæpit. ligh. al. sassafras, Ra. corall. cum
C c 3 spir.

spir. ling. eff. lign. chamædr. chamæpit. pini, lumbric. Vtraque
 seu sale volat. pollentia, seu sulphure blando pollentia sunt ar-
 thritica.

Corrigunt id ipsum, podagra patratorem, *diluuentia* & *tem-
 perantia*, vtilac, quod hinc apud recentiores ad instar acidula-
 rum & thermarum ascendendo & descendendo vsurpatum lau-
 dem inuenit; Imò hæc ipsa recensita per se quoq; eximie com-
 muniter profunt, cæteris paribus, item emulsiones & alia tem-
 perantia, ex aquis antipodagricis notis.

Corrigunt denique *resoluentia*, quæ extrauasatum vel quasi
 humorem, seu salinum & pituitosum coagulum subsistens resol-
 vunt, quod quidem & dicta hæctenus remedia expediunt, seor-
 sim verò resoluentia cinnabarina ac *Æi*alia, & ex his præparata,
 vt arcanum Knöphelii descriptum quodammodo in epistola de
podagra curata, nihil aliud verò est, quam arcanum corallinum
 Paracelsi, ab *Helmontio* quoque *lib. de febribus* & alibi maxime
 laudatum.

Notabile verò est (1.) cinnabarina hoc nomine maxime
 h. l. prædicari, quod resoluant; gaudent enim duobus elemen-
 tis hæc, particulis sulphureis metallicis puris, fixis, ac anody-
 nis, & particulis mercurialibus itidem puris. Vnde tantum
 abest, vt venenum sit cinnabaris, etiam vulgi, ex mercurii viui
 & sulphuris connubio orta, nativa, & antimonii communis, vel
 curiosior *Helmontii*, à *Tachenio* descripta, (ex *Æe* ðii & *Ærio*)
 vt potius remedium sit probatissimum; nec adeò immeritò
 sub initium huius seculi ab Anwaldo panaceæ titulo celebra-
 ta, peculiari libro virtutibus expositis. Duo ergò præcipue
 præstat, vi elementorum, ex quibus constat, acrimoniam,
 acidam neruis inimicam absorbet, edulcat, inuertit, præci-
 pitat, annihilat; & subsistens hic illic, h. l. circa articulos, fer-
 mentum peregrinum, immutans liquores vitales affluentes
 in similem morbosum humorem, disiicit. Nam ex principiis
 chemicis sulphur omne acido contrarium, si æqualibus commit-
 tantur frontibus. Mercurius feri coagulum vnice disiicit, fluxi-
 lesque reddit humores, quod saluationis exemplo claret. Hæc
 fun-

fundamenta sunt generalia virtutis cinnabarinæ, ex quibus omnia reliqua fluunt, ceu porismata, cinnabarina esse nervinum, vt post latius, cephalicum, antepilepticum, pectorale, nephriticum, vterinum, arthriticum, verbo quasi catholicum remedium.

Notabile (2.) est, mercurialia & interius & exterius esse arthritica, diuerso tamen respectu loci decubitûs materiæ, ipsiusque naturæ. Interius iam dicta eximie profunt, & quæ ex his alia affinia, vt præcipitata mercurialia, indemnita orta sunt; tum & mercurius dulcis inter purgantia, non quod maligna sit materia arthritica, quod *Parcum* secuti quidam contendunt, sed ob dictas rationes; Exterius verò mercurius ipse in substantiâ, vel saltem citra præparationem vllam cum emplastris mixtus, dissociatis eiusdem rotundis mobilibus atomis per viscosa, terebinthinata & emplastica, verbo, emplastra mercurialia. Vt enim inter resolventia conueniunt emplastrum diaphoreticum, empl. oxycroceum distinctione habitâ inter subiecta, in ipsis arthriticis, seu doloribus obsessis articulis; ita si vel exterius magis vergat dolor, si extra articulos, vel profundius maioribus insideat, si maligno charectere venero debeat, emplastra mercurialia apprimè faciunt officium. Sic emplastrum de ran. Vig. cum mercurio hoc fine laudatissimum, vel solum, vel mixtum cum iam laudatis, doloribus venereis, & tumoribus quàm maximè conuenit impositum, disiiciendo serum viscosum, spissius & concresecendo subsistens. Sic in aliis quoque doloribus discutiendis exoptato cum successu imponitur. Laborabat vir xxx. annorum dolore insigni circa axillam, impositum empl. ex empl. diaphor. & de ran. Vig. c. mercur. breui omnem abegit dolorem; quod ipsum in aliis quoque casibus sapissimè experti sumus, addito quoque interdum empl. magnetico sandalino, aut aliis, non omisis interius vniuersalibus, diaphoreticis & aliis, ipsâ quin etiam V. S. quæ, vt id repetamus, nisi arthriticis adhibeatur, vix feliciter curatio succedit, imprimis in arthritide, vagâ scorbuticâ, ad deplendum seri ἰσχυρισμὸν & exacerbationem. Venæsectio & purgatio catholica sunt remedia, quibus adhi-

adhibitis à reliquis vt plurimum intra 14. dies liberati sunt ægri penitus: omisſis verò sæpè 6. 7. & plures hedomadas magnis cum doloribus confumsère, non ſine metu etiam recidiuæ, quæ non facile contingit, ſi duo hæc obſeruentur. In reliquis quoque arthriticis tempore verno & autumnali, quibus ſerum magis deſpumat, tempeſtiuè adhibita vniuerſalia iſta arcent feliciter arthriticos & podagricos inſultus, vel ſalim mitigant, vt leuius & breuius hinc afficiant, demptâ materiâ morbificâ.

Serum verò in podagricis peccare non opus eſt probare h. l. latius, duo tamen obiter adducemus ex *Helmonio*, quod podagrici præſentiant tempeſtatis mutationem, & quod, ſi mutantur ſordes pedum digitorum, iisdem immineat paroxyſmus.

Conueniunt hæc in articulorum doloribus arthriticis, podagricis, & his affinibus, iſchiadicis; quin latius paulò in motu, ſenſu, nutrimento articulorum in genere vitiatas, vt in paralyſi, atrophîâ, eaque cum ſequentibus ſunt communia, ſeu reliquæ quoque claſſes arthriticorum his iſtis contrariantur.

Potiſſima hæc fuere primi generis arthritica, ſiquidem ablatâ cauſâ tollitur feliciter morbus, neglectâ magis exacerbatur & increſcit.

Secundi generis Arthritica ſeu articularia remedia ſunt *neruina*, ſeu quæ neruos, membranas, tendines, ligamenta & fibras nerueas reſpiciunt, vtpote ad articulationem requiſita neceſſaria, ſeu motûs organa principalia; imò & ipſum perioſtium, maximè ſenſile, & delicatum: Siue irritentur nerui, cum primis in doloribus, vnde & ſpasmus & pauores ſolennes ſunt arthriticis; ſeu debilitentur, ſpirituum robore exuto, factâ velut molliſicatione, factâ contracturâ & exiccatione, aliisque vitiis.

Talia ſunt in genere ex ſulphuris & falis volatilis claſſe, petita neruina, v. gr. 1. *ſale volat. oleoſo pollentiſſimo*, vt cephalica omnia, herb. chamædr. chamæp. roſmar. ſalv. flor. anth. hyper. ſpic. lauend. ſtœch. arab. prim. ver. extr. chamædr. & alta ex his parata elix. cephal. item caſtoreum, euphorbium, galbanum, quæ tamen calidiora in primis conueniunt vel vbi profundius latet
affe-

affectus, adeoque reuulsione & discussione maiori opus est, vel ubi nerui puncti & vulnerati, vel ubi atrophiam pars laborat, ad motum spirituum & feri promouendum. Pertinet huc illo sensu etiam balsamum de Peru, de Capaiba, oleum tartari fetidum, & balsamica alia; item aqua apoplectica, aqua artic. ad extra, infusa neruina pro vsu interno & externo, vt & fofus in contracturis, ex neruinis cum vino coctis, quibus etiam seorsim vinctuosa, vt pinguedo taxi, vulpis, humana conueniunt. Variant nempe hæc pro diuersitate affectuum vel calidorum, vel frigidorum, quorum ordo non confundendus.

(2.) Neruina etiam sunt *sulphure* non tam volatili, quam *fixo* constantia, quo utroque nomine cinnabarina sunt laudatissima, quorsum etiam sulphur auratum antimonii purius, sulphur Oli anodynum, ex vegetabilibus lignum aloes, ladanum eorumque extracta spectant.

(3.) Neruina etiam sunt *acido-sulphurea*. Ut enim, per Hippocratis decretum, acida neruis inimica habeantur rectè, illud tamen magis est intelligendum de acidis circa membranas & neruos subsistentibus, immediatè applicatis, solis, sibi relictis, fixioribus, non tam cause morbificæ mediatae, v. g. obstructionibus debitis; non item de acido-sulphureis interius vel exterius vsurpatis, utpote mitigatis, & amicis potius. Quin per dicta non incongruus est vsus acidorum internus in arthriticis, ubi non tam spiritus sunt fixati, quam irritati, secus ac quidam hodiè arthriticis omne acidum arcent remedium, cum tamen spiritus Oli, simpl. & Plis. spir. Ollis, clyff. ðii, tinct. ros. viol. toto die cum insigni alterationis successu adhibeantur, pro tartareo humore crasso & in coagulum prono dissolvendo, pro hypochondriis, pro primâ culinâ in ordinem redigendâ; vnde audiendi non sunt. In mentem venit podagricus senex, LXII. annorum, qui loco degens, ubi nullus morabatur medicus, internè solo spir. Oli quotidie vsus ad aliquot guttas externè verò imposito emplastro Noribergensi plantis pedum, breui curatus est. Sic vinum acido-sulphureum neruis & articulis maximè est amicum, ratione sulphuris leni, ra-

tione acidi blandi defendit, ratione vtriusque discutit & roborat. Sic spiritus vitrioli cephalicus neruinus est tum Θ rinus, tum aliis modis paratus, sic aqua magnanimitatis seu spiritus formicarum inter præstantissima arthritica localia merito habetur, constat verò non nisi acido-sulphureo elemento, quod per analysin chemicam ad oculum patet,

(4.) Neruina præcipuè etiam sunt *sala volatilia liquida & sicca*, pro interno & externo vsu variè miscenda. Cumque de illo iam satis dictum sit, inprimis de exteriori dicendum hoc loco erit. Probatissimi hoc nomine sunt spir. C. C. & Θ *ci, ille solus quoque vel mixtus, hic cum aliis, v. g. cum aquâ magnan. cum spir. cochlear. carmin. additâ etiam, si lubet, theriacâ & essentiâ cort. citri. Vsi fumus frequentissimè linim. neruino & spir. formic. v. g. $\mathfrak{3j}$. C. C. $\mathfrak{5ij}$. vel \mathfrak{ij} . ad $\mathfrak{3b}$, spir. Θ *ci $\mathfrak{3j}$. vel \mathfrak{ij} . in doloribus ipsis arthriticis, & ischiadicis, in defluxionibus catarrhalibus ad collum, scapulas, & aliis. Speciatim quoque commendandi sunt lumbrici, tum simplices per se contusi, tum præparati. Vir primarius, arthriticis insultibus sæpius affectus, à nullo remedio magis iuuabatur, quam lumbricis recentibus cum vino per linteum traiectis. Sunt qui addunt mîsturam simplicem quoque. Sutor doloribus ischiadicis in dorso laborabat adhibebantur varia, & inter alia quoque emplastrum euporistum satis commodum ex sulphure & pice, tandem curabatur solo cataplasmate ex lumbricis contusis. Experimentum etiam insigne constituunt eodem modo vsurpati in paronychiâ. Fœminâ quædam laborans arthritide vagâ scorbuticâ præsentaneum sentiebat levamen ab inunctione spiritus lumbricorum volat. vrinosi, quem speciatim etiam solemus in linimentum neruinum recipere.

Profunt hæc ipsâ, quando, præter dolorum genera iam enumerata, seorsim neruosum genus, vt in omnibus doloribus grauioribus, afficitur, quando materia intrò vertitur, quando sublimius regimen cerebri ab his minorum gentium diis, articulos intelligo, in consensum vocatur.

Cum verò præcipuum articulorum affectorum symptoma sit

fit dolor, non minimus indicationum tyrannus, meritò *tertijs generis arthritica* sunt, quæ tristem hunc sensum & membranarum vellicationem præuiam seu coniunctam respiciunt. Licet enim mediâtè & simul vtraque priora etiam meritò hunc attendant; nihilominus tamen plurimum situm est in huius præsertim medelâ, quam ægri vnicè expetunt, imò extorquent sæpè à medico.

Digessimus hæc ipsa in *paregorica*. Longum foret omnia recensere, quæ hinc inde contra podagram laudantur topica, topica ab empiricis & dogmaticis integris plaustis congesta, ex quibus facilius quid non profit, quam quid profit, elicias.

Dolorem, inquam, articularum solantur paregorica, optima ideò, quod exhalationi materiæ morbificæ velificentur, vnaque blandè demulceant affectas membranas. Talia sunt discutientia emolliendo, vt lac recens in *dolentes articulos emulctum, fatus catellorum incumbentium, epithema seu cataplasma memoratum ex lacte cum similagine & croco*. Empiricus puluerem feliciter adhibebat ex sem. auenæ & aliis mixtis, calefaciendo cum cereuisiâ calidâ, sicque imponendo. Alii alia celebrant,

Anodyna verò & *narcotica* quod attinet, cum falsæ hypothesi innixi olim putauerint, iisdem sensum figi & ligari, hodiè contrarium potius innotuit ratione & experienciâ. Optima sunt inter externa dolorum remedia *neruina*, quæ vnâ roborant, quæ causæ morbificæ contrariantur, nec *sinistri effectus* timorem incutiunt. Hinc meritò cautelæ attendendæ.

1. *Sæpè optimum medicamentum topicum arthriticum est, medicamento non vi.* Præstat sanè internis sæpè tollere materiam morbificam, roborare neruosum genus, domare acrimoniam, quam externis inhærere. Si nullibi topica post præmissa, vniuersalia in vsu vocanda, id sanè valet circa arthritica. Si tamen quid faciendum est, ad benè esse conferunt, vt placemus querulantes, & delicatos ægros.

2. *Cauendum est, ne anim per externa hac inuare intendimus*

Da 2

artia

articulos, tonum eorundem destruanus. Destruitur tonus tum variis aliis modis, tum serum nimis exhauriendo, vel exiccando, inde enim ad contracturas & motus ineptitudinem membrum disponitur magis. Loco fundamenti in omnium topicorum applicatione horum esse debet, quod, circulo sanguinis impedito & velut spinâ infixâ, motus ille feri peregrinus & subsistens in ordinem debeat redigi, corrigi & dispelli. Quod si verò sudatorii Laconicis ficcis, vel vuidis etiam balneis id tentemus, illis turbulentus & inæqualis quidem motus humorum inducitur, non tamen æque cum iuuamento materię; quin coactivâ illâ impulsione facile ad interiora, à peripheriâ ad centrum fieri potest retractio. Balnea verò laxant quidem poros, sed facile ^{scdm} feri copiosioris maiorem inducere queunt, quatenus laxatis poris magis illabitur humor, non promptè æquè refluit. Valet id de thermis quoque, quæ vbi robor addendum est articulis, vbi ligamenta & tendines suauiter in motum citanda, vbi exiccandum, habent locum; cauendum tamen & in illis est, ne in extremum alterum membrum deducant, dum motum exiccando nimis minorem sænerare possunt.

3. *Dextro oculo corpus, sinistro articuli respiciendi.* In contracturis quidem, vbi principaliter malum articulum occupat, contrarium euenit, si ab externâ aliquâ iniuriâ motus & articulatio fuerint vitiata; Ast in arthriticis alia res est longè. Sapiens supra vulgus; seu medicus plus quàm vulgus sapere debet. Felicius sæpè degunt & promptius morbo defunguntur, qui in silentio & spe auxilium expectant patientia enim hæc maximum ipsis est præmium, præmium sanitatem inferens certiozem. Corpus respiciendum primariò, & noscendum sapius à nobis dictum & superiùs assertum, arthriticos omnes esse, unâ hypochondriacos. Frustrâ est effectum & affectum hunc citra suam causam remouere, ergò semper dictum sibi putet medicus: Hoc age. Nec facile à viâ regiâ deflectere se patiatur, quo factò facilis est error. Non negligendi tamen articuli quoque penitus, seu remouendo, quæcunque ipsos lædere vel debilitare queunt, quasi venena articulorum, sen ap-
pli-

plicando, quæ non noceant, sed profint, & effectum salutarem edant. Valet enim & hîc illud Hippocraticum; Si prodesse non possis, saltem ne noceas.

4. *Topica dum blandiuntur, sæpè insidiosa sunt.* Adeoque in singulis hisce potior est habenda ratio motûs, quàm sensus, vel ita sensui tristi est medendum, nè motum cum sensu auferamus. Ita in præsentî est curandum, vt in futuro quoque non facti pœniteat. Hinc duo adhuc axiomata notanda, (1.) *non constantem aquè effectum expectari posse à quocunque topico,* emplastro antipodagrico, spiritu articulari, balsamo arthritico, litu, fotu. Exemplum huius rei præbet Rex Poloniæ Vladislaus, de quo integra historia legi potest *Ann. VII. Ephemerid Germ.* (2.) *Seligenda imprimis defensua & roborantia.* In mentem venit elegans locus de topicis podagricis *Verulamii, Sylv. Sylv. cent. 1. num. 60. p. 42.* Plurima sunt medicamenta, *inquit,* quæ per se nullam curam faciunt, & fortassis noxia sunt; sed applicata certo ordine vnum post alterum magnam curam faciunt. Hinc experimento se didicisse remedium *addit,* aduersus podagram, quod rarò sefellit, sed abegit spatio 24. horarum: 1. applicando pultem, ex medullâ panis similag. cocti cum lacte, add. pulv. ros. rubr. croc. & ol. ros. applicando cum linteo. 2. balneum ex fol. salv. rad. bryon. cicut. & flor. ros. rubr. coqu. cum aquâ ferratâ, add. sub finem parum salis, & applicando cum panno coccineo (3.) emplastrum diachalciteos. Hoc ipsum communissimum est ad dolores podagricos & optimum emplastrum.

5. *Quæcunque magis impingunt & figunt humores, præ cæteris nociva sunt articulis.* Repellentia hinc dum exhalationem & discussionem remorantur, nocent; adde quod spiritus coagulent & fugant, quibus destituta pars cedit in morbi potestatem magis, vt taceam gangrænam inde ipsam per extinctionem caloris fieri posse. Exemplum huius rei præbet egregium *Renealmus obs. 39.* vbi de phlegmate vitrioli prædixit, ab externè applicito illo ad horam sedatum iri dolores, ex in solito acerbiores recursuros podagrico, quod & factum,

6. *Distinguenda sunt articularia medicamenta pro distinctione morborum, quibus obsidentur.* Quæ enim in contracturis & ariduris, vel spasms quoque conueniunt, non æquè locum habent in doloribus. Vnctuosæ huius rei præbent exemplum. Profunt hæc in dictis morbis etiam non adeò neruina simul, seu partibus æthereis sulphureis vigorata, solâ emolliendi virtute; profunt in ichore vlceraum seroso, si simul fuerint neruina; profunt in doloribus articularum venereis, si fuerint simul resoluentia; Arthriticis verò non item. Solet quidem eo nomine oleum saponis commendari, sed & illud cautè applicandum, neque æquè nisi in frigidiori destuxione, prodest. Notabilis est obseruatio Sylui, qui in podagrigo dolore valde rodente cum admiratione summâ expertum se scribit vim stupendam balsami sulphuris succinati, ad paucas guttas dolenti parti illiti, vnde confestim efferuescentia in parte affectâ excitata est calens, imo vrens, at mox iterum cessans, vnâ cum dolore atrocissimo in momento quasi ablato. Modestè tamen dubitat, an idem sit futurus in omnibus successus, quandoquidem omnes oleosa, & imprimis per distillationem parata ferre non possunt, dixerim potius paucissimos. Vid. l. i. prax. c. 30. §. 174. p. 533. vbi latius de hoc agit. Miserum spectaculum præbent podagrigo contracti & consummati, reuera captiui, quales duos fratres nouimus nobiles per 6. vel 7. annos miserè sic viuentes, vt nec pes nec manus faceret officium, & vno loco continuo desidere contactos, exasperatis sæpius doloribus, tophis succrescentibus & suppurantibus, in manibus & pedibus. In his verò & similibus aliis obseruaui à priori malum tam radicum vini ferè potui nimio & largissimo ortum debuisse, à posteriori sollicito, ast intempestiuo, topicorum, emplastrorum, aliorumque usu.

LIBRI